

'TYTTÖÄ' MERKITSEVÄT SLANGISANAT URBAANISSA SANAKIRJASSA

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
4.9.2018

Eeva Pohjola

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuskysymykset	2
1.2. Tutkimusaineisto	2
1.3. Kirjallisuus tutkimuksen tukena	4
1.4. Aiempi tutkimus	5
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA	7
2.1. Sociolingvistiikka	7
2.2. Slangi	8
2.3. Helsingin slang	9
2.4. 'Tyttö' slangitutkimuksen kohteena	10
2.5. Sanaston luokittelu	11
2.5.1. Uuden merkityksen antaminen vanhalle sanalle	14
2.5.2. Äänteellinen muuntelu	16
2.5.3. Uuden sanan keksiminen	18
2.5.4. Vieraasta kielestä lainaaminen	18
3. SANASTOLÄHTEIDEN ANALYYSI	20
3.1. Metaforat	20
3.1.1. Lintumetaforat	22
3.1.2. Akkametaforat	23
3.1.3. Lihametaforat	26
3.1.4. Eläinmetaforat	28
3.1.5. Huorametaforat	32
3.1.6. Esinemetäforat	35
3.1.7. Muut metaforat	39
3.2. Synekdokeet	40
3.3. Appellatiivisesti käytetyt etunimet	42
3.4. Slangijohdokset ja äänteellisesti muunnellut sanat	46
3.4.1. Slangijohdokset	46

3.4.2. Vartalonsisäisesti muunnellut sanat	50
3.4.3. Johdokset, joissa sanan alkuosan äänteet muuttuvat	51
3.5. Lyhennesanat	52
3.6. Uudet, keksityt sanat	53
3.7. Vierasperäiset sanat	55
3.7.1. Ruotsalaisperäiset sanat	55
3.7.2. Muista kielistä lainatut sanat	58
3.8. Muut sanat	62
4. KOKOAVAT HAVAINNOT	65
4.1. Stadin slangin osana 'tyttöä' merkitsevää sanastoa	65
4.2. Murteet slangin värittäjänä	67
5. PÄÄTÄNTÖ	68
LÄHTEET	74
LIITE	

1. JOHDANTO

Kansan suussa kieli vaihtelee ja elää. Kuten Helsingin slangin tutkimuksen merkkimies Heikki Paunonen (2006: 342) on todennut, 'tyttö' on yksi eniten slangivastineita keränneistä tarkoitteista suomen kielessä. Millaisia kaikkia nimityksiä 'tytöstä' oikein käytetään – sitä tutkin tässä sosiolingvistisessä pro gradu -tutkielmassani.

Tyttö määritellään Stadin slangin suursanakirjassa (Paunonen 2000 s.v. *tyttö*) 'teini-ikäiseksi tytöksi, nuoreksi naiseksi'. Sittemmin Paunonen (2006: 345) on kuitenkin huomannut sanan merkityksen muuttuvan, ja *tytöksi* kutsuttavan etenkin nuorison keskuudessa vain nuorempia tyttöjä. Kielitoimiston sanakirjan (KS) ensisijainen määritelmä referentille on kuitenkin yksiselitteisempi: 'naispuolinen henkilö syntymästä aikuisikään, tyttölapsi' (KS s.v. *tyttö*).

Erilaiset slangit ovat mielestäni inspiroivia. Niitä on tutkittu paljon, mutta ne muodostavat jatkuvasti elävän ja kasvavan kielen osa-alueen, josta riittää ammennettavaa ja ihasteltavaa jokaiselle tutkijalle ja muille aiheesta kiinnostuneille. Slangin metaforisuus ja taidokas sanoilla leikkittely tulee näkymään myös tyttö-sanastoa käsiteltäessä – millaisia tyttöjä ovatkaan *rynnäkkösika*, *murikka* ja *moby dick*? Aineistoni on luonteeltaan kansanlingvistinen eli ei-kielitieteilijöiden kokoama.

Suomen kielestä on koottu lukuisia eri sanakirjoja. Tutkielmani sanaston lähteeksi on valikoitunut *Urbaani sanakirja (US)*, jota pidän rehellisimpänä ja todenmukaisimpana aineistonkeruulähteenä nimenomaan kansanlingvistiikan tutkimuksen näkökulmasta. *Urbaani sanakirja* pysyy verkossa ajan hermolla: kun uusia slangisanoja ja ilmauksia syntyy, kuka vain voi lisätä niitä verkossa toimivaan sanakirjaan. Yleensä kyseinen sanakirja on merkityksellinen juuri silloin, kun haluaa tietää jonkin pinnalla olevan trendisanan merkityksen. Useat muut suomalaiset sanakirjat ovat työssäni tukena sanaston analysoinnissa.

Kielentutkimuksessa erityisen kiehtovaa on sosiolingvistiikka eli tieteenala, joka "käsittelee kieltä sosiaalisessa ympäristössään ja tarkastelee sosiaalista todellisuutta

lingvistiikan keinoin” (Nuolijärvi 2000: 13). Tähän kenttään sijoittuu myös slangitutkimus, sillä usein sosiolingvistisillä tutkimuksilla selvitetään nimenomaan puhutun kielen variointia. Slangit liittyvät voimakkaasti eri sosiaalisiin yhteisöihin ja kulttuureihin, minkä ansiosta ne ovat mainioita tutkimuskohteita meille kielenkäytön ja sosiaalisuuden yhteydestä kiinnostuneille. (Nuolijärvi 2000: 16.)

1.1. Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni alussa esitän tutkimuskysymyksiä, joihin pyrin hankkimaan vastaukset. Ne ovat:

1. Millaisia slang-ilmauksia ‘tytöstä’ käytetään Urbaanin sanakirjan mukaan?
2. Mitkä ovat yleisimpiä sanastolähteitä ‘tyttöä’ merkitsevässä slangisanastossa?
3. Millainen sävy ‘tyttöä’ tarkoittavassa slangisanastossa on?

Olen työssäni kiinnostunut siitä, minkä tyyppisistä sanoista aineistoni rakentuu eli mitkä ovat aineistoni sanastolähteet. Odotukseni on, että valtaosa sanoista on sävyiltään pejoratiivisia ja rakenteeltaan metaforisia, sillä Paunonen (2006: 352–353) kertoo ainakin nykyisen Helsingin slangin *tyttö*-sanaston olevan pitkälti halventavaa ja metaforarikasta. Uskon sanaston sisältävän myös vierasperäisiä lainasanoja, sillä onhan ainakin Helsingin vanhassa slangissa runsaasti muun muassa ruotsin ja venäjän vaikutteita.

1.2. Tutkimusaineisto

Aineistoni lähde on Urbaani sanakirja (tästedes myös US). Se on vuonna 2007 internetiin perustettu ilmainen slangisanakirja, joka sisältää sellaisia sanoja, joita tavallisista sanakirjoista ei löydy. Se on siis ”Suomen suurin modernin arkikielen sanavarasto”. (Söderlund & Wahrman 2010: 1.) Todellisuudessa sanakirja sisältää

myös samaa sanastoa kuin muutkin sanakirjat, mutta sen lisäksi paljon muuta, sillä sanakirjaan voi kuka tahansa lisätä uusia slangisanoja ja määritelmiä. Sen ansiosta sanakirja sisältää aitoa ja oikeaa urbaania arkikieltä. Sanakirjamääritelmiä voi kommentoida, arvioida tai arvostella hyväksi tai huonoksi. Muiden käyttäjien palaute lisätyistä sanoista kertoo tapauskohtaisesti niiden suosiosta, mutta koska kommentteja ja arvioita on annettu hyvin epätasaisesti aineistoni sisällä, jätän ne työssäni huomiotta ja keskityn ainoastaan annettuihin sanoihin ja niiden määritelmiin. Urbanista sanakirjasta on toimitettu myös painettu versio (Söderlund & Wahrman 2010), mutta sitä käytän vain verkkoversion tukena, sillä sen sanasto on kahdeksassa vuodessa jäänyt alati päivittyvästä verkkosanakirjasta jälkeen.

Urbaani sanakirja sisältää kaiken kaikkiaan 52728 sanaa (US 9.4.2018). *Tyttö-*hakusanalla sanoja löytyy 546. Tuo lukumäärä sisältää kaikki slangisanat, joissa tai joiden määritelmässä mainitaan sana *tyttö*. Tämän vuoksi olen poiminut tuosta joukosta vain ne 176 sanaa, jotka ovat määritelty tarkoittamaan 'tyttöä'. Usein sanojen määritelmänä on myös 'nainen', mutta sen ottaminen tutkielmani viralliseksi tutkimuskohteeksi 'tytön' lisäksi olisi laajentanut työtä niin merkittävästi, ettei se ollut mahdollista. Aineistoni koostuu tällä hetkellä siis 176:sta 'tyttöä' merkitsevästä sanasta. Urbaani sanakirja on jatkuvasti elävä ja karttuva sanakirja, mutta tämä tutkielma käsittelee sitä sanastoa, mikä sanakirjasta on ollut saatavilla kevättalvella 2017.

Tutkimukseni eroaa valtaosasta tehtyä slangintutkimusta siltä osalta, että se sisältää myös sellaisia sanoja, joita en itse osaa nimetä tiettyyn slangiin tai murteeseen kuuluvaksi (vrt. esim. Lehtilä 1986, Saanilahti & Nahkola 1991). Rajanveto slangii ilmausten ja kansanomaisuuksien välillä on paikoin vaikeaa, mikä on yleinen ilmiö esimerkiksi seksuaalisanaston kohdalla (Karttunen 1981: 14). Koska tutkimukseni sanasto on kansanlingvivistisesti muodostettu, tämä ominaisuus on olennainen. Murteiden, slangien ja yleiskielen sekoituksen kaltainen kirjavuus on omiaan kansanlingvistisessä tutkimuksessa, jossa selvitetään nimenomaan maallikoiden eli kielellisesti kouluttamattomien henkilöiden kielenkäyttöä.

Olen siis tehnyt tietoisien valinnan säilyttäessäni aineistossani myös sellaisia sanoja, jotka eivät varsinaisesti ole slangitai murre sanoja. Sen sijaan olen jättänyt aineistoni ulkopuolelle appelliiviset nimisanat *viivi*, *tiinuli*, *ronja*, *ida* sekä *noomi*. Määritelmien perusteella vaikuttaa vahvasti siltä, että ne on talletettu Urbaaniin sanakirjaan tarkoituksessa, joka ei edistä tutkimukseni tavoitetta muodostaa 'tytön' slangivastaineista mahdollisimman todenmukaista kuvaa sekä katsausta siihen, millaisia nimityksiä 'tytöistä' oikeasti käytetään. Aineistoni sisältää yhä pois jätettyjen kaltaisia appelliivisesti käytettäviä etunimiä, mutta olen tehnyt karsinnan nimenomaan määritelmiin nojaten. Osa pois jättämieni sanojen määritelmät ovat olleet arvioni mukaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa kiusantekoa, jota en halua tutkielmallani edesauttaa.

Olen ottanut työssäni linjan, että käsittelen kaikkia sanoja pienellä kirjaimella alkavina appelliiveina siitä huolimatta, että osa on tallennettu sanakirjaan kapiteeli alkuisina. Lyhennesanat käsittelen sellaisella kirjainkoolla kuin ne on annettu, sillä kirjainten koolla voi olla niissä merkitystä. Kaikki aineistoni sanat ja analyysini lomassa olevat esimerkkivirkkeet, jotka havainnollistavat slangitilmausten käyttöä, ovat Urbanista sanakirjasta peräisin.

1.3. Kirjallisuus tutkimuksen tukena

Urbanissa sanakirjassa suuri osa sanoista on määritelty vain 'tytöksi, naiseksi' tai joksikin muuksi, mistä ei voi päätellä esimerkiksi slangisanan käyttöyhteyttä tai sävyä. Osa sanastosta voi olla varsin pienten yhteisöjen käytössä, jolloin tausta ja käyttötarkoitus on vaikea selvittää. Sana-aineiston olen koonnut ainoastaan Urbanista sanakirjasta, mutta merkityksen ja taustatiedon hankinnassa muut sanakirjat ovat olleet keskeisessä roolissa.

Koska valtaosa tutkimukseni sanastosta juontaa juurensa Stadin slangiin, Heikki Paunosen ja Marjatta Paunosen Stadin slangin suursanakirja *Tsennaaks stadii, bonjaaks slangii* (2000) on keskeinen lähteeni. Sanakirja käsittää arvokasta tietoa Stadin slangin

syntyvaiheista, kerrostumista sekä sanaston olemuksesta. Lisäksi se sisältää noin 33 000 sana-artikkelia määritelmineen ja käyttöajankohtineen. Vanhan ja monipuolisen slangisanaston lähteille on auttanut pääsemään myös Kaarina Karttusen Nykyslangin sanakirja (1979). Verkossa käytettävän Kielitoimiston sanakirjan (KS) hyöty on ollut vertaansa vailla etenkin yleispuhekielisten ilmausten määritelmiä haettaessa. Merkittävä osa sanastostani on seksuaalisvivahteista. Seksisanat – suuri suomalainen seksisanakirja (2010) on perin kattava seksisanojen kokoelma ja tärkeä teos tutkielmassani. Seksisanakirjan (tästedes myös SSK) etu on myös sen tuoreus useisiin muihin lähteisiin verrattuna, sillä se sisältää huomattavan määrän nykypäiväistä sanastoa.

Venäläisperäistä sanastoa analysoidessani Paunosen tuore sanakirja Sloboa Stadissa – etymologinen sanakirja (2016) tarjoaa perusteellisen katsauksen kuhunkin sanaan. Koska sanastoa tutkiessani hyödynnän lukuisia eri sanakirjoja, käytäntöni siinä, missä järjestyksessä etsin sanoja niistä, vaihtelee. Edellisten lisäksi eri artikkelit kuten Kari Nahkolan ja Marja Saanilahden Suomalainen slangi kielellisenä ja sosiaalisena ilmiönä (2000) sekä Heikki Paunosen Synonymia Helsingin slangissa (2006) ovat murre-sanakirjojen lisäksi lähteitä, joiden puoleen olen kääntynyt sanojen etymologiaa ja merkitystä jäljittäessäni.

Murre- ja slangisanakirjat ovat tärkeitä tämän tutkimuksen kannalta, sillä kyse on kansanlingvistiksestä tutkimuksesta, ja murteet ja slangit jos jotkut ovat kansan omaa puhekieltä. Murre-sanakirjat ja -arkistot (SMS, SMSA, SSA) sisältävät laajan sanavaraston, joka on taltioitu koko suomen murteista 1900-luvun alusta alkaen. Niiden hyöty on ollut slangisanakirjoihin verraten marginaalinen, mutta kuitenkin ne ovat olleet välttämättömiä murretaustaa selvittäessäni.

1.4. Aiempi tutkimus

Heikki Paunonen on tutkinut Helsingin slangia laajasti. Hänen artikkelinsa Synonymia Helsingin slangissa (2006) on osoittautunut hyödylliseksi tutkimukseni kannalta, sillä

siinä Paunonen käsittelee lukuisia aineistossani olevia sanoja ja kertoo niiden käyttöajankohtia Helsingin slangissa. ‘Tyttöä’ ja ‘naista’ Helsingin slangissa ovat tutkineet myös Leiwo (1967), Lehtilä (1986) ja Lumme (1994) pro gradu -töissään. Kaksi viimeisimpänä mainittua ovat näyttäneet erinomaisen tärkeinä oman työni kannalta, ja Paunonenkin (2006) pitää niitä artikkelinsa merkittävänä lähteenä. Olen tutustunut taustakirjallisuuteen ja -tutkimuksiin laajemminkin etenkin metaforien osalta, sillä ne ovat tutkielmani keskeinen osa-alue. Naisista käytettäviä sanoja, kuten *akkaa*, *emäntää*, *naista* ja *vaimoa* on tutkinut myös Ahonen (2002) pohjalaismurteiden variaation osalta.

Ruben Nirvi on 1900-luvulla tutkinut sanasemantiikkaa ja synonymiaa. Hän on huomannut, että nimenomaan **affekti** eli tunnesisällys aiheuttaa sen, että samasta asiasta käytetään eri sanoja eri kielenkäytön tilanteissa ja funktioissa. Sanat eivät ole puhtaasti synonyymeja vaan ”synonyymiluonteisia”, samaa tarkoittavia mutta affektiltaan erilaisia sanoja. (Sivonen 2006: 399–400.) Sanat siis eroavat toisistaan rinnakkais- ja sivumerkityksiltään sekä tunnesisällöltään (Nirvi 1936: 39). Nirvin (1936) havainnot liittyvät vahvasti omaan tutkimusaiheeseen; ovathan ne kansankielen vaihtelun tutkimusta siinä missä slangitutkimuskin.

Esittelen analyysissäni eri sanakirjojen tarjoamia sanamääritelmiä aineistoni ilmauksille. Helsingin slangin lisäksi muun muassa Vankilaslangin sanakirjasta (Lipsonen 1990) löytyy lukuisia erityyppisiä ‘naisen’ nimityksiä. Vastakkainen sukupuoli kun usein on slangien **attraktiokeskus** eli runsaasti slangisanastoa keräävä aihepiiri. Myös Jyväskylän yläkouluikäisten koululaisslangissa ‘tyttö’ on ollut poikien sanaston attraktiokeskus, samoin esimerkiksi ‘naisen sukupuolielin’ (Kuivaniemi 1998).

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni teoreettista taustaa eli sosiolingvististä tieteenalaa sekä slangia. Alaluvussa 2.5. kerron sanastolähteiden jaottelusta Saanilahden ja Nahkolan (2000) mukaisesti, sillä se on sanastoni analysoinnin perusta.

2.1. Sosiolingvistiikka

Sosiolingvistiikka on kielentutkimuksen alue, joka tutkii kieltä ja sen vaihtelua sekä sen yhteyttä sosiaalisiin rakenteisiin (Nuolijärvi 2000: 15). Kielen vaihtelun ajatellaan olevan lähtöisin sosiaalisesta ympäristöstä eikä kielenkäytöstä itsestään. Vaihtelun- eli variaationtutkimus onkin sosiolingvistisen tutkimuksen laajin osa-alue kautta aikojen. Sosiolingvistiikan toinen tutkimuskohde variaation lisäksi on ollut kielen merkitys ryhmäidentiteetin kehittämisessä tietyn ryhmän kesken (Nuolijärvi 2000: 17–18).

Sosiolingvistiikka jaetaan mikro- ja makrososiolingvistiikkaan. Mikrososiolingvistiikka, jota slangintutkimuskin on, tarkastelee sosiaalisen rakenteen vaikutusta ihmisen puhutapaan ja sitä, miten esimerkiksi ikä ja sukupuoli korreloivat kielen vaihtelevuuden kanssa. Makrososiolingvistiikka puolestaan tarkastelee yhteisöjen vaikutusta kieliin: kielellisiä asenteita, kielen vaihtoa ynnä muuta. Mikrotasolla asioita tarkastellaan yhteisönäkökulmasta, makrotasolla sen sijaan yksilön. (Nuolijärvi 2000: 15.)

Kansanlingvistiikka on sosiolingvistinen tutkimusuuntaus, jossa kieltä tutkitaan sen tavallisten käyttäjien keskuudessa. On tärkeää, että havainnot kielestä ovat peräisin nimenomaan maallikoilta, kielellisesti kouluttautumattomilta henkilöiltä. (Palander 2001: 147.) Siinä missä ainakin aiemmilla vuosikymmenillä sosiolingvistiikka on selvittänyt kielenkäyttäjien kieliaseiteita, kansanlingvistiikassa tuloksia kerätään havainnoimalla, ei suoraan kysymällä (Palander 2001: 150). Kansanlingvististä tutkielmassani on nimenomaan aineisto, joka on kielitieteellisesti kouluttamattomien henkilöiden kartuttama. Tutkimusmenetelmäni on pääasiassa kvalitatiivinen eli

laadullinen, sillä pyrin selvittämään tarkkojen lukumäärien ja tilastojen sijaan sitä, minkä luontoinen ja laatuinen on urbaani 'tytöstä' käytettävä sanasto.

2.2. Slangi

Slangin käsitteelle on olemassa useanlaisia määritelmiä. Nahkola ja Saanilahti (2000: 1) kirjoittavat siitä seuraavasti: "Slangilla tarkoitetaan puheyhteisön jonkin puhujaryhmän käyttämää, etenkin sanastoltaan ja äännerakenteeltaan puheyhteisön yleisestä kannasta poikkeavaa kielimuotoa – – Slangi ei ole erillinen kieli tai murre, vaan pikemminkin kokoelma sanoja, joita sirotellaan eri määrissä normaalin arkipuheen joukkoon." Useita kuvauksia lukeneena määrittelen itse slangin puhekielen ilmiöksi, joka murteisiin, kansankieleen ja yleispuhekieleen yhdistyvänä ja niiden kanssa samalla tontilla elävänä värittää ja elävöittää käytettyä arkikieltä, ja jonka varioinnilla ja kekseliäisyydellä ei ole käytännön tasolla mitään rajoja.

Slangi on täynnä metaforia, ja Annikki Kaivola-Bregenhøj'n (1992: 125) arvoitusmetaforien kuvailua voisi mielestäni käyttää onnistuneesti myös slangin käyttäjien kuvauksena: " – – suosivat metaforia, joiden tarkoituksena on sekä harhauttaa kuulija että kääntää esiin uusi näkökulma – – Leikkiin ryhtyessään osallistujat ovat hyväksyneet sen, että heidän pohdittavakseen tarjotaan lauseita, jotka eivät noudata kommunikaatiolle normaalisti asetettuja yhteistyön periaatteita."

Arkipuheen lisäksi slangia käytetään tehostamassa ja tyyllittelemässä esimerkiksi mainonnan kieltä. Slangilla voidaan tiivistää ryhmähenkeä ja eristää yhteisöjä ulkopuolisista. Tällä periaatteella toimivat erikoisslangit kuten sotilas- ja vankilaslangi. (ks. Penttinen 1984: 7.) Lisäksi Penttinen (1984: 11) tekee slangin eroa murteisiin ja yleiskieleen siten, että slangiin ei voi syntyä omaa lauseoppia: " – – ei ainakaan sotilasslangiin, koska sen pohjana on oikea kielten kimara." Slangi onkin normittamaton sanastollinen kielen laji, ja koostuu etenkin substantiiveista ja verbeistä.

Sekä Nahkolan ja Saanilahden (2000) että Penttisen (1984) määritelmät istuvat omaan

tapaani ymmärtää slangin käsite. Slangi on kokoelma sanoja, joita käytetään oman puhekielen värinä. Suomessa eittämättä tunnetuin ja puhujamäärällisesti suurin on kuitenkin Helsingin seudun eli Stadin slang.

Lehtilä (1994: 8) kirjoittaa vanhassa slangintutkimuksessa korostetun nimenomaan miehiä slanginpuhujina. Tytöt ovat olleet niin kieleltään kuin mieleltään siistimpiä, ja slanginkäyttäjinkin hillitympiä kuin miesväki.

Slanginkäytön tila on nähdäkseni jo muuttunut vankilaslangea tutkineen Lipsosen (1990) odotusten mukaiseksi: slangia on kaikkialla. Helsingin slang yleistyy yleisslangiksi ympäri Suomen ja eri väestöryhmille kehittyy jatkuvasti omia alaslangeja, joiden sanastoa asiaan vihkiytymättömän on hankala ymmärtää (Paunonen 2000: 37). Slangisanaston eläminen on aika ajoin uskomattoman vilkasta ja rikasta, mutta trendi-ilmiöt ja -aihepiirit ovat eräänlaisia tähdenlehtoja. Keskeisiä sanaston aihepiirejä eli attraktiokeskuksia ovat kuitenkin kautta aikain olleet 'tyttö, nainen', 'poika, mies', 'seksuaalisuus', 'tupakka', 'alkoholi' ja 'humala', 'huumeet', 'raha', 'poliisi', 'maalainen', 'harmittaminen', 'selkään antaminen' sekä vastaparit 'tyhmä/ikävä', 'hauska/mukava'. (Paunonen 2000: 32–35.)

2.3. Helsingin slang

Helsingin slang on jaettavissa kahtia vanhaan ja uudempaan slangiin. Vanha Stadin slang on ollut käytössä 1800-luvun lopulta 1900-luvun puoliväliin. Sen tilalle on kehittynyt eräänlainen koululaisslangi, joka sisältää runsaasti vanhan slangin piirteitä, mutta on kuitenkin uudenaikaistunut. Uusi slang on metaforisempaa, semanttisesti läpinäkyvämpää ja vaihtelevampaa kuin vanha stadi. (Paunonen 2006: 360.)

Helsingin vanha slang kukoisti satamatyöläismiesten keskuudessa. Se oli lähinnä suomen ja ruotsin sekoitusta ja työmiesten kommunikoinnin väline. 1950-luvun tietämällä slangin rooli muuttui ja sen käyttömerkitys päivittyi ajan mittaan salakielestä trendikkääksi nykypuhekieleksi. Slangin aseman elämistä on ennustanut osuvasti Leo

Lipsonen (1990: 6) muutama vuosikymmen sitten: ”Helsingissä olemme mielestäni jo pääsemättömissä slangista. Paikallisradioista sitä tulee tuutin täydeltä, mainoskieli käyttää slangin huomioarvoa estoitta hyväkseen. Kohta tilanne ehkä kääntyy päinvastaiseksi: korrekti yleiskieli herättää huomiota.”

2.4. ‘Tyttö’ slangitutkimuksen kohteena

Tyttö on kantasuomalaisen *tytär*-sanan johdannainen. Suomen lisäksi se on osana muiden itämerensuomalaisten kielten sanastoa: esimerkiksi vatjassa sen vastineita ovat *tüttö* ja *tsüttö*, virossa *tütt* (Nirvi 1952: 60). Nirvin (1952: 59) mukaan kirja- ja yleiskielen sana *tyttö* on kielessämme tietävästi alkujaan itämurteinen, ja esiintynyt alusta lähtien merkityksissä ’tytär’ ja ’naimaton nuori nainen’.

‘Tyttö’ on tarkoite, josta voi puhua varsin moneen eri sävyyn. Sitä tarkoittamassa on olemassa affektiltaan lukuisia erilaisia synonyymiluonteisia sanoja. Se on yhdessä ’naisen’ kanssa Stadin slangin ylivoimaisesti eniten slangivastineita kerännyt tarkoite (Paunonen 2006: 345). Myös muista slangeista ’tytölle’ ja ’naiselle’ löytyy lukuisia eri määritelmiä – esimerkiksi vankila- ja koululaisslangeista (ks. Lipsonen 1990; Kuivaniemi 1998). Kuivaniemi (1998: 86) on tutkiessaan jyvaskyläläistä koululaisslangia havainnut, että poikien käyttämä slangisanasto on tyttöjen käyttämää karskimpaa ja alatyylisempää. Oletan sanastonkäyttöön vaikuttavia tekijöitä olevan muun muassa puhuttelijan sukupuoli, puhujan ikä, kohteen ikä, ulkomuoto, luonne ynnä muut (ks. 2.6.). Koska tässä tutkielmassa ei ole informantteja, slangisanojen valintaan vaikuttavia tekijöitä on pääteltävä sanakirjamääritelmistä tai niiden yhteydessä annetuista esimerkeistä. Yhtä lailla kiinnostavaa on se, mitä tytöstä käytetyt sanat – etenkin kuvakieliset – alun pitäen merkitsevät, eli mikä mahdollisesti inspiroi slanginpuhujia käyttämään kutakin slangisanaa juuri ’tytöstä’.

Stadin slangi ry ja Helsingin yliopisto ovat järjestäneet koululaisslangin tutkimuksen Helsingissä vuonna 2014 (Ainiala 2014). Tutkimuksen neljän attraktiokeskuksen eli eniten määritelmiä keränneen sanan joukossa on ’tyttö’. Tutkimuksesta selviää, että

jatkuvasti uudistuvan slangisanaston rinnalla säilyy perinteinen vanhojen sanojen kirjo: *kimma, likka, mimmi, friidu, pimu, bööna* ja *muija*. Terhi Ainiala kirjoittaa Kielikellon (2/2014) artikkelissaan, että selvästi uutta sanastokerrostumaa ovat puolestaan esimerkiksi *tyttö*-sanasta johdetut *tytsy, tyty, tytterö, tytsyli, muijan* muunnokset *muidu, muikki, muikkeli* sekä *pissis, narttu, kimu* ja *kisu*. Vaikka Urbaani sanakirja sisältää esittelynsä mukaan tuntemattomampaa, muihin sanakirjoihin tallentumatonta slangisanastoa, aineistooni ovat tallentuneet myös useat edellä vanhoina esiteltyt sanat. Uusien sekä tuntemattomampien sanojen lisäksi perinteinen slangisanasto on siis osaltaan mukana aineistossani.

Miesten käyttämässä vanhassa Stadin slangissa on luonnollisesti paljon ilmauksia ‘tytöistä’ ja ‘naisista’, mutta se sisältää runsaasti myös nimenomaan ‘huoraa’ merkitseviä sanoja. 1900-luvulle siirryttäessä bordellit, joissa huorat työskentelivät, lakkautettiin Helsingissä, ja naiset siirtyivät kaduille. Näin ollen prostituutiosta tuli näkyvämpää kuin aiemmin. (Miesvirta & Rantala 2017: 24.) Sillä voitaneen selittää myös sitä, miksi ‘yleisille, huonomaineisille naisille’ on myös runsaasti 1900-luvun alkuvuosikymmenillä syntyneitä nimityksiä. Tämä tausta lienee myös ihailun peittelyn lisäksi osasy sille, että ‘tytöille’ on slangissa runsain määrin halventavia nimityksiä.

2.5. Sanaston luokittelu

Olen analysoinut sanastolähteitäni Nahkolan (2000) esimerkin mukaisesti ensin lähteet neljään pääryhmään jakamalla: 1) merkitykseltään muunneltujen, 2) äänneasultaan muunneltujen, 3) uusien keksittyjen sekä 4) vieraasta kielestä lainattujen ryhmään. Lisäksi olen laatinut ryhmän, johon olen koonnut aiemmin mainittuihin istumattomat sanat. Esittelen sanastolähteet teoriaosuudessa, mutta niiden tarkempi läpikäyminen tapahtuu aineistoni kautta analyysiluvussa 3.

Usein slangisanojen muodostamisessa tavoitteena on sanan lyheneminen: ‘jalkapallo’ > *jalkkis*, ‘jäätelö’ > *jätski*. Toisinaan lyhenemistä tärkeämpää on kuitenkin vain slangimuotoisuus, jolloin sana voikin olla alkuperäisen mittainen tai jopa pitempi:

'talonmies' > *talkkari*, 'käsi' > *handu*. (Nahkola & Saanilahti 2000: 4.) Koska Helsingin slangin taustalla vaikuttavat vieraat kielet kuten venäjä ja ruotsi, slangille yhä ominaisia ovat vierasperäiset äänneet (/g/, /b/, /d/ sekä /f/). Näiden määrä on kuitenkin vähentynyt uudemmassa Helsingin slangissa (Paunonen 2006: 360). Vierasperäisen taustansa lisäksi äänneet kuitenkin toimivat myös sanojen affektisuuden lisääjinä: onhan eri kutsua tyttöä *gissaksi* kuin *kissaksi*. Erilaisten äänneiden käyttö slangisanoja väänneltäessä kasvattaa luonnollisesti sanavarianttien kirjoa.

Sanaston luokittelussa olen jakanut sanat neljään pääkategoriaan Kari Nahkolan (2000: 23) sanastolähteiden jaotteluperiaatteiden mukaisesti. Nahkola toteutti jakoa tutkiessaan koululaisslangia vuonna 1999. Olen tehnyt kuitenkin yksittäisiä muutoksia Nahkolan (2000) jakoon, ja ne näkyvät taulukosta 1: Olen korvannut paronymian synekdokeella ensimmäisessä ryhmässä, vaikka on mahdollista, että Nahkola (2000) on käsittänyt synekdokeen osaksi metonymiaa (b). Koska aineistossani ei ole paronymioita, olen ajatellut niiden korvaamisen synekdokeella selkeämmäksi. Nahkola (2000) käyttää myös kategorian 2 lyhentämisestä ilmaisua typistäminen, mutta puhun itse lyhentämisestä ja lyhennesanoista, sillä typisteet ovat vasta yksi lyhennesanojenn kolmesta alalajista (VISK § 167).

TAULUKKO 1. Sanastolähteet.

1. Uuden merkityksen saanut olemassa oleva sana

- a. metafora
- b. metonymia
- c. synekdokee

2. Uuden äänneasun saanut olemassa oleva sana a. slangijohdos b. vartalonsisäisesti muunneltu c. johdettu + vartalonsisäisesti muunneltu d. lyhennetty
3. Kokonaan uusi, keksitty sana
4. Omaan kieleen sopeutettu vierasperäinen lainasana

Olen luokitellut sanastoni lisäksi ominaisuuden tai funktion ja sanankäytön perusteella, ja koonnut ne taulukoksi 2. Koko aineistoni koostuu substantiiveista kahta adjektiivia lukuunottamatta. Kussakin tilanteessa puhumisen kohteena olevasta 'tytöstä' voidaan käyttää erilaisia slang-ilmauksia riippuen ilmauksen motivoijasta. Sama henkilö voi saada runsaasti eri nimityksiä kun nimenantoa innoittaa referentin eri ominaisuus tai piirre.

TAULUKKO 2. Sananvalinnan motivoijat.

1.OMINAISUUS	2. FUNKTIO TAI KÄYTTÖ
ruumiinrakenne	käyttöyhteys
muu ulkonäkö	nimityksen aiheuttama tunne
ikä	nimityksen käyttäjän merkitys
ruumiinosa	nimityksen synnyttämät mielikuvat
	tarkoitteeseen liittyvä henkilö/paikka
	työtehtävä / ammatti

2.5.1. Uuden merkityksen antaminen vanhalle sanalle

Slangisanan taustana voi olla toinen, jo olemassa oleva sana. Sitä voidaan käyttää slangisanana muuttamalla sen merkitystä ja jättämällä äänneasu sellaisekseen. Tähän ryhmään kuuluvat Nahkolan (2000: 23) mukaan metaforat, metonymiat sekä paronymiat ja synekdokeet. Sanastossani on metonymian alalajeista ainoastaan synekdokeita, joten puhun analyysissäni vain synekdokeista.

Slangille ominaisia ovat värikkäät ilmaukset, jotka voivat rakentua useammista sanoista (*soiva peli 'tyttö', heittää laatat 'öksentaa'*). Nämä ilmaukset ovat kuitenkin yleensä verbejä. Pääasiassa substantiiveista koostuvassa aineistossani näkyvät puolestaan slangin nominisanastolle tyypilliset deskriptiiviset yhdyssanat. Ne saattavat olla todella nokkelia ja oivaltavia, kuten Saanilahti ja Nahkola (2000: 5) ylistävät: "Parhaimmillaan tuollainen oivaltavasti rakennettu kielikuva kertoo slangilmauksia keksivien persoonien älykkyydestä ja omalaatuisesta huumorintajusta; toisinaan tällaisiin kielellisesti lahjakkaisiin slangilmausten keksijöihin on viitattu

slangirunoilijoina.” Yhdyssanat kuten myös muut slangisanat ovat usein metaforisia. (Nahkola & Saanilahti 2000: 5.) Merkitystä toisesta yleiskielen ilmauksesta siirtämällä niistä saadaan hauskoja ja kuvaavia.

Metaforat ovat kielikuvia, joilla slangia väritetään. Varis (1998: 104–105) selittää käsitettä “yleisesti hyväksytyllä vertaamisteorialla” ja esimerkiksi Aristoteleen runousopin määritelmällä. Olen yhdistänyt näitä määritelmiä ymmärtäen metaforan kielikuvana, jossa oleva kuvattava asia X kuvataan ilman *kuin*-sanaa jotakin muuta varsinaisesti tarkoittavalla nimellä Y. Esimerkkilauseessa “*Melkoinen harakka tuo tyttö*” tyttö rinnastetaan *harakkaan*, joka on yleisesti tunnettu varisheimon lintu. Kuten Variksen (1998: 104) mainitsemassa vertaamisteoriassa todetaan, tässä tapauksessa *tytön* ja *harakan* suhde on metaforana tiiviimpi kuin *kuin*-sanalla verratessa, ja ne ovat yleensä eri käsitekentistä: “*Tyttö on kuin harakka.*” Davidson (1984: 245) näkee metaforassa olennaisena nimenomaan sen, mitä tehdään, sen sijaan, mitä sanotaan. Esimerkiksi *seinäruusussa* eivät *seinä* eikä *ruusu* ole varsinaisessa merkityksessään, vaan molemmat ovat metaforia: *seinä* symboloi ‘pois esiltä olemista’ ja *ruusu* viittaa kenties ironisesti ‘tyttöön’, joka ei osallistu aktiivisesti toimintaan (Persson & Rydén 1996: 137). Metaforien ymmärtämisessä tarvitaan vain mielikuvitusta ja tieto siitä, mitä kuvaavat sanat kirjaimellisesti tarkoittavat.

Merkittävä osa metaforista on affektisia eli jollakin tapaa arvottavia tai tarkoitteen ominaisuutta arvioivia. ‘Tyttö’-referentin affektittomat metaforat lienevät laskettavissa yhden käden sormilla. (Koski 1992: 21.) Nykysuomen sanavaroissa (1989: 195) mainitaan, kuinka ‘tyttöä’ merkitsevien sanojen välillä voi olla suuriakin eroja synonyymiudesta huolimatta. Sävyn selvittäminen on yksi tutkimuskysymykseni, mutta koska sävy vaihtelee kontekstista riippuen, mitään sanaa on lähes mahdoton yksiselitteisesti väittää myönteiseksi, neutraaliksi tai halventavaksi. Esimerkiksi Karttunen (1979) on kuitenkin Urbaanin sanakirjan käyttäjien lisäksi paikoin määritellyt sanan sävyn sanakirjaansa.

Toisin kuin tyyppillisesti metaforassa, metonymiassa sanoilla on entuudestaan yhteys toisiinsa (esim. *kuningas* – *kruunu*). Siihen yhteyteen metonymian toiminta

perustuukin. **Synekdokee** on metonymian alalaji, jolle tyypillistä on osa-kokonaisuussuhteella leikittely. Jonkin kokonaisuuden osaa voidaan käyttää kuvastamassa koko kokonaisuutta. (Varis 1998: 112.) ”*Kultakutri saapuu*” -lauseessa *kultakutri* (KS s.v. *kultakutri*) tarkoittaa esimerkiksi ’tyttöä, jolla on kullankeltaiset hiukset’. Synekdokee *kultakutri* toimii henkilön fyysisen ominaisuuden (hiusten) korvatesa kokonaisuuden ilmaisun, ja kertoo täten yksityiskohtaista tietoa ilmaisun kohteesta. (ks. Varis 1998: 113.)

2.6.2. Äänteellinen muuntelu

Olemassa olevaa sanaa voidaan kehittää slangisanaksi myös niin päin, että muutetaan merkityksen sijaan äänneasua. Näin muodostettavia sanastolähteitä ovat johdokset, vartalonsisäisesti muunneltavat sanat, johdokset, joissa sanan alkuosan äänteet muuttuvat, sekä lyhenne sanat. (Nahkola 1999: 619.) Aineistossani on sanoja, joiden äänteitä varioimalla on synnytetty uusia sanoja. Vaikka ne ovat synonyymeja ja niitä erottaisi vain yksi äänne, käsittelen kunkin omana itsenäisenä sananaan.

Johtaminen on keskeinen – ja loppumaton – slangisanojen luomisen menetelmä. Kantasana katkaistaan ja siihen liitetään jokin johdin, yleisimmin *-is* tai *-Ari*. Todellisuudessa slangijohtimia on edellä mainittujen lisäksi lukuisia: *-kka*, *-de*, *-ge*, *-du*, *-ski*, *-skU*, *-tsi*, *-tsU* ja niin edelleen (Paunonen 2006: 339). Slangijohdokset ovat oma lukunsa, sillä niissä käytetyt johtimet ovat yleisiä epämuodollisessa kielessä, eikä niitä näin ollen yleiskielessä juurikaan käytetä. Usein slangijohdokset saavat aikaan sanan – tai etenkin sen kantavartalon – lyhenemisen, mutta myös sanan konsonanttiaines voi geminoitua tai siihen voi tulla */k/*, */p/*, */t/* tai */s/*-ainesta, jota lähtösanassa ei ole (’harjoitukset’ > *har+kak*, ’urheilu’ > *ur+kka*). (VISK § 214.)

Johdinten käyttäminen ei kuitenkaan muuta sanan merkitystä vaan muuttaa vain sanan ulkoasua tehden siitä slangikelpoisen. Tavanomaisessa slangijohdosten luomisessa sanojen alkuosat jäävät samanlaisiksi, ja loppuosa muuttuu täysin. Kuitenkin sellaisiakin johdoksia on, joissa myös alkuosan äänteet muuttuvat, kuten *gimma*-slangisanasta soinnittomana johtunut *kimuli*. (Nahkola & Saanilahti 2000: 4, 20,

23.) Suomen kielessä slangisanojen rakentamisessa on paljon vaihtoehtoja, kun taas muissa kielissä sanat voivat elää huomattavasti vähemmän. Samasta kantasanaa voidaan muodostaa useita eri johdoksia vaihtelemalla johdinta, kuten televisiosta käytettävät *telkk+ari* ~ *telkk+u*. On itse asiassa hyvin tavanomaista, että samasta sanasta johdetaan lukuisia eri variantteja. Tästä hyvänä esimerkkinä on 'metsä' (ruots. *en skog*), josta Paunonen (2000) esittelee kaksikymmentäkolme 1900-luvun aikana käytössä ollutta varianttia: *skuge, skugeli, skuide, skutsi...*

Slangijohdosten käyttömotivaatio on eri kuin johdoksilla yleensä, sillä tavoitteena on pääsääntöisesti vain värittää kieltä, ei niinkään ilmaista sillä mitään tarkoitteen erityisominaisuutta (ks. VISK § 174). 'Tyttö'-sanastossa tällaiset johdokset ovat vähäisiä, sillä suurin osa sanastosta on metaforista, jolloin kantasana on jokin muu kuin *tyttö*. Usein sanoihin on kuitenkin lisätty esimerkiksi sananloppuinen *-i* tai muu vokaali helpottamaan sanan käyttöä.

Tietyillä johtimilla pystyy ilmaisemaan affektisuutta. Affektia luovia johdostyyppisiä ja -muotteja on vajaa muutama kymmen, joista 'tyttö'-sanoissa esiintyvät *-U*, *-kkA*, *-ke^x* - *Uli* sekä *-(e)li*. Ison suomen kieliopin (VISK § 206) mukaan foneemi *-U* on affektinen mutta sen luomaa merkitystä ei kerrota.

Sanavartalon sisäistä muuntelua tapahtuu esimerkiksi silloin, kun sanaan lisätään konsonantti tai muunnellaan vokaalien kvaliteettia. Sanan merkitys ei muutu muuntelun seurauksena, mutta sana voi affektistua ja ennen kaikkea kasvattaa slangiarvoaan äänneasun muuntelun myötä. (Nahkola 1999: 619.)

Myös jo johdettuja slangisanoja saatetaan vielä värittää muuttamalla niiden sananalkuisten äänteiden laatua. Tällaisia slangi-ilmauksia nimitän **äänteellisesti muunnelluiksi slangijohdoksiksi**. (Nahkola 1999: 619–620.) Sanan alkuun voidaan lisätä esimerkiksi *s* tai jokin muu konsonantti, jolloin koko ilmauksesta saadaan tehokkaampi.

Edellä mainittujen lisäksi äänteellisesti muunneltuja ovat myös **lyhennesanat**. Ne ovat

lekseemejä, joista on jätetty pois yksi tai useampi lähtösanan osa. Lyhennesanat jakautuvat kolmeen alaryhmään: tyypistettyihin, kirjainsanoihin sekä koostesanoihin. (VISK § 167.) Tyypillisin tyypistesana on sellainen, jonka lopusta puuttuu osa alkuperäisestä sanasta: *typo* < *typografinen virhe*, *ope* < *opettaja*. Aineistossani lyhennesanoista on ainoastaan kirjain- ja koostesanoja. Kirjainsanat muodostuvat joko suomen- tai vieraskielisistä sanojen alkukirjaimista, yhdyssanoista tai useiden sanojen ketjuista: *atk* < *automaattinen tietojenkäsittely*, *COD* < *Call of Duty* (VISK § 169). Koostesanat toimivat kirjainsanojen tapaan, mutta ovat voineet muodostua esimerkiksi tavuista yksittäisten alkukirjaimien sijaan. Tavoitteena on saada helposti äännettävä ja suomen kieliopissa sujuvasti taipuva sana, jonka mukaan lähtösanoista valitaan koostesanaan otettavat osat. (VISK § 170.) Koostesanoja voivat olla niin instituutioiden nimet, kuten *Supo* < *Suojelupoliisi*, kuin kaksitavuiset yhdyssanojen aluista muodostuneet sanat: *toko* < *tottelevaisuuskoulutus*.

2.5.3. Uuden sanan keksiminen

Täysin **uusien sanojen keksiminen** vaikuttaa olevan produktiivinen ja yleinen keino kasvattaa slangisanaston kirjoa. Keksityt uudet sanat muodostetaan olemassa olevista johtimista ja sanavartaloista (Nahkola & Saanilahti 2000: 23). Yhdyssanat ovat kuitenkin uusia, kuten tytöistä käytettävät *tissieläin*, *amispatja* ja *taskuvenus*.

Nahkola (2000) on jaotellut koululaisslangin uudet sanat pitkiin ja lyhyisiin niiden rakenteen mukaan. Pitkiä sanoja ovat yhdyssanat, sanaliitot sekä neli- ja sitä useammasta tavusta muodostuvat yhdistämättömät sanat. Lyhyitä puolestaan ovat maksimissaan kolmitavuiset yhdistämättömät sanat. Omassa sanastossani uusia sanoja on sen verran vähän, etten ole nähnyt tarpeelliseksi erotella niitä pituuden mukaan.

2.5.4. Vieraasta kielestä lainaaminen

Kuten yleiskieleen, myös slangiin syntyy uusia sanoja vieraiden kielten ansiosta. Yleiskieleen sanat siirtyvät oikeastaan murteiden ja slangin kautta. Slangisanat otetaan kuitenkin suoraan toisesta kielestä kuten *bambiino* (< it. bambino), 'tyttö, tyttöystävä'.

Nahkolan ja Saanilahden (2000: 23) sana *fuudi* (< engl. food) 'ruoka' tai päänsärystä käytettävä, -Ari-johdoksellinen *hedari* (< engl. headache). Lainattua sanaa kuitenkin mukautetaan yleensä ääntöasultaan suomen kieleen sopivaksi lisäämällä esimerkiksi loppuvokaali, sillä esimerkiksi yksitavuiset ja konsonanttiloppuiset sanat eivät sellaisenaan istu suomen kieleen tai edes slangiin (Nahkola & Saanilahti 2000: 23).

Osa vierasperäisestä slangisanastosta on hyvin vanhaa, jo alkuperäisen Stadin slangin ajoilta. Esimerkiksi *gimma* ja *kimma* ovat erittäin vanhoja Helsingin slangin 'tyttöä' ja 'naista' tarkoittavia slangi-ilmauksia. Palaan *gimmaan* ja *kimmaan* analyysissäni luvussa 4.3.1. Nahkola (2000) on jaotellut koululaisslangin vierasperäiset sanat lähtökielittäin, mutta oman sanastoni vierasperäisten sanojen määrä on sen verran vähäinen, että olen eritellyt ainoastaan ruotsalaisperäiset sanat muista kielistä eli englannista, italiasta ja venäjästä.

3. SANASTOLÄHTEIDEN ANALYYSI

Tässä luvussa analysoin sanastolähteitä (2.5.), joista 'tyttöä' merkitsevien slangisanojen aineistoni on rakentunut. Olen käsitellyt aineistoni Nahkolan (2000) mallin mukaisesti. Metaforat olen ryhmitellyt Paunosta (2006) mukaillen. Aloitan käsittelyn metaforista, jonka jälkeen seuraavat synekdokeet (3.2.), appellatiivisesti käytetyt erisnimet (3.3), slangijohdokset ja äänteellisesti muunnellut sanat (3.4), lyhennesanat (3.5), uudet, keksityt sanat (3.6.), vierasperäiset sanat (3.7.) sekä muut sanat (3.8.).

3.1. Metaforat

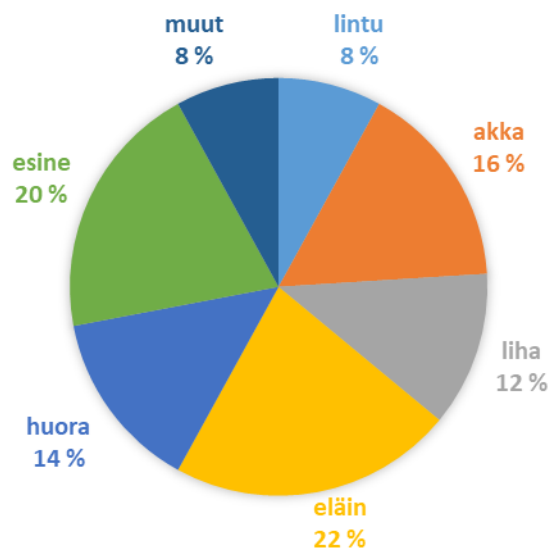
Metaforat eivät ole mielivaltaisia, vaan eri käsitekenttien välillä nähdään yhteyksiä, joiden perusteella metaforia syntyy (X on ikään kuin Y) (Koski 1992: 14–15). Suuri osa aineistoni metaforista ja koko 'tyttöä' tarkoittavasta sanastosta ylipäätään sisältää voimakkaan seksuaalisen sivumerkityksen, mikä on selitettävissä ainakin Helsingin slangin osalta sillä, että niiden aktiivisin käyttäjäryhmä on ollut nuoret pojat (Paunonen 2006: 351). Jyväskylän koululaisslangia tutkinut Kuivaniemi (1998: 81) on pro gradu -tutkielmallaan selvittänyt, että seksuaalitarkoitteinen sanasto on ollut kouluikäisillä varsin suosittua. Nirvi (1952: 75; myös Nahkola & Saanilahti 2000: 12) arvelee halventavan sävyn syntyneen sanastoon siitä, että nuorten poikien keskuudessa yleiskielinen *tyttö* on ollut liian myönteinen. "Tytöistä on puhuttava välinpitämättömästi, jopa halveksivasti, ettei vain ilmaistaisi mitään mielenkiintoa, saati hellyyttä toista sukupuolta kohtaan" (Nirvi 1952: 75). Osa sanastosta on tulkittavissa lähes yksinomaan pejoratiiviseksi, kuten *pissis* (ks. 3.4.1.) ja *Tikkurilan mainos* (3.1.6.).

Metaforien jaottelussa olen käyttänyt mallina Paunosen metaforaryhmittelyä artikkelissa *Synonymia Helsingin slangissa* (2006). Paunonen on kategorisoinut Helsingin slangin metaforia muun muassa lintu-, eläin-, liha-, akka- sekä huorametaforiin. Jako on kuitenkin vain auttava omassa työssäni, sillä aineistossani on

myös sellaista sanastoa, joka ei istu Paunosen (2006) jaotteluun. Olen koonnut kaikki metaforaryhmät alla olevaan kuvioon 1.

Aineistossani on runsaasti bahuveihydyssanoja eli kuvailevia ”nimittelysanoja” (Kielikello 4/2010). Sanat eivät sellaisenaan ole olleet olemassa muuten kuin ’tyttöä’ merkitsevissä, mutta olen ryhmitellyt sanaston sanan perusosan mukaan (esim. *meikkipossu* = **meikki** määrite-, **possu** perusosa). Tällainen ryhmittely on merkityksellistä sanaston luonteen kannalta, sillä perusosasta käyvät ilmi tutkimukseni kannalta kiinnostavat asiat kuten se, mihin esineeseen tai eläimeen ’tyttöä’ verrataan.

METAFORAT 'TYTTÖÄ' MERKITSEVÄSSÄ SLANGISANASTOSSA

KUVIO 1. Metaforat ’tyttöä’ merkitsevässä slangisanastossa (yhteensä 50).

Kuviosta 1 näkee, että Urbaanin sanakirjan ’tyttöä’ tarkoittavassa slangisanastossa eläinmetaforia on eniten (11), ja lintumetaforia ja muita metaforia vähiten (4). Osa metaforista on niin sanotusti konventionaalistuneita, eivätkä ne herätä enää vahvoja assosiaatioita varsinaisen merkityksensä kautta. Kuitenkin niillä halutaan luoda tietynlainen vaikutelma nimitettävästä kohteesta (ks. Koski 1992: 14). On syytä muistaa, että tässä tutkielmassa saamani tulokset kertovat kansanlingvistiksestä slangisanastosta ainoastaan Urbaanin sanakirjan sisällön osalta. On selvää, että esimerkiksi lintumetaforia on useita muitakin, jotka eivät tässä tutkielmassa esiinny.

3.1.1. Lintumetaforat

Aineistossani on neljä lintumetaforaa: *pulu*, *harakka*, *koppelo* ja *sorsa*. Jokainen lintumetafora sisältyy Seksisanat-kirjan (2010) tyttöä merkitsevien sanojen joukkoon, mutta *pululle* ja *sorsalle* annetut määritelmät eivät kuitenkaan ole lainkaan seksuaalissävytteisiä: ‘tyttö, heila’ sekä ‘tyttö; neiti, morsian’. Kuitenkin havaintojeni mukaan *pulu* on sanoista ainoa yleensä myönteisessä valossa käytetty, jopa hellittelevä ‘tyttöä’ tai ‘naista’ kuvaava sana (US s.v. *pulu*). Pulu on varsin konventionaalistunut lintumetafora, ja sitä käytetään nimenomaan hellittelytarkoituksessa (Koski 1992: 24). Kielitoimiston sanakirja (KS 2017 s.v. *pulu*) määrittelee *pulun* “hellivänä puhuttelusanana puolisoista tai rakastetusta. Älä ole vihainen, pulu!” Koski (1992: 24–25) perustelee lintu-metaforien syntyvän “pienuuden, ehkä jonkinlaisen avuttomuuden mielikuvan” ansiosta, ja niiden rinnalla voidaan käyttää hellittelymielessä affektisia deminutiivijohdoksia kuten *pulun* (ks. myös VISK § 207). *Sorsaa*, *harakkaa* tai *koppelo*a Kielitoimiston sanakirja ei tunne lainkaan tytön nimityksinä (KS 2017 s.v. *sorsa*; *harakka*; *koppelo*). Koski (1992: 243–244) on havainnoinut, että eläinmetaforista ironisimpia ovat yleensä petoeläinverteaukset. Niitä ei kuitenkaan ole paljoa ja kuten huomattavaa, neljästä lintumetaforasta yksikään ei ole petolintu. Lehtilä (1986: 82–83) arvelee linnun nimitysten käyttämisen ‘tytöstä, naisesta’ juontuvan siitä ajatuksesta, että miehen näkökulmasta tytöt ja naiset ovat saaliita ja miehet itse saalistajia. Usein metaforien yhteydessä käytetään saalistamista ja pyydystämistä kuvaavia verbejä kuten *iskeä*.

Harakalle Urbaanin sanakirjan ainoa määritelmä on ‘tyttö’ (US s.v. *harakka*). Tutumpi metafora lienee *pyryharakka*. Suomalaisen luonto-oppaan (1994: 290) määritelmä harakasta on “eloisa, milteipä levottomaksi luonnehdittava, mutta yhtä lailla aina valpas ja epäileväinen”. Suuri suomalainen seksisanakirja (2010 s.v. *harakka*) esittää *harakan* merkitykseksi ensisijaisesti ‘pikkutytön sukupuolielimen’ ja Helsingin slangin ‘tytön’. Oma mielikuvani *harakasta* on ‘kiiltävistä ja koristeellisista esineistä pitävä tyttö tai nainen’, mikä johtunee yleisestä uskomuksesta, että harakka-lintu olisi kiiltävien esineiden perään. Tieteen kuvalehden verkkojulkaisun (2013) mukaan uskomukselle ei ole saatu kovinkaan vahvaa todellisuuspohjaa. Kovan äänensä ja

raakkumisensa perusteella *harakka* voisi olla myös kovaäänisen tai nauruherkän naisen nimitys.

Koppelo on Urbaanissa sanakirjassa määritelty 'tytöksi, naiseksi' mutta myös 'isokokoiseksi ja kolhontuntuiseksi naiseksi' (US s.v. *koppelo*). *Koppelo* eli naarasmetso on kömpelö liikkeelle lähtiessään ja linnuksi suhteellisen isokokoinen. 'Isokokoisuus' ja 'kolhontuntuisuus' lienevät suoraan linnun ominaisuuksista 'tyttöön' ja 'naiseen' kytkettyjä piirteitä. Seksisanakirja (2010 s.v. *koppelo*) määrittelee *koppelon* 'kokeneeksi, elähtäneeksi huoraksi', mutta Stadin slangissa se merkitsee – kuten myös Urbaanissa sanakirjassa – 'tyttöä, naista'. Koska SMS ei tunne sanojen metaforisia merkityksiä, *koppelon* löytymättömyys sieltä merkityksessä 'tyttö' on perusteltua (SMS s.v. *koppelo*). Kuitenkin *koppelo* on myös kansanrunoudessa käytetty metafora, ja esimerkiksi Aarni (2016: 19) on kalevalamittaisia kansanrunoja tutkiessaan myös kohdannut sen: "*Minä koppelo koiton / minä kana kartanoton*". On mahdollista, että *koppelo* on valikoitunut säkeeseen vain *ko*-alkusoinnun edellytyksenä. (Kurtto & Laine ym. 1994: 262.)

Sorsa (US: 'tyttö, nainen') on niin ikään Helsingin slangin sana 'tytöstä, neidistä, morsiamesta'. Vaikka *sorsaa* on käytetty tyttären nimityksenä Kalevalassakin (SSK s.v. *sorsa*), se vaikuttaa olevan muita lintumetaforia harvinaisempi. Oman tulkintani mukaan *sorsa* on tulkittavissa feminiiniseksi eläinlajiksi kuten monet muutkin linnut. Lienee selvää, että nimitys juontaa juurensa tähän epätarkkaan ja yleistasoiseen etymologiaan.

3.1.2. Akkametaforat

Akkametaforien ryhmä koostuu pääasiassa vanhoista sanoista, jotka esiintyvät suomen kielessä niin slangissa kuin murteissa ja jopa yleiskielessä: *vaimo*, *ämmä*, *hilsu*, *diivamummo*, *muija*, *mamma*, *heila* ja *akka*. Kahdeksasta sanasta Helsingin slangissakin käytettyjä ovat *akka*, *ämmä*, *vaimo* sekä *muija*. Alun perin *akka*, *muija* ja *ämmä* ovat merkinneet slangissakin 'vanhempaa naista' mutta ovat sittemmin, 1960-luvulla, laajenneet merkitykseltään myös 'tyttöön, nuorempaan naiseen' ja 'tyttöystävään'.

(Paunonen 2000: 34; 2006: 351.) Myös *vaimo* tarkoittaa ‘tyttöä’ ja ‘naista’ siinä missä ‘tyttöystävää, heilaa’ ja ‘morsianta’ (Paunonen 2000 s.v. *vaimo*). Nirvi (1952: 19) kirjoittaa olevan karskin kuuloista, että elämäkumppania nimitellään ‘vanhaa’ henkilöä merkitsevillä sanoilla. Nimityksiä käytetään oman lisäksi myös muiden puolisoista. Metaforien käytössä on mahdollista sekin, että nimitettävän ja nimittäjän käsitteentät ovat hyvin liki toisiaan, vaikka yleensä sanat ovat tyystin eri käsitteentistä peräisin (kuten lintu ja ihminen). Akkametaforat toimivat näiden tapaan, sillä niin nimitettävä (‘tyttö’) kuin nimittäjä (esimerkiksi *muija*) ovat likimain samasta käsitteentästä ‘tyttö, nainen’. (Ks. Koski 1992: 14.)

Kun akkametaforia käytetään slangisanoina, niiden rekisteri vaihtuu ja merkitys siirtyy alkuperäisestä merkityksestään ‘tyttöön’. *Muija* ja *akka* ovat siten käytettävissä *gimmaan* ja *böönaan* vertautuvina tyttösanoina. (Vesikansa 1989: 195.) Urbanin sanakirjan mukaan *muija* on nimitys, jota “tytöt käyttävät puhuttaessa muista kuin lähipiiristään. Jätkät käyttävät kaikista naispuolisista tutuistaan.” Paunosen (Kotus 2014) mukaan *muija* on halki vuosikymmenien ollut yleisin ‘tyttöä’ tarkoittava slang ilmaus, josta nykyään johtamalla muodostetaan tuoreita versioita (ks. 3.4.1.) Muita määritelmiä *muijalle* ovat ‘tyttöjen itsestään käyttämä nimitys’ sekä ‘nainen, mutta yleensä kuitenkin tyttöystävä’, kuten esimerkissä (1). (US s.v. *muija*.) 1960-luvulta lähtien *muija* on alkanut tarkoittaa ‘naista’ yleensä, 1970-luvulta ‘tyttöä’ (Paunonen 2000 s.v. *muija*). Sana on voinut mahdollisesti muodostua *muori*-sanasta samaan tapaan kuin *faija* (: vaija, vaari: faari, ‘isä’) (Nirvi 1952: 21). Todennäköisesti *muija* on kuitenkin norjalaismurteisen ‘vaimoa, eukkoa’ merkitsevän *m’ojan* perua (SSA s.v. *muija*). Kielitoimiston sanakirjan mukaan *muija* on arkikielinen ja halventava nimitys, ‘vanhahko nainen, vaimo, emäntä’, mutta slangimääritelmä sanalle on pelkkä ‘tyttö’. (KS s.v. *muija*). Kuitenkin ennen *muijaa* on käytetty leikillisesti ja hyväntahtoisesti (Nirvi 1952: 21). Vaikka *muijan* käyttöala on laajentunut, sanan merkitys on melioratiivistunut ja suomalaistytöt lienevät urbaanissa kielenkäytössä useammin *muijia* kuin *tyttöjä*, sanaan on kontekstista riippuen saatavissa halventava kaiku. Esimerkit (1) ja (2) ovat uskoakseni varsin arkisia esimerkkejä nykykielestä. Niistä on nähtävissä *muija* suhteellisen neutraalissa valossa, ‘tyttöystävää’ merkitsemässä (1) kuin myös pejoratiiviseen sävyyn ‘ketä tahansa tyttöä’ arvostelemassa (2).

Esimerkkejä:

(1) *-Tiets sä onks Jussilla **muijaa**?* (US s.v. *muija*)

(2) *"V*ttu mikä **muija**"* (US s.v. *muija*)

Vaimo voi siis olla kutsumanimeltään sekä *akka*, *ämmä* että *muija*. *Vaimo* on parisuhteen naispuolinen osapuoli, mutta nykyisin myös tyttöjen kesken käytettävä kaveri-ilmaus siinä missä affektisen *-ke*-johtimen sisältävä *vaimokekin*. " – – Aviovaimo on morsian 3–5 vuotta. Sen jälkeen häntä ruvetaan kutsumaan *akaksi*." (Nirvi 1952: 50.) Nirvi (1952:50) viittaa filosofian tohtori Aulis Ojajärveen, jonka mukaan vain miehellä on lupa kutsua vaimoaan morsiameksi, muille nainen on *akka*. Yleiskielessä ja useissa murteissa Nirvi (1952: 20–21) huomauttaa *akan* olevan tunnesävyltään varsin negatiivinen. Aina näin ei kuitenkaan ole, vaan *akka* voi olla myös neutraali nimitys 'naisesta, jolla on lapsia'. Nykyisin *akan* ajatellaan ainakin slangin ulkopuolella olevan halventava kuten *ämmänkin*. Vanhastaan *ämmä* on ollut kunnioittava nimitys, kun se nykyään tulkitaan lähes ainoastaan pejoratiiviseksi (Mallat 2007: 2). Urbanissa sanakirjassa *akka* on määritelty vain 'tytöksi, naiseksi' kun taas *ämmä* on määritelty 'muijaksi, akaksi' (US s.v. *ämmä*, *akka*). En kuitenkaan usko, että *akka* on nykykielen puhujille määritelmien eroavaisuudesta huolimatta juuri sen neutraalimpi kuin *ämmäkään*. Sanojen affekti vaihtelee kontekstin ja puhujan mukaan, joten niitä ei voida väittää käytettävän vain tietyn sävyisenä.

Niin *mamma* kuin muutkin akkametaforat ovat slangimerkityksessään huomattavasti nuorempia kuin henkilöt, joita termeillä yleispuhekielessä tai murteissa kutsutaan. *Mamma* voi merkitä 'isoäidin' lisäksi muutamissa murteissa myös 'äitiä' tai 'nisää, äidin rintaa'. *Mamman* kaltaisia sanoja (*mama*, *maman*, *mamma*) esiintyy 'äiti'-merkityksessä esimerkiksi ranskassa, espanjassa ja saksassa. (SSA s.v. *mamma*.) *Mamma*-sana on esiintynyt suomen kielessä satojen vuosien ajan, ja erityisesti sellaisissa murteissa sitä on käytetty, jotka ovat olleet kosketuksissa ruotsin kielen kanssa. (Paunonen 2016: 285.)

Hilsu on vanha Stadin slangin sana, jo 1800-luvun puolella 'heilaa' ja 'mielitettyä' ilmaisemassa käytetty sana. Nirvi (1952: 40) on tehnyt havaintoja *hilsusta*

murteellisena ilmauksena, ja kirjoittaa ‘seurustelutoveria’ merkinneiden ilmaisujen tavanneen murteissa olla “enemmän tai vähemmän alatyylisiä”. Myös Urbaani sanakirja (s.v. *hilsu*) kertoo sanaa käytettävän yleensä pejoratiiviseen sävyyn ‘naisesta tai tyttöystävästä’. 1960-luvulla sanan merkitys Helsingin slangissa on laajennut ‘tyttöön’ yleensä, mutta halveksivuus ei käy Paunosen (2000 s.v. *hilsu*) kautta ilmi. Sen sijaan SSK (s.v. *hilsu~hilssu*) mainitsee toiseksi määritelmäksi Kymin ja Kuopion murteiden ‘huonomaineisen naisen’. SMSA ei sekään mainitse sävyä tai sanan ‘huonomaineisen naisen’ merkitystä, mutta sanakirjojen esimerkkien kautta sitä vaikuttaa käytettävän *heilan* synonyymina (3). Esimerkki:

(3) *Joks sä oot päässy pukille sen hilsus kaa?* (US s.v. *hilsu*)

Vaikka akkametaforat ovat pitkälti synonyymisuonteisia keskenään, määritteet luovat niihinkin aivan oman lisämerkityksensä. Aineistoni ainoan yhdyssanamuotoisen akkametaforan, *diivamummon*, määrite *diiva* tekee *mummosta* aivan erilaisen henkilön kuin *mummo* sellaisenaan: *diivamummo* on tietyllä tavalla käyttäytyvä ja kenties tietynlaiselta näyttävä naishenkilö, US:n mukaan ‘diiva/pissis ja käyttää mummomaisia vaatteita’ (US s.v. *diivamummo*), kun taas *mummo* on ‘vanha nainen’, ‘tyttö, nainen’ tai ‘äiti’ (Paunonen 2000 s.v. *mummo*). *Mummo* on itämurteinen ‘isoäitiä’ tai ‘vanhaa naista’ merkitsevä sana, joka perustuu nykyruotsin ‘äidinäitiä’ tarkoittaviin sanoihin *mummu*, *mumm* (SSA s.v. *mummo*).

3.1.3. Lihametaforat

Suuri suomalainen seksisanakirja (2010) esittää *lihan* käsitteen kymmenestä eri näkökulmasta, mutta tutkielmani liha-sanasto kertoo ‘ihmisvartalosta tai sen osista’ nimenomaan seksuaalisen kiinnostuksen osalta (SSK s.v. *liha*). Lihametaforien motivoijana on siis enemmän tai vähemmän tarkoitteen ulkonäkö. Lihametaforia on kuusi eli 12 % koko sanastosta.

Liha jo sellaisenaan on slangisana, jolla tarkoitetaan ‘seksikästä tyttöä tai naista’ (Karttunen 1979 s.v. *liha*). Kuten slangille on tyypillistä, sanastoa kehitetään ja

väännellään, ja Karttunen (1979) tarjoaa merkityksiksi ja vastaaviksi ilmaisuiksi *lihalle* keskenään synonyymisesti käytettäviä *filettä~fileetä* sekä *kinkkua*. Tämä vahvistaa käsitystäni siitä, että aineistoni lihametaforat sopivat osuvimmin ‘ilmää miellyttävään, seksikkääseen tyttöön tai naiseen’. *Kinkku* ja *file~filee* ovat Lehtilänkin (1986: 44) näkemyksen mukaan myönteisiä nimityksiä. Seksuaalisesta lisämerkityksestä tai sävystä US ei anna mitään viitettä kummankaan metaforan tapauksessa (US s.v. *file~filee, kinkku*).

Kinkkua (US: 1. ‘naisen takamus’, 2. ‘tyttö, nainen’) on Helsingin slangissa (Paunonen 2006 s.v. *kinkku*) käytetty kutsumanimenä ‘hyvännäköisistä ja -muotoisista tytöistä’. *Kinkku* voi tarkoittaa niin ikään ‘tyttöä, naista’ (4) kuin ‘takamustakin’ (US s.v. *kinkku*, Paunonen 2006 s.v. *kinkku*). Lehtilä (1986: 85–86) on arvellut *kinkkua* käytetyn myös tyttöjen kesken, sillä sana on ollut aikanaan käytössä niin paljon, että se on menettänyt hieman seksuaalista värityneisyyttään. Stadin slangin suursanakirjan sanamääritelmän esimerkkilauseissa *kinkkua* määrittelevinä adjektiiveina on käytetty muun muassa *kova, kähee, muhkee* ja *makee*, joten lienee selvää, että ilmää miellyttämättömästä tai esimerkiksi kovin sirorakenteisesta tytöstä ei *kinkkua* tai muita lihametaphoria käytettäisi (Paunonen 2006 s.v. *kinkku*). Tätä havainnollistaneen myös *söpiksen* vertaaminen Urbaanissa sanakirjassa *kinkkuun* seuraavasti: “ – – Ei herkkui kinkku jota katsellaan kuolaten ja himoiten vaan paljon suloisempaa – – ” (US s.v. *söpis*). Esimerkki:

(4) *tuu tänne kemuihin, tääl on herkkui kinkkui* (US s.v. *kinkku*)

Paisti puolestaan on Seksisanakirjan (s.v. *paisti*) mukaan ‘isketty kumppani, heila’. Se ei ole kauempaa ihailtava, kuten *kinkku* ja *file~filee*, vaan astetta enemmän: Urbaanin sanakirjan mukaan *paisti* voi olla joko ‘baarista isketty kumppani, heila’ tai ‘tyttö’. Stadin slangissa *paisti* on ‘tyhmä’ tai ‘typerä’ ihminen, mutta se ei sovi ‘tyttöä’ merkitsevän *paistin* käyttöperusteeksi, sillä *paisti* on ‘aika kuuma’ (Paunonen 2000 s.v. *paisti*, US s.v. *paisti*).

Broileri valitaan käyttöön silloin, kun puhutaan nuoresta naispuolisesta henkilöstä. Ilmausten käytön motivoijana on oletettavasti muiden liha-metaphorien tapaan

referentin miellyttävä ulkonäkö. Käyttöön vaikuttaa myös nimityksen käyttäjän vanhemmuus suhteessa *broileriin*. Yleiskielen *broileri* on kananpoika (KS s.v. *broileri*), joten se on ‘nuoresta tytöstä’ toimiva metafora. Sana on tavattu Helsingin slangissa ensi kerran 1960-luvulla, eikä sitä ole sisällytetty muihin sanakirjoihin (ks. esim. SPKS, NS, SSK). US (s.v. *broileri*) kehottaa vertaamaan *broileria kinkkuun*: ‘rintamus usein hyvin esillä ja ihoa muutenkin paljon näkyvässä’. Metaforan pejoratiivisuusaste riippuu siis jonkin verran siitä, onko sanavalinnan motivoijana referentin ikä vai ulkonäkö (5). Esimerkki:

(5) *Vittu mitä **broilerii** taas täynnä toi baaritiski.* (US s.v. *broileri*)

Häkkiliha ja *sakkoliha* ovat stadin lihametaforia, jotka määriteosiensa perusteella ovat kuitenkin nimenomaan slangikäyttöön kehitettyjä sanoja. *Häkkiliha* eli ‘alle 12-vuotiasta tyttöä’ merkitsevä sana on ilmaantunut Stadin slangiin 1990-luvulla. Se on verrattavissa *sakkolihaan*, joka voi olla *häkkilihaa* hieman vanhempi, kuitenkin ‘alle 16-vuotias tyttö’ (6). Koko termi lienee syntynyt *sakkolihan* mallinnoksena. *Sakkolihan* etuliite *sakko* viittaa seksuaalisen kanssakäymisen suojaikärajaan, joka Suomessa on 16 vuotta. Sitä nuoremman henkilön kanssa seksuaalinen toiminta on rangaistavaa. (Väestöliiton verkkosivut.) Esimerkki:

(6) *Minna on aika hottis, mut se on **sakkolihaa*** (US s.v. *sakkoliha*)

3.1.4. Eläinmetaforat

Uudet sanat muodostuvat joidenkin korostuvien tai muuten merkityksellisten asioiden ja ominaisuuksien perusteella. Toisinaan uusia metaforisia ilmauksia muodostetaan vertaamalla referenttiä eläimeen. Tällaisia sanoja aineistossani on yksitoista. Koski (1992: 25) kirjoittaa eläinmetaforien olevan aina affektiivisia ja useimmiten pejoratiivisia. Nimittelyyn vaikuttaa osin eläimen sukupuoli (Koski 1992: 25), mutta osin mielestäni myös ajatus eläinlajin feminiinisyydestä tai maskuliinisuudesta. Toisinaan sanankäytön motivoijana on eläimen käytös tai ulkonäkö (Koski 1992: 26). Kissaeläimet ovat havaintojeni perusteella yleisiä naisista käytettyjä metaforia (*kisu*, *kissa*, *misu*). Lisäksi oletettavasti *kissa*- ja *kisu*-sanojen muunnelmia ovat *chisu* sekä

gissa, jotka käsittelen luvuissa 3.4. ja 3.6. *Kissan*, eli “erittäin viehättävän naishenkilön”, määritellään Urbanissa sanakirjassa (s.v. *kissa*) “vetoavan alfauroksen primitiivisiin vaistoihin” (7). Koski (1992: 23) kirjoittaa, että eläinmetaforat eivät yleensä ole niin pejoratiivisia, jos ne annetaan ulkoisten ominaisuuksien perusteella, kuin jos ne annetaan käytöksen perusteella. Kosken (1992) mielipide voi olla perusteltu, mutta ainakin ‘lihavaa’ ja ‘mahdollisesti rumaa’ kuvastavat *sotanorsu* ja *rynnäkkösika* poikkeavat näkemyksestä.

Epäsuorissa metaforissa, eli ei suoraan eläintä merkitsevissä metaforissa, vertaajana on usein eksoottinen eläin (*sotanorsu*), mutta myös tutummista eläimistä niitä muodostetaan: *tissieläin*, *rynnäkkösika*, *meikkipossu*. Olen aiemmin todennut, kuinka eläinmetaforat useimmiten ovat kielteisiä (Nahkola 1992: 243), mutta esimerkiksi *tissieläintä* (‘tyttöystävä, vaimo, puoliso (naispuolinen)’) vaikuttaa voitavan käyttää puheessa hyvinkin neutraalisti: *Mä olen vaan vietellyt viikonloppua kotona tissieläimen kanssa.* (US s.v. *tissieläin*). ‘Naispuolinen henkilö’ rinnastetaan eläimeen tekemättä siitä kuitenkaan “eläimellisesti toimivaa”. Sen sijaan ilmauksessa korostetaan fyysisiä ominaisuuksia. Lienee merkityksen kannalta yhtä lailla mahdollista kutsua ‘naista’ *tissi-ihmiseksi* kuin *-eläimeksi*.

Kissa-nimitykset ovat usein myönteisiä, ihaileviakin, kuten myös esimerkin 7 *minkki* sekä esimerkin 8 *pupu* (US s.v. *minkki*: ‘nainen tai tyttö’; s.v. *pupu*). Virkkeissä eläinmetaforisesti kuvattuja ‘tyttöjä’ kuvaillaan adjektiiveilla *ihan järjetön*, *hyvä* ja *ihana*. *Pupu* sopii käytettäväksi myös miespuolisesta tärkeästä henkilöstä, sillä se on US:n (s.v. *pupu*) mukaan ‘hellyyttely sana rakkaalle ihmiselle, poika/tyttöystävälle’. ‘Tyttö’-merkityksessä *pupua* käytetään myös englannin urbaanissa kielessä englanninkielisenä vastineena *bunny*, ‘cute girl’ (Urban Dictionary s.v. *bunnies*). *Kissaa* voidaan SSK:n sekä Paunosen (2000) mukaan käyttää myös miehestä puhuttaessa, mutta ennen muuta se nähdäkseni kertoo ‘siorakenteisesta, fyysisesti viehättävästä naishenkilöstä’. *Kissa* variantteineen on havaintojeni perusteella yleistynyt melko neutraaliksi ‘tytön’ ja ‘naisen’ nimitykseksi, mutta kovin isokokoista henkilöä se ei primaarin tarkoitteensa olemuksen vuoksi sovi merkitsemään. Paunonen (2006: 351) näkee *kissa*-metaforien olevan jossain määrin seksuaalisesti sävyttyneitä. Kielen taju -

teoksessa (2016: 176–177) kirjoitetaan feminiinisistä ja maskuliinisista käsitteistä, ja siihen, kummaksi käsite mielletään, vaikuttaa muun muassa varsinaisen tarkoitteen koko. “Pieni kana on naisellisempi kuin suuri ja roteva nauta.” Näin ollen, vaikka sekä *kissa* että *moby dick* kuvastavat ‘tyttöä’, *kissa* on feminiinisempi ja valasmetafora maskuliinisempi. Ajattelen karkeasti jaoteltuna myönteisten eläinmetaforien olevan ennen muuta vastakkaisen sukupuolen käytössä toisen sukupuolen edustajaa kohtaan, mutta pejoratiivisävyiset *sotanorsut* ja *rynnäkkösiat* voivat kuulua myös juorupuheessa tyttöjen kesken.

Feminiinisyyden-maskuliinisuus-ajattelusta juontuva ajattelutapa on vaikuttanut myös omaan tapaan analysoida sanastoa – pienuutta ilmaisevat sanat on helpompi mieltää positiivisemmiksi nimityksiksi naisesta kuin suuruutta ja kömpelyyttä ilmaisevat. Esimerkkejä:

(7) *Ihan järjetön **kissa** toi sun tyttöystävä!* (US s.v. *kissa*)

(8) *On tääl muutama hyvä **minkki*** (US s.v. *minkki*)

(9) *Voi **pupu**, oot ihana!* (US s.v. *pupu*)

Nahkola (1992: 240–241) on tutkinut eläinmetaforia ja havainnut, että niiden ekspansiokeskuksia ovat kotieläimet. Muita ryhmiä ovat villieläimet ja eksoottiset eläimet sekä nisäkkäät. Urbaani sanakirja ei sisällä yhtään ‘tyttöä’ merkitsevää eläinmetaforaa, joka ei täyttäisi nisäkkään kriteeriä, mutta eläinluokissa ilmenee kotieläimiä (*kisu*, *pupu*, *kissa*, *misu*, *meikkipossu*, *minkki*) sekä eksoottisia eläimiä (*moby dick* ja *sotanorsu*). Villieläimiksi luokiteltavia eläimiä aineistossani ei ole. Lisäksi metaforia ovat tämän jaon ulkopuolelle jää *tissieläimen* lisäksi *naaras*, jonka olen laskenut nisäkkääksi (ks. Nahkola 1992: 239). Aineistossani kotieläimiä on neljä: *kissa*, *minkki*, (meikki)*possu* ja *pupu*, sillä *kisu* ja *misu* kuuluvat kissa-vertauksen sisältäviin metaforiin.

Moby dick (US s.v. *moby dick*: ‘suuri valkoinen valas eli esim. tosi lihava suomalaistytty’) on tunnettu Herman Melvillen valaasta kertova teos (1956). Teoksessa esiintyy US:n määritelmän mukaisesti suuri valkoinen valas, jota metaforisesti voidaan käyttää myös ‘tosi lihavasta suomalaistytöstä’. Niin ikään

ulkonäön perusteella henkilö voidaan nimetä *sotanorsuksi*. Ilmausta voidaan Urbaanin sanakirjan käyttäjien mukaan käyttää 'lihavasta ja mahdollisesti rumasta tytöstä/naisesta' (US s.v. *sotanorsu*). Toinen määritelmä US:ssa paljastaa myös etymologiaa: 'Nainen, joka ylikompensoi ilmeistä lihavuuttaan sotkemalla naamansa meikillä. Johtaa nimityksensä antiikin värikkäiksi koristelluista taistelueläimistä.' Urbaanin sanakirjan sanamääritelmässä viitataan myös *rynnäkkösikaan*, joten ne lienevät synonyymisesti käytettäviä ilmauksia.

Kuten esimerkeistä (10) ja (11) huomaa, sekä *rynnäkkösista* että *sotanorsusta* puhuttaessa on käytetty tehostesanaa *vittu*. *Sotanorsun* pejoratiivisuuden ilmaisu tehostaa *vitun* lisäksi adjektiiviattribuutti *hirvee*. *Rynnäkkösika* ja *meikkipossu* eroavat *tissieläimen* tavoin suorista metaforista, sillä ne ovat eläimennimen sisältäviä mutta slangin ulkopuolella mitään tarkoittamattomia muodosteita (Koski 1992: 244). Vaikka *sika* sellaisenaan on yleisesti käytetty metafora myös muualla kuin suomessa (Koski 1992: 26), aineistossani on ainoastaan tämä yksi *-sika*-metafora. Lievempi sika-aiheinen metafora on *meikkipossu*, onhan *possu porsas*-sanon hyväilymuoto (SSA s.v. *porsas*). Usein *sika* viittaa epäsiistiin, likaiseen ja huonokäyttöiseen ihmiseen, ja on naisesta käytettynä erittäin loukkaava. *Porsas*-metafora viittaa enemmän fyysiseen epäsiisteyteen siinä missä *sika* mielletään myös moraaliltaan kyseenalaiseksi. (Ks. Koski 1992: 26–27.) Näen *rynnäkkösian* ja *meikkipossun* viittaavan *porsaan* tavoin enemmän 'tytön' fyysiseen kokoon ja epämiellyttävään ulkomuotoon kuin moraaliseen sikamaisuuteen. Esimerkkejä:

(10) *Vittu Maija on hirvee **sotanorsu*** (US s.v. *sotanorsu*)

(11) *Vittu mikä **rynnäkkösika** Maija on!* (US s.v. *rynnäkkösika*)

Rynnäkkösika eli 'lihava ja mahdollisesti myös ruma tyttö/nainen' (US s.v. *rynnäkkösika*) on kuitenkin havaitakseni selvästi pejoratiivisempi kuin *meikkipossu*, joka on 'tyttö/nainen, joka käyttää aivan liikaa meikkiä' (US s.v. *meikkipossu*). *Possu* mahdollisesti toimii metaforan kuvana porsaille tyypillisen ahmimisominaisuutensa vuoksi, mikä *meikkipossulla* liittyy meikkien liikakäyttöön.

Metafora *naaras* on ollut jo 1930–40-luvun Stadin slangia, mutta yleistynyt käyttöön vasta 60-luvulla (Paunonen 2006: 351). Sana lienee kohtalaisen neutraali, sillä Paunonen (2006 s.v. *naaras*) ei puutu sen affektisuuteen eikä Urbaani sanakirjakaan tarjoa sen määritelmäksi muuta kuin ‘tytön, naisen’ (US s.v. *naaras*). SSA (s.v. *naaras*) esittää arvelun, että *naaras* linkittyisi *naa*-vartalonsa kautta *nainen*-sanaan, jonka myötä niiden yhteiset juuret olisivat itämerensuomalaisissa ja kenties indoeurooppalaisissa kielissä.

3.1.5. Huorametaforat

Suomen kielen seksisanakirja (2010) määrittelee huoran ‘huonomaineiseksi naiseksi; yleiseksi naiseksi; portoksi’ (SSK s.v. *huora*). Suuri osa ‘huuraa’ merkitsevistä slangisanoista ovat tätä nykyä käytettävissä myös yleisesti ‘tytöstä, naisesta’. Seksisanakirja (2010) sisältää kaksitoista aineistoni sanaa, jotka sanakirjan perusteella ja merkityksensä puolesta ovat huorametaforia. Käsittelen huorametaforina seitsemän ilmausta: *luntuu*, *hepsankeikka*, *teinihoro*, *teiniritsa*, *mötkö*, *pensasleena* ja *vosu*. ‘Huuraa’ merkitseviä sanoja aineistoni käsittää enemmänkin, mutta ne ovat laadultaan muita metaforia, kuten esinemetaforia (*amis- ja ammaripatja*, *panopuu*, *kiikku*). Akkametaforana (3.1.1.) käsittelemäni *hilsun* toissijainen merkitys ‘heilan, mielitetyn; tytön’ (SSK s.v. *hilsu*) lisäksi on ‘huonomaineinen nainen’. Lyhennesanat *miho* (‘minihoro’) ja *HH* (‘huomiohuora’, ‘hunajahuuli’) ovat luvussa 3.5.

Kuten tutkielmani kansanlingvistiksestä aineistosta huomaa, ‘tyttöä’ merkitsevä sanasto on paikka paikoin karskia, pejoratiivista ja seksuaalissävytteistä. Lehtilä (1994: 60) taustoittaa oman tutkimuksensa huorasanastoa niin, että tietyn kaltaista tarkoitetta merkitsevä tietyn sävyinen sana yleistyessään laajentaa merkitystään, jolloin se saattaa melioratiivistua eikä pejoratiivisuus ole enää niin voimakasta. Ilmiö on nähtävissä esimerkiksi *vosu*-sanassa. *Vosu* on ruotsalainen lainasana (< ru *fåtsa* ‘lutka’), ja lainautunut ruotsiin saksan ‘häpyä’ tarkoittavista sanoista (Paunonen 2016 s.v. *blaijavosu*, *blaijafosu*). Sekä Seksisanat-kirja (2010) että Stadin slangin suursanakirja (2000) paljastavat sanan melioratiivistumisen ajan mittaan: sanan ensimmäinen – ja kenties tutuin – merkitys on ‘ilotyttö, yleinen nainen’ (Paunonen 2000 s.v. *vosu*),

‘huora, lutka, portto’ (SSK s.v. *vosu*), jota on Paunosen (2000) mukaan käytetty 1900-luvun alusta 1960-luvulle asti. Urbanissa sanakirjassa (s.v. *vosu*) *vosu* määritellään ‘nuorta naista tai tyttöä tarkoittavaksi ilmaisuksi’, joka ‘sisältää silti hieman vinoon katsovan vireen’. Merkitys on alkanut lieventyä kuitenkin jo 1940-luvulla ‘maineeltaan epämääräiseksi tytöksi tai naiseksi’, ja tähän päivään tultaessa *vosuksi* voidaan nimittää yleisesti ‘tyttöä’ tai ‘(nuorta) naista’. (Paunonen 2000; SSK s.v. *vosu*.) Esimerkissä (12) *vosu* on neutraali, jopa myönteinen nimitys ‘tytölle’. Esimerkki:

(12) *Vosu oli tosi hyvän näköinen, mut ehkä vähän sellainen lesö tyyppi.* (US s.v. *vosu*)

Sama ilmaisun maltillistuminen ja merkityksen muuttuminen ‘huorasta’ ‘tytöksi, naiseksi’ on käynyt Paunosen (2000 s.v. *lunttu*) mukaan Helsingin slangissa myös *luntulle*. Kuitenkin seksisanakirjan vielä 2010-luvulla tarjoama ainoa määritelmä sille on ‘huora, lutka’ (SSK s.v. *lunttu*), samoin kuin Urbanin sanakirjan ‘prostituoitu, ilotyttö’ (US s.v. *lunttu*). Näin ollen voisi tehdä johtopäätöksen, että *vosu* on tänä päivänä selvästi neutraalimpi kuin *lunttu*, joka myös Suomen puhekielen sanakirjan mukaan on halventava ‘lutkan’ synonyymi (SPKS s.v. *lutka*). *Lunttu* on SSA:n (s.v. *lunttu*) mukaan melko yleinen deskriptiivis-affektinen sanapesye, jonka huora-merkitys saattaa olla peräisin sanan toisesta, murteellisesta merkityksestä ‘vaateriepu, lumppu’.

Urbanin sanakirja (US s.v. *mötkö*) selittää *mötkön* ‘tyttöystäväksi’ ja ‘ylipainoiseksi naiseksi’. Seksisanat-kirja (2010) tarjoaa *mötkön* ensisijaiseksi määritelmäksi ‘huoran’. Saman merkityksen tavoittaa myös Suomen murteiden sana-arkistosta (SMSA s.v. *mötkö*). Vaikka seksisanakirjan (2010 s.v. *mötkö*) sisältämä Helsingin slangin määritelmä on ‘tyttö, nainen’, Stadin slangin suursanakirja (2000 s.v. *mötkö*) ei edes mainitse ‘huorasta’; ainoa merkitys on sen mukaan ‘tyttö, nainen’, ja sana on ollut käytössä 1970-luvulta lähtien. Urbanin sanakirjan ‘ylipainoinen nainen’ kuulostaa sinänsä relevantilta, että *mötkö* on deskriptiivinen substantiivi, joka kuulostaa “painavalta” (vrt. KS s.v. *möykky, mötikkä, möhkäle* ‘isohko muodoton kappale’), eikä siksi sopivalta ‘siroa tyttöä’ kuvaamaan. Paunosen (2000 s.v. *mötkö*) esimerkkivirkekin “Tolla mötköllä on aika passelit seurustelulihakset” antaa osviittaa siitä, että *mötkö* on

ennen muuta muodokas naishenkilö.

Horo ja *ritsa* ovat yleisiä ja nähdäkseni melioratiivistuneita *huoran* synonyymeja. Useita alunperin 'ilotyttöä' merkinneitä sanoja on alettu 1900-luvun puolivälin jälkeen käyttää synonyymisesti 'tytöstä' ja 'naisesta' (Paunonen 2006: 352). Vuonna 1979 julkaistussa Karttusen Nykyslangin sanakirjassa *horo* on merkityksessä 'huora, hutsu, lumppu' (NS s.v. *horatsu*, *horo*), mutta uudemmissa sanastoissa sen merkitys neutralisoituu: Helsingin slangissa *hora*, *horatso* ja *horatsu* ovat aiemmilla vuosikymmenillä merkinneet 'ilotyttöä', samoin *horoperse* ('huorahtava nainen') ja nykyisinkin *horto* ('ilotyttö'). *Horo* kuitenkin on 1980-luvulta lähtien ollut Stadin slangissa nimenomaan 'tyttö, nainen'. Eri murteissa *horoa* käytetään myös 'vulvan' (Pertteli, Kiikala, Ikaalinen) ja 'isoahterisen naisen takapuolen' (Sodankylä) nimityksenä. Muutamien murteiden (Virolahti, Saarijärvi, Räisälä) *horon* merkitys 'väljä, rakenteeltaan hatara' sekä määritelmä 'tyhjännaurajasta, rääväsuisesta; siveettömästä naisesta' (VarE) ovat jo hyvin lähellä sanan slangimerkitystä, 'huoraa'. (SMS s.v. *horo*). Sanakirjat osoittavat, että lukuisat *ho*-alkuiset sanat merkitsevät 'huonomaineista naista', 'yhdyntää' tai 'vulvaa' (SSK; Paunonen 2000).

Sekä *horon* että *ritsan* määriteosaksi on aineistossani liitetty nuorta henkilöä merkitsevä *teini*. Slangi-ilmaus *ritsa* merkitsee alkujaan 'huonokuntoista autoa' (SPKS s.v. *ritsa*) ja muutakin 'huonoa, kulunutta, käytettyä, rikkinäistä' (Paunonen 2000 s.v. *ritsa*). Sekä NS (1979 s.v. *ritsa*) että SSK (s.v. *ritsa*) sisältävät määritelmän 'tyttö, nainen' huomiolla "seksuaalipartnerina". Stadin slangissa merkitys on ennen 'tyttöä, naista' 'naisen sukupuolielin' (Paunonen 2000 s.v. *ritsa*). On siis luonnollinen merkityksen siirtymä, että 'paljon käytettyä esinettä' ensin merkinnyttä *ritsaa* on ryhdytty käyttämään myös 'paljon käytetystä tytöstä' eli 'huorasta'. Urbaani sanakirja pitää *teiniritjaa* halpamaisena nuorena tyttönä: 'Tyrkky 13-19 v. tyttö. Pissis. Pikkupimu. Tunnusmerkkeinä huulikiilto, pienet paidat ja tiukat farkut. Flirttailee estoitta pojille tai miehille ja testaa haluttavuuttaan. Käyttäytyy usein laumoissa kovaäänisesti.' (US s.v. *teiniritja*.) Vastaavalla tavalla sanakirja (US s.v. *teinihoro*) kommentoi myös *teinihoroa*: '– – harrastaa runsaasti irtosuhteita. Kuuntelee mieluummin libidoaan kuin järkeään.'

Pensasleena on vanha Helsingin slangin nimitys ‘huoralle’. Lehtilä (1986: 52) kertoo vastaavanlaisia huorasanoja muodostetun paljon mielikuvan ja aiemman mallin mukaisesti. Seksisanakirja esittelee *pensasleenan* kanssa synonyymisesti käytettäviksi ilmauksiksi muun muassa *puskatytön*, *metsäpeuran* ja *metsäpledin* (SSK s.v. huora, siveetön nainen). *Pensasleena* on Lehtilän (1986: 52) mukaan ‘oleskelusta ulkosalla ja huonoista elämäntavoista’ syntynyt nimitys. Sana on kehittynyt slangikäyttöön eikä se useiden muiden metaforien tavoin yleiskielessä merkitse sellaisenaan mitään.

Hepsankeikka on suomen murteissa esiintyvä sana, eikä sinällään ole slangia. Murteistamme löytyy muitakin vastaavia ilmauksia kuten *kepsakka*, *heilakka*, *hempukka* ja *heilakka* sekä *hepsankeikkana* ja *-kekka*. Affektisella johdinaineksella *-kkA* nimityksiin on saatu lisättyä alatyylisyyttä ja kepeyttä. (Nirvi 1952: 41; SMS s.v. *hepsankeikka*.) Ilmauksen merkitys onkin ‘kevytkenkäinen tyttö’ (US s.v. *hepsankeikka*). ‘Kevytkenkäisyys’ ei suorastaan tee *hepsankeikasta* ‘huoraa’, mutta sana sijoittuu merkityksensä puolesta tutkimuksessani parhaiten huorametaforiin. Suomen murteiden sanakirjan määritelmä *hepsankeikalle* on ‘kevytmielinen, keimaileva, koreileva nuori nainen, harv. mies’ (SMS s.v. *hepsankeikka*).

3.1.6. Esinemetaforat

Kuten tutkielmani teoriaosion luvussa ‘Tyttö’ slangintutkimuksen kohteena (2.4.1.) olen todennut, ‘tytöstä’ on olemassa lukuisia pejoratiivisia nimityksiä. Aineistostani käy ilmi, että ‘tytöt’ ovat helposti esineellistettävissä ja heistä luodaan niin kutsutusti **seksuaaliobjekteja** nimityksillä, jotka sisältävät voimakkaita seksuaalisissävytteisiä konnotaatioita. Aineistoni kymmenen esinemetaforaa ovat pääasiassa ulkosiin ominaisuuksiin (*joulukuusi*, *pommi*, *Tikkurilan mainos*, *kaksnelonen*) tai seksuaaliseen käyttötarkoitukseen viittaavia (*pistorasia*, *jakorasia*), minkä vuoksi useat niistä esiintyvät myös Seksisanat-kirjassa (2010). Ilmaukset merkitsevät lähes poikkeuksetta ‘huoraa’, kuten esimerkiksi *panopuu*, *amis-/ammaripatja* ja *vitunkantoteline*, jotka ovat muodostettu slangiin esineen “käyttötarkoituksen” kautta syntyvän assosiaation perusteella.

Amis- ja *ammaripatja* sekä *panopuu* ovat perusosaltaan fyysisen esineen, patjan ja puun, motivoimia. *Amis-* ja *ammaripatjan* määriteosa *amis* on arkikielinen ilmaus ammattikoululaisesta (KS s.v. *amis*), ja perusosa *patja* synnyttää mielikuvan seksuaalisesti alistaisesta henkilöstä. Kuten useat seksuaaliobjektisoivat ‘tyttö’-sanat, myös *amis-* ja *ammaripatja* ovat elottomaan olioon referenttinsä rinnastavia. Voi pohtia, onko edellä mainittujen *patja*-ilmausten taustalla esimerkiksi sellainen käsitys, että ammattikoululaiset olisivat löyhämoraalisempia kuin esimerkiksi lukio-opiskelijat.

Panopuu on vahvasti affektinen seksuaaliobjektiksi tarkoitteensa luova slangi-ilmaus ‘tytöstä’. Urbaani sanakirja tarjoaa *panopuulle* kolme samankaltaista määritelmää, jotka ovat hyvin yhteneväiset Suuren suomalaisen seksisanakirjan (2010) määritelmän kanssa. *Panopuu* on ‘halventava nimitys naisesta, jolta saa aina seksiä halutessaan kuka vain mies’, ja joka on ‘koko kylän yhteinen höyläpenkki’ (US s.v. *panopuu*). SSK (2010) määrittelee *panopuun* ‘yhdyntää varten olevaksi naiseksi, huoraksi’, mutta kuitenkin myös ‘tyttöystäväksi, seurustelukumppaniksi’ (SSK s.v. *panopuu*). ‘Höyläminen’ on SSK:n mukaan miesnäkökulmasta ‘sukupuoliyhteydessä olemista’ (SSK s.v. *höylätä*), jolloin *panopuu höyläpenkin* tavoin on itse toimintaan osallistumaton, toiminnan kohde, eloton objekti. Myös Kuivaniemi (1998: 86) on koululaisslangia tutkiessaan kohdannut *panopuun* ‘naisen’ seksistisenä kuvauksena.

Vitunkantoteline on SSK:ssa muodossa *makeankantoteline* ‘huora, kevytkenkäinen nainen, hutsu’ (SSK s.v. *makeankantoteline*). Urbaanissa sanakirjassa *vitunkantoteline* saa määritelmät 1. ‘tyttöystävä’ sekä 2. ‘nainen, tyttö’. Olen luvussa 3.1.6. maininnut seksuaaliobjekteista. Myös *vitunkantoteline* on referenttinsä elottomaksi ja omaa tahtoaan ilmaisemattomaksi, hyvin ala-arvoiseksi nimeävä slangi-ilmaus, jota käyttävälle tarkoite näyttäytyy vain seksuaalisesta näkökulmasta. Determinatiivisen genetiivialkuisen yhdyssanan alkuosa *vitun* merkitsee ‘naisen sukupuolielintä’ (SSK s.v. *vittu*), ja loppuosa ‘tyttöä tai naista sukupuolielimensä kantotelineenä’.

‘2” x 4” -kokoista lautaa’ alunperin merkitsevä, ‘tyttöön’ siirtynyt *kaksnelonen* on esinemetafora, jonka nimitys on syntynyt referentin ulkomuodon motivoimana (SMS

s.v. *kakkosnelonen*). *Kaksnelonen* vaikuttaa metaforalta, jota käytetään ruumiinrakenteellisesti hyvin erilaisesta henkilöstä kuin esimerkiksi *murikkaa*. Lumme (1994: 66) on pro gradussaan tehnyt havainnon *lauta*-metaforasta, jota vertaan oman aineistoni *kaksneloseen* niiden samaa merkitsevyyden vuoksi. Lumme (1994: 66) kirjoittaa *laudan* naisena olevan pienirintainen, 'muodoton ja kurviton kuin ohut puulevy', ja kaiken lisäksi eloton olio, jollaiseen rinnastamista Lumme (1994) paheksuu. Lehtilä (1986: 44) näkee kuitenkin *lauta*-metaforapesueeseen kuuluvan *lankun* jopa myönteisenä, johon en kuitenkaan yhdy juuri siitä syystä, että *lankku* on nähdäkseni synonyymi *laudalle*. Koululaisslangissa Jyväskylässä on esiintynyt synonyyminen ilmaus *reikänen lauta* (Kuivaniemi 1998: 86).

Heli Lumme (1994: s. 24) on tutkinut pro gradussaan *jakorasian* käyttöä naisen nimityksenä. Sanan varsinainen referentti on 'sähköjohtojen haaroitusrasia' (KS s.v. *jakorasia*), mutta nimitystä käytetään primääritarkoitteensa käyttötarkoituksen motivoimana 'naisesta, jolta saa helposti p****a' 'naisen seksuaalikäyttäytymistä loukkaavana terminä' (US s.v. *jakorasia*). Lumpeen (1994: 62) pro gradun aineistossa *jakorasia* on määritelty 'tytöksi, jolla on monta poikaystävää'. 'Tyttöä' merkitseviä slangisanoja määrittävät attribuutit ja adjektiivit kertovat usein ilmaisun affektista ja vahvistavat sitä. Lumpeen (1994: 62) aineiston mukaan *jakorasiaan* on liitetty muun muassa vahvat attribuutit *vitun*, *saatanan* ja *hillitön*. Urbanissa sanakirjassa attribuutteja *jakorasielle* ovat *kauhee* ja *täys*. *Jakorasian* kanssa rinnatusten käytettävä, harvinaisempi *pistorasia* on niin ikään ensisijaisen tarkoitteensa motivoima voimakkaasti seksuaaliseen kanssakäymiseen viittaava sana. Se saa US:ssa (s.v. *pistorasia*) kuitenkin ainoastaan määritelmän 'tyttö'.

Sekä ulkonäön että sen synnyttämien mielikuvien perusteella lienevät kehkeytyneet ilmaukset *joulukuusi* sekä *Tikkurilan mainos*. *Joulukuusi* määritellään Urbanissa sanakirjassa 'erilaisilla läväreillä ja renkailla kuorutetuksi, vahvasti meikatuksi tytöksi/naiseksi' (US s.v. *joulukuusi*) ja *Tikkurilan mainos* 'naiseksi joka käyttää liikaa ja liian räikeää meikkiä' (US s.v. *Tikkurilan mainos*). Käyttöyhteyksissä, joissa kumpainenkin sana on Urbanissa sanakirjassa esitetty, esinemetatforat näyttäytyvät pejoratiivisina. On mielenkiintoista havaita, että sekä esimerkin (13) huudahduksessa

joulukuusella että esimerkin (14) toteamuksessa *Tikkurilan mainoksella* kuvaillaan nimenomaan ‘pissistä’, jota pidetään varsin halventavana ‘tytön’ nimityksenä (ks. SSK s.v. *pissis*). Ilmauksia on nähdäkseni liki mahdoton saada sellaiseen kontekstiin, jossa sen sävy muuttuisi myönteiseksi olematta sarkastinen (esim. *Vau, mikä Tikkurilan mainos*). Esimerkkejä:

(13) *kato mikä joulukuusi tuo pissis on!* (US s.v. *joulukuusi*)

(14) *"Huomasitko sen pissiksen tossa ulkona, taas vaihteeksi ihan kunnon Tikkurilan mainos."* (US s.v. *Tikkurilan mainos*)

Vaikka esimerkkien (13) ja (14) *pissiksen* tilalle sijoittaisi minkä tahansa ‘tyttöä’ tai ‘naista’ merkitsevän sanan, esinemetaforat eivät merkittävästi melioratiivistuisi. Päinvastoin metaforien pejoratiivisuus ulottuisi liikaamaan myös esimerkiksi hellittelevänä tunnetun *pulun* (KS s.v. *pulu*), jos sitä käytettäisiin *pissiksen* paikalla. Nämä esimerkit havainnollistavat mainiosti sitä, kuinka slangi-ilmausten sävyä on vaikea arvioida kontekstista irrotettuna.

Pommi määritellään Urbanissa sanakirjassa sekä ‘kuumaksi muijaksi’ että ‘rumaksi tytöksi’ (US s.v. *pommi*). Seksisanat-kirja (2010 s.v. *pommi*) tuntee *pommin* yhdyssanana *povipommi* ja *seksipommi*, jotka lienevät myönteisiä ilmauksia ja samaa sarjaa ‘kuumaa muijaa’ merkitsevän *pommin* kanssa. Myös Kielitoimiston sanakirja tuntee *seksipommin* leikillisenä ilmauksena ‘seksuaalisesti houkuttelevasta naisesta’ (KS s.v. *pommi*, *seksipommi*). Etenkin negatiivissävyysesti käytetty *pommi* on saattanut syntyä varsinaisen tarkoitteensa ansiosta, ja US tarjoaa *pommin* määritelmäksi myös esimerkiksi ‘toimimattoman asian/esineen’ sekä ‘vanhan ja huonosti hoidetun auton’, joka on arvaamaton ja saattaa hajota käytössä. Kenties *pommin* ulkonäkö voi olla räjäjäinen, “kuin pommin jäljiltä”.

Hillopurkki-metafora on ‘tytön’ ulkonäön, iän tai käyttötarkoituksen perusteella annettu nimitys. US:ssa *hillopurkin* selitetään olevan ‘noin vuoden kuluttua nykyhetkestä sadonkorjuukelpoinen eli todella seksikäs’ (US s.v. *hillopurkki*). *Hillo*-metaforaa käytetään niin ‘rahasta’, ‘verestä’ kuin ‘hyvästä tuurista’ (US s.v. *hillo*), mutta *hillopurkkia* käytettäneen siis pääsääntöisesti nuorista työistä, eikä US:n

määritelmällä ole yhteyttä muiden sanakirjojen *hillopurkki*-määritelmiin eikä *hilloon* (ks. Paunonen 2000; SSK s.v. *hillo*).

Esinemetaforista yksikään ei ole affektiton. Affektisuutta arvioitaessa on otettava huomioon sanan käyttöympäristö ja sen vaikutus affektisuuteen, mutta näkemykseni mukaan jokainen esinemetafora on jo lähtökohtaisesti arvottunut. Kosken (1992: 30) mukaan metaforat, jotka ovat pejoratiivisesti evaluoivia, saattavat konventionaalistua ajan mittaan, kun niiden käyttö tietyssä yhteisössä yleistyy.

3.1.7. Muut metaforat

Muihin luokkiin sopimattomia metaforia sanastossani on neljä: *vyöruusu*, *tähkää*, *nymfetti* ja *muumi*. *Vyöruusu* on vesirokkoviruksen aiheuttama, usein varsin kipeä rakkulamainen ihottuma (KS s.v. *vyöruusu*; Terveyskirjasto). Se on siis yleiskielestä lainautunut sana (Lehtilä 1986: 53), ja on etenkin 1950–60-luvun slangissa merkinnyt ‘motoristin tyttöystävää’ (US s.v. *vyöruusu*) eli ‘pärinäpojan heilaa’ (Paunonen 2000 s.v. *vyöruusu*; Paunonen 2006: 352). Näin ollen *vyöruusua* voidaan nimittää esimerkiksi tautimetaforaksi. Nimityksen motivoijana on referentin synnyttämä mielikuva tai aiheuttama tunne, sillä *vyöruusu*-infektio tunnetuimmin ilmenee kehon kylki-vatsa-alueella, missä myös ‘motoristin tyttöystävä’ pitää käsiään istuessaan moottoripyörän kyydissä (Terveyskirjasto).

Tähkää-nimitystä voidaan Urbanin sanakirjan mukaan käyttää, kun nimitettävänä on ‘blondi/vaaleahiuksinen poika tai tyttö’ (US s.v. *tähkää*). *Tähkää* on 1800-luvulla kirjoitetun Grimmin veljesten sadun henkilö, tyttö, jolla on pitkät vaaleat hiukset. Prinsessametaforaa *tähkää* ei sisällä yksikään käyttämäni sanakirja, ainoastaan sen yleiskielinen merkitys ‘jyvällä oleva viljan tähkä’ tunnetaan (KS s.v. *tähkää*). Vaikka satu, josta *tähkää* on tuttu, on vanha, se lienee nousseen pinnalle vasta Disneyn 2010-luvulla tekemän elokuvan myötä. Niin ikään fantasiamaailmasta ovat peräisin *muumi* ja *nymfetti*. *Nymfetti* on peräisin samasta lähteestä kuin *lolita* (3.3.), eli Vladimir Nabokovin *Lolita*-romaanista. US:n mukaan *nymfetti* on kirjan nymfetin tavoin ‘9-14-vuotias tyttö, joka vaikuttaa erittäin attraktiiviselta näihin varta

vasten suuntautuneiden setien mielestä’ (US s.v. *nymfetti*). Kielitoimiston sanakirja määrittelee *nymfetin* ‘sukupuolista kiinnostusta herättäväksi esipuberteetti-ikäiseksi tytöksi’ (KS s.v. *nymfetti*). Vetovoimaisuudellaan pelaava *nymfetti* on täysi ääripää *muumille*, jota KS ei puolestaan tunne edes satuhahmon merkityksessään. *Muumi* on seksuaalisesti täysin puoleensavetämätön henkilö, johon ei US:n mukaan voisi ‘isossakaan humalassa lipsahtaa’ (US s.v. *muumi*).

3.2. Synekdokeet

‘Tyttöä’ nimitetään usein sukupuolelleen ominaisten elementtien avulla. Synekdokeita sanastossani on kahdeksan. ‘Tyttöä, naista’ voidaan nimittää esimerkiksi *reideksi*, jolloin ilmauksen käyttämiseen on motivoitunut puhunnan kohteen ulkoinen olemus (US s.v. *reisi*). Urbaani sanakirja ei tarjoa *reidelle* ‘tyttöä, naista’ yksityiskohtaisempaa määritelmää, mutta havaintojeni perusteella *reisi* on pitkälti lihametaforiin verrattava, esinemetaforia myönteisempi ja vähemmän seksuaalisesti arvottava, vaikka onkin inspiroitunut nimitettävän henkilön ulkomuodosta.

Piirakka on ilmaantunut Stadin slangiin 1900-luvun puolivälin jälkeen. Se on alkujaan merkinnyt slangikäytössä ‘naisen sukupuolielintä’, mutta merkitys on laajentunut käsittämään yleisemminkin ‘tyttöä’ ja ‘naista’. Yleiskielen sana *piirakka* juontaa juurensa venäjän sanaan *piróg*, ja sillä on jopa muinaisvenäläinen alkuperä. (Paunonen 2016: 349.) Urbaani sanakirja antaa *piirakan* määritelmäksi ensisijaisesti ‘naisen sukuelimen’ ja toissijaisesti ‘tytön, naisen’.

Bimbi-slangi-ilmauksen etymologia on hieman epäselvä. Sanaa ei sellaisenaan löydy suomen murteista eikä slangisanakirjoista. Uskallan kuitenkin olettaa sanan synekdokeeksi, sillä vastaavankaltaisia ilmauksia merkityksellä ‘vulva, vagina’, ‘tyttö’ löytyy Stadin slangista useita: *bilbe*, *bimu~pimu*, *bimsa~pimsa* sekä yli kolmekymmentä muuta *b*- tai *p*-alkuista varianttia (SSK s.v. *vulva*). Urbaanin sanakirjan mukaan *bimbillä* tarkoitetaan ‘tyttöä, friidua jnejne.’ ja useimmiten ‘kaunista’ sellaista (US s.v. *bimbi*). US:n esimerkkivirkkeissä (15) ja (16) *bimbi* esitetään taipumattomana substantiivina,

mutta todennäköisesti kyse on kirjoittajan vaillinaisesta suomen kielen taidosta tai kirjoitusvirheestä. En pidä todennäköisenä sitä, että *bimbi* olisi taipumaton ‘tyttöä, friidua jnejne.’ merkitsevä slangisana. Esimerkkejä:

(15) *Eihä? oliko siel paljon kaunis bimbi?* (US s.v. *bimbi*)

(16) *Vedetää lärvit ja lähetää iskee bimbi* (US s.v. *bimbi*)

Tytön ja nuoren naisen sukupuolielimestä käytetty nimitys *pillu* näyttäytyy Urbanissa sanakirjassa neljän ‘tyttöä’ merkitsevän slanginimityksen perusosana: *pärepillu*, *pikkupillu*, *purkkapillu* ja *kirnupillu* (SSA s.v. *pillu*). Edellisten kaltainen naissukupuoleen kohdistuva nimitys on *niponänni* (ks. US s.v. *niponänni/kulli*). Nämä ilmaukset ovat ymmärrettävissä metonymisinä, osan määrittäessä kokonaisuutta eli ‘tyttöä’. *Niponänni*-sanassa määriteosa ja perusosa ovat luultavasti yhdistyneet yhteen sointuvien *n*-äänteiden ansiosta, eikä *nipon* eli niuhottavan (KS s.v. *nipo*, *niuho*) ja *nännin* (SSA s.v. *nänni* ‘rinnanpää’) yhdistelmällä ole sen suurempaa symboliikkaa. Ilmaus merkitsee ‘tyttöä (nänni) tai poikaa (kulli) joka valittaa kaikesta’ (US s.v. *niponänni/kulli*). Nirvi (1952: 118–119) on selvittänyt *nänni*-sanana etymologiaa, ja sen voi yhdistää samankaltaisen äänneaineksen osalta muihin itämerensuomalaisiin kieliin, murteisiin ja suomen murteisiin. Niissä ‘nisää, äidin rintaa’ merkitsevien sanojen (vir. *nänn*, *nä’n’n*, aun. ‘*nä’n’ni*) lisäksi on myös ‘äitiä’ merkitseviä, äänneasultaan läheisiä sanoja (gotl. *nänna*, suom.ruots. *nä-no*). (Nirvi 1952: 118–119.) *Nännistä* on johdettu ‘tyttöä, naista’ merkitseviä slangisanoja *nännikäs* ja *nännäri* (Paunonen 2000 s.v. *nännäri*, SSK s.v. *nännikäs*).

-*Pillu*-sanojen motivoijana ovat olleet niin referentin funktiot kuin ominaisuudet (ks. 2.6.). *Pikkupillu* on oletettavasti tarkoitteen nuoren iän perusteella käytettävä (US s.v. *pikkupillu*), ‘nuorta tyttöä’ merkitsevä synekdokee. *Purkkapillulla* viitataan ‘teini-ikäisiin, pinnallista elämäntyyliä viettäviin tyttöihin’ (US s.v. *purkkapillu*), jolloin *purkka-*etuliite tuo lisämerkityksen referentin kevyestä elämäntavasta. Määrite *purkka* voisi viitata myös nuorisolle suunnattuun purkkapop-musiikkigenreen, mutta US:n mukaan nimitys tulee oletettavasti ‘jatkuvasta purkan jauhamisesta’. *Purkkapillun* on esitetty olevan synonyymiluonteinen muun muassa *teiniritsan*, *pissiksen* ja *ritsapillun* kanssa.

(US s.v. *purkkapillu*.) *Kirnupillu* on referentin käyttöfunktion motivoima slangi-ilmaus, joka seksuaaliobjektistaa tarkoitteensa. *Kirnuaminen* on vertauskuvallisesti sukupuoliyhteydestä käytettävä ilmaus (US s.v. *kirnuta*), jolloin *kirnupillu* voi olla toimintaan osallisena. *Pärepillun* etymologia on jäänyt epäselväksi. Stadin slangin suursanakirjan ja Urbanin sanakirjan (Paunonen 2000 s.v. *pärepillu*; US s.v. *pärepillu*) mukaan ilmaus merkitsee 'teini-ikäistä tyttöä', mutta se, miksi nimitys juontaa juurensa juuri 'teini-ikäiseen tyttöön', on arvoitus. On kuitenkin todennäköistä, että *pärepillu* on jollakin tavoin liitoksissa pillun päreisiin, puusäleisiin, joita naiset ovat käyttäneet ennen vanhaan saunassa laudeliinujen korvikkeena. Oletustani tukee se, että sana on jo 1950-luvulta asti ollut Stadin slangissa (Paunonen 2000 s.v. *pärepillu*).

3.3. Appellatiivisesti käytetyt erisnimet

Erisnimien käyttö yleisnimenä on omalla tavallaan metaforista: tietty nimi on laajentunut merkitykseltään käsittämään 'tyttöjä' yleisemmällä tasolla. Aineistoa kootessani tein odottamattoman havainnon: erisnimiä 'tytön' määritelmänä oli kymmeniä. Niiden osuus koko sanastosta on 10,8 %. Ainiala (2014) kertoo artikkelissaan koululaisslangista tämän olevan slangin ominaisuus: "Erisnimistä on aiemminkin tehty slangisanoja ja ylipäänsä puhutun kielen sanoja. Moni henkilönnimi on alkanut tarkoittaa esimerkiksi tyttöä, ja *dorikset*, *lyylit*, *uunot* ja *erkit* ovat monille tuttuja." Myös Paunonen (2002: 15) kirjoittavat, että erisnimien käyttö yleisnimenä on slangissa tavallista. Naisten nimiä on käytetty jo kauan 'tyttöä' tai 'naista' merkitsemässä: *dooris*, *elli*, *kyllikki*, *leena*, *liisa*, *lyyli*, *lyyti*, *sylvi* ja *viivi*. (Paunonen & Paunonen 2002: 15.)

Myös uudemmassa slangissa etunimiä käytetään toissijaisesti merkitsemässä 'tyttöä' yleensä (Paunonen 2006: 352). Urbanin sanakirjaan talletettuja nimiä ovat *lyyllien*, *mirkkujen* ja *pirkkojen* lisäksi muun muassa nykyaikaisemmat *oona*, *iida*, *sara*, *annika*, *erika* ja *aurora*. Naisen nimiä on yhteensä 18 ja yksi miehen nimi, *jasperi*. On hyvin ilmeistä, että joskin hyvin hitaasti, appellatiivisesti käytettävät etunimet päivittyvät, ellei *lyylejä* ja *pirkkoja* nuorempien kielenkäyttäjien tuttavapiirissä enää ole.

Sanakirjamääritelmien (esimerkit 17–19) perusteella uskon, että useimmat sanat ovat kuitenkin luotu Urbaaniin sanakirjaan yhä yksittäisten nimenkantajien perusteella, joista ne voivat myöhemmin vakiintua tai olla vakiintumatta yleisempään käyttöön.

Esimerkkejä:

(17) *"On se kyl sellanen **oona** että huhhuh"* (US s.v. Oona)

(18) *Vittu oot yks **erika*** (US s.v. Erika)

(19) *Saatanan ärsyttävä ämmä joka vittuilee jokaiselle vastaantulijalle. **Eevit** sukupuutton.* (US s.v. Eevi)

Tavanomaisimpia, jo pitempään appellatiivisessa käytössä olleita etunimiä ovat *mimmi*, *pirkko*, *mirkku*, *sohvi*, *lyyli* ja *sussu*. Niistä *mimmin* ja *sohvin* proprininen käyttö on säilynyt suurin piirtein samana 1900-luvulta tähän päivään, mutta etenkin *mimmi* on selvästi appellatiivinen ja konventionaalistunut 'tytön' kutsumanimi (Väestörekisterikeskus). *Viivi* on muotoutunut appellatiiviseksi nimeksi samoihin aikoihin *mimmin* kanssa, 1910–20-luvulla (Lehtilä 1986: 92). *Pirkko* ja *lyyli* puolestaan ovat heikentäneet suosiotaan etuniminä viime vuosikymmeninä, ja ovat tänä päivänä monen mielestä vanhanaikaisia (ks. Pirkola 2012: 24, 55), ja niitä käytetäänkin appellatiivisesti 'tyttöä' kuvaamassa. Nykysuomen sanavaroissa (1989: 160) kirjoitetaan: "Haukkumasanaksi kelpaavat käyttäjää itseään edeltävän sukupolven, kalkkien, fossiilien, käpyjen nimet." Läheskään kaikki appellatiivisesti käytettävät naistennimet eivät ole haukkumasanaja kuten miestennimet (esim. *uuno*, *einari*), vaan ne merkitsevät neutraalimmin 'tyttöä' ja 'naista' (Vesikansa 1989: 160).

Sussulle tytön nimityksenä on erilaisia alkuperäarveluja, mutta tässä tutkielmassa käsittelen sen appellatiivisesti käytettävänä etunimenä. *Sussu* voi juontaa juurensa venäläiseen sanaan *šušun*, 'naisten takki tai muu vaate', jonka seurauksena merkitys oli siirtynyt 'vaatteesta' 'naiseen'. (Paunonen 2016: s.v. *sussu*.) Lisäksi on mahdollista, että *sussu* on johdettu naisen nimestä Susanna, josta *Sussu* on yleisesti käytetty lempinimi. Paunonen kuitenkin on sitä mieltä, että *Sussua* on alettu käyttää Susannan lempinimenä vasta 1960-luvulla, jota ennen sitä on jo käytetty sukupuolineutraalisti sekä mies- että naispuolisen seurustelukumppanin tai heilan nimityksenä (Sivosen ja Sarhemaan 2015: 193 mukaan Paunonen 2002). *Sussu*-nimestä on väännetty myös

‘moottoripyöristä kiinnostunutta tyttöä’ merkitsevä *surinasussu* (US s.v. *surinasussu*; Paunonen 2016: s.v. *sussu*, ks. 3.6.2.).

Stadin slangissa *sussua* on käytetty kutsumanimenä tyttöystävälle ja heilalle jo 1900-luvun alusta alkaen. Harald Sjöblom ja Elias Lönnrot ovat Paunosen (2016) mukaan kirjoittaneet sanaa vanhastaan käytetyn huonomaineisesta tai kevytkenkäisestä naisesta. Vaikka *sussu* on Stadin slangin sana, se esiintyy kansankielessä *heilan* synonyymina. (Paunonen 2016: s.v. *sussu*.) Kielitoimiston sanakirja pitää *sussua* arkikielisenä sanana, jonka ensisijainen merkitys on ‘tyttö, nainen’ – hyvännäköinen sellainen, ja toissijainen ‘(varsinkin naispuolinen) heila’ (KS s.v. *sussu*).

Oona, erika, sara, annika, aurora, iida sekä *anni* ovat tyypillisiä 2000-luvun tyttöjen nimiä (Väestörekisterikeskus). Niiden tuoreudesta kertoo myös se, että tämän vuosituhannen alussa julkaistu Stadin slangin suursanakirja sisältää ainoastaan *annin* (Paunonen 2000 s.v. *anni*). ‘Tyttöä’ merkitsevää *annia* on käytetty Stadin slangissa 1980-luvulta lähtien. *Anni*-erisnimen suosio on kasvanut 1980-luvulta vuosituhannen vaihteeseen merkittävästi, joten suosittu nimi on laajentanut merkitystään ‘Anneista’ ‘tyttöön’ yleisesti (Väestörekisterikeskus). Urbanissa sanakirjassa *anni* määritellään ‘nais puoliseksi henkilöksi joka on todella seksikäs ja todella nätti’ (20). Esimerkki:

(20) *Hei kaho toi tyttö on aika **anni*** (US s.v. *Anni*)

Vanhat appellatiivinit ovat usein ääntämyksellisesti tehokkaita konsonanttiaineksensa vuoksi. Useat sisältävät geminaatan, *s-*, *l-*, *k-* tai *m-*ainesta: *lyyli*, *sussu*, *mimmi*, *mirkku*, *pirkko*. (Ks. Nykysuomen sanavarat 1989: 160.) Uusi nykypäivän nimistö on osin rakenteeltaan erilaista (*Aurora*, *lida*, *Oona*), äänneiltään eri luontoista, joten jää nähtäväksi, vakiintuvatko ne – ja jos niin mitkä niistä – jo olemassa olevien appellatiivinimien tapaan käytettäväksi. Aineistossani esiintyvä *mimosa* on naisen nimen lisäksi myös kukka. Kukan kaltaisten tarkoitteiden käyttö metaforisesti on kuitenkin slangille epätyypillistä ja siksi harvinaista, sillä se olisi liian runollista ja hempeää rujoon ja karskiin slangiin. Lehtilä (1986: 85) ei ole tavoittanut *mimosalle* mitään positiivisia konnotaatioita.

Lolita ei ole tyypillinen suomalainen etunimi. Sitä on annettu 1900–2000-lukujen mittaan vain alle 106:lle miehelle ja naiselle (Väestörekisterikeskus). *Lolita* on peräisin Vladimir Nabokovin samannimisestä romaanista, ja US:n määritelmän mukaisesti se merkitsee ‘alaikäistä tyttöä’ (US s.v. *lolita*). Nabokovin *Lolita* on 12-vuotias tyttö, joka onnistuu kietomaan keski-ikäisen miehen pikkurillinsä ympärille (Gummerus). Kielitoimiston sanakirjan (s.v. *lolita*) mukaan *lolita* voi olla niin ‘nukkemaiseen katutyylisiin pukeutuva tyttö tai nuori nainen’, mikä lienee sen tunnetuin merkitys, kuin ‘seksuaalisesti kiihottava keskenkasvuinen tyttökin’. Vankilaslangissa *lolita* on ‘patja, jota käytetään seksuaalisten tarpeiden tyydyttämiseen’ (Paunonen 2000 s.v. *lolita*).

Tutkielmani aineistossa on myös yksi miesten nimi: *jasperi*. Stadin slangin suursanakirjassa (2000 s.v. *jasperi*) se esitetään vain henkilönnimenä. US:ssa *jasperi* määritellään ‘tytöksi, joka on sossu pummi’ (21). Niin *jasperin* kuin muidenkin tämän kategorian sanojen kohdalla on selvää, että joku nimenkantaja on toiminut tietyllä tavalla, minkä seurauksena nimi on otettu käyttöön samalla tavalla toimivien henkilöiden kohdalla. Esimerkki:

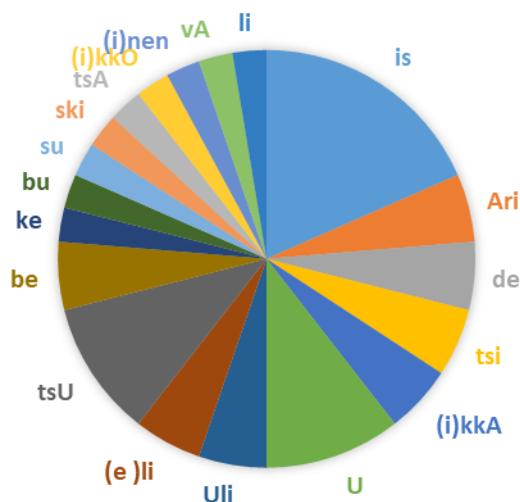
(21) *Ei vitsi jos se *ikko tietäis millanen **jasperi** oon ni lähtis varmaa lätkii.*
(US s.v. *jasperi*)

Sekundäärimerkityksessä käytetyillä etunimillä on pääasiassa neutraali leima. Tuoretta nimistöä on voitu kuvata määritelmillä kuten *saatanan ärsyttävä, maailman kuumien ja kaunein ja perus pissis*, mutta vanhempaa nimistöä kuvaillaan lyhyemmin, esimerkiksi ‘tytöksi, naiseksi’ tai ‘heilaksi’. (US s.v. *eevi; iida; aurora; sussu; lyyli; mirkku.*)

3.4. Slangijohdokset ja äänteellinen muuntelu

3.4.1. Slangijohdokset

'TYTTÖÄ' MERKITSEVÄSSÄ SLANGISANASTOSSA ESIINTYVÄT JOHTIMET

KUVIO 2. 'Tyttöä' merkitsevät slangisanastossa esiintyvät johtimet (yhteensä 19).

Johtimet ovat toimineet slangissa slanginosoittimina, joten niillä ei ole itsenäistä merkitystä vaan ne toimivat ainoastaan sananmuodostuselementteinä. (Paunonen 2006: 339) Kuvio 2 havainnollistaa sanastossani esiintyvät johtimet, joita on yhteensä 19. Johtimista kaksi (*-inen*, *-vA*) ovat yleiskielen johtimia, muut slangijohtimia (VISK §214). 'Tyttö'-tarkoitteen slangivastineiden johdoksissa on käytetty runsaasti muitakin johtimia kuin slangissa yleisimmät *-is* tai *-Ari*. Käytettyjä ovat myös Helsingin slangissa yleiset *-tsA*, *-de*, *-sA*, *-tsi*, *-kkA* sekä *-u*-aines: *muri+kkA*, *typy+kkä*, *tyt+y*. (Paunonen 2000: 25–27.) Johtimien avulla muodostettuja sanoja on sanastossani kaiken kaikkiaan 32, mutta käsittelen osan johdoksista (*vaimoke*, *filtsu*, *tsubu*) muissa luvuissa muiden ominaisuuksiensa perusteella.

Produktiivisen *-is*-johtimen avulla ovat muodostuneet johdokset *pissis*, *soittis*, *rekkis*, *söpis*, *tyttis* sekä *kovistyttö*. Viimeksi mainitun yhdyssanan käsittelen johdoksissa sen vuoksi, että sen määriteosa *kovis* on keskeinen ja sisältää johdoksen. *Pissiksestä* on

käytetty myös *siideripissistä*. *-Is*-johdoksista kaikki paitsi *söpis* ovat johtimella lyhennettyjä yhdyssanoja: *pissis* < *pissaliisa*, *soittis* < *soiva peli*, *rekkis* < *rekkalesbo*, *tyttis* < *tyttöystävä*. Suuressa osassa Urbaanin sanakirjan sanamääritelmiä on käytetty voimasanoja kuvaamassa millaisesta 'tytöstä' on kyse. Niin myös muutamia *-is*-johdoksia (*soittis*, *rekkis*) määritetään genetiiviattribuutilla *vitun*, kuten esimerkiksi (22) käy ilmi, sekä adjektiiveilla *hirvee*, *sairaan rasittava* ja *kauhee* (US s.v. *pissis*; *rekkis*; *soittis*). Esimerkki:

(22) oot *vitun soittis*, sua vois soittaa (US s.v. *soittis*)

Pissis lienee yksi 2000-luvun tunnetuimmista pejoratiivisista 'tyttöä' merkitsevistä ilmauksista. *Pissaliisasta* johdettu sana on uusi käsite 1900-luvun alkuvuosikymmenillä käytössä olleesta *skitarista* eli 'tanssitytöstä'. *Pissis* on '(liian pieniä) merkkivaatteita käyttävä ja niillä ylpeilevä tyttö'. (Paunonen 2006: 352.) *Pissis* on Paunosen (2006 s.v. *pissis*) mukaan selvästi pejoratiivinen ja tarkoittaa Urbaanin sanakirjan erään määritelmän mukaan '12–18-vuotiasta teiniä, useimmiten tyttöä', joka on "yleensä kannissa, mutta myös selvin päin hyvin äänekäs ja käyttää mahdollisimman paljon kirosanoja. – – itkee usein – – ja kiroaa x-poika/tyttöystävää ja kuinka paska kyseinen henkilö on." (US s.v. *pissis*.) US:sta huomaa, että *pissis* herättää tunteita; siitä on kirjoitettu enemmän kuin yhdestäkään muusta 'tyttöä' merkitsevästä sanasta. Usein slangisanojen motivoijana on jokin luvussa 2.6. esittelemistäni referenttiin tai sanaan liittyvistä tekijöistä, mutta *pissiksen* kohdalla niitä on useampia: ikä, ulkonäkö (23), toiminta ja puhe (24) sekä näiden ominaisuuksien ansiosta sanan synnyttämät mielikuvat. Etenkin esimerkin (23) kirjoittajan suhtautuminen *pissiksiin* on läpinäkyvästi halventavaa, sillä tekstissä on käytetty korostavia ilmaisuja: *joka ikinen, vähintään 3 kertaa enemmän, mahdollisimman lutkamainen*. Esimerkkejä:

(23) *pissis*-tyttö meikkaa ennen joka ikistä tapahtumaa, ja meikkiä on aina vähintään 3 kertaa enemmän kuin tarpeellista. pukeutuminen on mahdollisimman lutkamaista – – (US s.v. *pissis*)

(24) *Pissiksille* on kehittynyt oma slangi. Siihen kuuluu mm. sanonnat "niiku, daa, lol, ihq," Kirjoituskielessä he käyttävät numeroita niiltä näyttävien kirjaimien sijaan. esim. i=1, E=3, A=4, T=7,. (US s.v. *pissis*)

Vaikka *-Ari* on yhtä lailla produktiivinen slangijohdin, se ei 'tyttöä' merkitsevässä slangisanastossa ollut esillä samalla tavalla kuin *-is*. *-Ari*-johtimellisia slangi-ilmauksia ovat ainoastaan 'huoraa' merkitsevät *jakari* (< *jakorasia*) ja *ammaripatja* (3.1.6.). 'Tyttö'-sanastossa enemmän näkyvät johtimet *-Uli*, *-eli*, *-tsi*, *-tsU*, *-de* ja *-be*. *-Uli* ja *-eli* ovat affektisia johtimia. On mielenkiintoista havaita, että Lehtilän 1980-luvulla tekemässä tutkielmassa *-ri* on ollut produktiivisin johdinaines ja *-is* selvästi vähemmän esillä. Omassa työssäni tilanne vaikuttaa olevan päinvastainen (ks. Lehtilä 1986: 49). Johdinaineksella *-be* on vanhastaan kehitetty ainakin 'vanhaa miestä' tarkoittavia slangisanoja (*faibe*, *graibe*, *skäibe*, *starbe*), mutta aineistoni *murbe* ja *lisbe* eivät vaikuta noudattavan 'vanhaa' merkitsevää linjaa, vaan *-be*-johtimella affektistetaan sanoja muuten (Lehtilä 1986: 50). Oletukseni mukaan *lisbe* ja *murbe* ovat nimenomaan nuorista henkilöistä käytettäviä ilmauksia.

-Uli-: *kimuli* (< *kimma*), *gimuli* (< *gimma*)

-eli-: *mirmeli*, *tytteli* (< *tyttö*)

-tsi ja *-tsU*: *giltsi* (< *en a girl*), *kiltsi* (< *en a girl*), *kimatsu* (< *kimma*), *gimatsu* (< *gimma*), *filtsu* (< *ru en flicka*), *tytsy* (< *tyttö*)

-de ja *-be*: *tyde* (< *tyttö*), *tyty-yde* (< *tyttöystävä*), *lisbe* (< *lissu* < *pissaliisa*), *murbe* (< *mur*)

Edellä esitellystä neljästätoista slangijohdoksesta neljä on *gimma~kimma*-sanana (ru gumma 'eukko') johdoksia, kaksi englannin *a girl* -sanasta johdettuja ja yksi ruotsin sanasta *en flicka*. Niiden kantasanoja käsittelen luvussa 3.7. Johdetut sanat merkitsevät 'tyttöä' ja/tai 'naista' (Paunonen 2000 s.v. *kimuli*; *gimuli*; *kiltsi*; *giltsi*; *lissu*; *tytsä*; *tytti*; *typy*; *mur*), ja vaikka kaikkia slangijohdoksia ei sellaisenaan löydy käyttämistäni sanakirjoista, niiden lähtösanat löytyvät, eikä johtaminen ole muuttanut sanan merkitystä. *Kimma*- ja *gimma*-sanojen johdotukset ovat kaikki synonyymeja keskenään (Lehtilä 1987:42).

Oman näkemykseni mukaan affektinen johdin *-U* esimerkiksi slangi-ilmauksessa *tyty* on deminutiivinen eli pienuutta korostava ja tässä tapauksessa myös hellittelevä. *-ke^x*-johdos ilmenee sanassa *vaimoke*, joka ei ole muiden *-ke^x*-johdosten tapaan

deminutiivinen vaan affektinen muulla tavoin (VISK § 211). Johdinaines *-(e)li* sanoissa *mirmeli* ja *tytteli* on liitetty kaksitavuisten substantiivien jatkeeksi, jolloin niistä on saatu yksilöä merkitseviä affektisia johdoksia. Johdoksissa *kimuli* ja *gimuli* on kaksi johdinta, *-U* ja *-li*. Lähtösanojen *kimma* ja *gimma* sananloppuinen *-a* on vaihtunut johtimeksi *-U*. *-(e)li*-johdinta voisi pitää hellittelevänä tai muuten viehätysvoimaa korostavana, sillä etenkin *mirmeli* nähdään lähes ylikuonnollisen viehättävänä naishenkilönä: “– – Kaikki mihin mirmelisi viet alkaa kukkimaan. Mirmeli on niin kuuma että jopa siperialaiset saunojat tuupertuvat hänen seurassaan – – ” (US s.v. *mirmeli*). Esimerkistä (25) *mirmelistä* ei voi päätellä ‘tyttöä’ tarkempaa luonnehdintaa. Esimerkki:

(25) *Richard on todella kova naistenmies, sillä on aina joku mirmeli pykälässä.* (US s.v. *mirmeli*)

Tähän mennessä käsittelemieni johdinten lisäksi sanastossani esiintyvät johtimet *-kkO*, (*hupakko*), *-bu* (*tsubu*), *-su* (*Nipsu*), *-ski* (*tytski*), *-tsA* (*tytsä*) sekä *-(i)kkA* (*murikka*, *typykkä*). Listaamani johtimet ovat deskriptiivisempiä kuin *-is* ja *-Ari* (ks. Lehtilä 1986: 49). *Murikka* ja *typykkä* ovat kolmitavuisia affektisia *-(i)kkA*-substantiivijohdoksia (VISK § 210). *Murikka*, Kielitoimiston sanakirjan mukaisesti ‘möhkäle, möykky, kimpale’ tai ‘moottori’ (KS s.v. *murikka*) viittaa ‘isokokoiseen tai kömpelöön tyttöön’. Myös substantiiveja muodostava *-U* on affektinen johdinaines (VISK § 209). *Murikassa* on deskriptiivinen *mur*-kantavartalo sekä *-i*-aines ennen *-kkA*-johdinta, ja *typykkä* koostuu *tyttö*-sananjohdoksesta *typy* sekä siihen liitetystä *-kkA*-johtimesta. (VISK § 199, § 218.) Myös *tytski* ja *tytsä* ovat yksiselitteisesti ‘tyttöjä’, *tytski* ennen muuta ‘pikkutyttö’ (US s.v. *tytski*; *tytsä*). *Lissu* on *pissiksen* kanssa “pääpiirteittäin samaa tarkoittava” ilmaus. Eroa US:n mukaan *pissikseen* on se, ettei *lissu* ‘juo eikä polta vakituisesti’. Kuten *pissis*, myös *lissu* herättää negatiivisia tunteita, ja sitä kuvaillaan adjektiiveilla *kauhee*, *kanamainen* ja *karsee*. Urbanin sanakirjan mukaan sanalla on usein “negatiivinen tarkoituserä”, ja esimerkissä (26) sitä kuvaillaankin korostetusti “nuorten kieltä” käyttäen. (US s.v. *lissu*; ks. Kielikello 1/2008) *Hupakko* puolestaan on adjektiivikäyttöinen, ihmistarkoitteinen *(i)kkO*-johdos (VISK § 198), joka US:ssa (s.v. *hupakko*) määritellään sekä ‘ajattelemattomaksi, hupsuksi tytöksi’ että

‘huonotapaiseksi naiseksi’. Esimerkki:

(26) *no vtu emmä mikää lissuH ooH! <3 (US s.v. lissu)*

Aineistossani on kaksi adjektiivisanaa, joita käytetään ‘tytön’ nimityksenä: *ponteva* ja *vahvareisinen*. *Vahvareisinen* on rakenteeltaan possessiivinen *-(i)nen*-adjektiivijohdos, jolla tarkoitetaan kantasansa referentille tyypillistä tai siihen liittyvää ominaisuutta (ISK § 261). *Ponteva*, eli ‘misu jolta löytyy valtavat hinkit’ (US s.v. *ponteva*) merkitsee Kielitoimiston sanakirjan (s.v. *ponteva*) mukaisesti ‘ponnekasta, tarmokasta, jäntevää, lujaa’ ja niin edelleen. Siinä missä US:n määritelmä huomioi referentin ulkoisen kookkauden, KS kuvailee *pontevaa* luonteenpiirteenä. *Ponteva* on rakenteeltaan leksikaalistunut verbikannaton *-vA*-adjektiivi (VISK § 290). Sekä *-vA* että *-(i)nen*-johdin ovat slangin sijaan yleiskielen johtimia, toisin kuin muut tähän mennessä aineistossani esiintyneet johtimet. Jos *pontevaa* ja *vahvareisistä* käytettäisiin ‘tyttö’-sanan korvikkeena kuten lauseessa “näin ulkona pari *pontevaa*” tai “joku *vahvareisinen* yritti iskeä mut”, ne olisivat synekdokeita (ks. 3.2.). Urbanissa sanakirjassa ne kuitenkin ovat adjektiivin ominaisuudessa, kuten esimerkit (27) ja (28) osoittavat. Esimerkkejä:

(27) *Siis pojat se vahvareisinen tyttö tuli kosimaan mua
yritin parhaani sanoa ei mutta jäpiseksi se meni...* (US s.v. *vahvareisinen*)

(28) *Onpa ponteva tyttö!* (US s.v. *ponteva*)

3.4.2. Vartalonsisäisesti muunnellut sanat

Tyttö on sanana niin konsonanttivoittainen, että sen vokaalien kvaliteettia on vaikeampi muunnella kuin sanoissa, joissa on pitkä vokaali tai diftongi kuten sanassa ‘laiva’ > *laeva* (Nahkola & Saanilahti 2000: 23). Käsitykseni mukaan esimerkiksi sellaisia sanamuotoja käytetään kuten *tytti* ja *tyttä*, mutta ne eivät kuulu aineistooni.

Vartalonsisäistä äänneuuntelua on tapahtunut muun muassa ruotsalaisperäisessä sanassa *fögeli* ‘Stadin ilotyttö’ (< *fogeli*, ru *en fågel*, ‘lintu’). Vierasperäinen lintumetafora *fogeli* on Lehtilän (1986: 44) mukaan niin ikään osa Helsingin slangin huorasanastoa, ja sana sisältää negatiivisen lisämerkityksen (Paunonen 2006: 348).

Fogeli-sanaa on affektoitu muuntamalla *o* etuvokaaliksi *ö*. *Fögeli* merkitsee Urbanin sanakirjan mukaan ‘vetävän näköistä tyttöä’ (US s.v. *fögeli*).

3.4.3. Johdokset, joissa sanan alkuosan äänteet muuttuvat

Filtsun todellinen etymologia on hyvin epävarma, mutta uskon sanan sisältävän alkuosan äänteiden muuntelua. Oletukseni siis on, että *filtsu* on johdettu *flikka*-sanasta *-tsU*-johtimella, ja sanan alkuäänteiden osalta on tapahtunut metateesi. *Filtsu* on Stadin slangin sanakirjassa ensisijaiselta merkitykseltään ‘polkupyörä’, toissijaiseksi ‘tyttö’. Sanaa on käytetty jälkimmäisessä merkityksessään 1970-luvulla. Urbanissa sanakirjassa merkitykset ovat samat mutta sijoituksiltaan päinvastoin (US s.v. *filtsu*).

Yhteensä johdoksia, joissa sanan alkuosan äänteet muuttuvat, on ‘tyttöä’ merkitsevässä sanastossa seitsemän. *Filtsun* lisäksi niitä ovat vierasperäiset slangisanat, joissa soinnillinen ja soinniton konsonantti sekä *s*:llinen muoto ovat synnyttäneet uusia sanoja. Äänteellinen muuntelu näkyy ‘tyttö’-sanastossa etenkin lekseemien *gimma* ja *kimma* johdoksissa: *kimuli*, *gimuli*, *kimatsu*, *gimatsu*.

‘Tyttöä’ merkitsevässä slangisanastossa on lukuisia ilmaisuja, jotka ovat syntyneet slangisanojen varioidessa, mutta kaikki ne eivät ole johdoksia. Muun muassa ilmaus *kisu* on Helsingin slangin vanhempaa kerrostumaa. *Kisun* merkitys Stadin slangissa on 1. ‘kissa’ ja 2. ‘(hyvännäköinen) tyttö tai nainen’ (Paunonen 2000 s.v. *kisu*). US:n mukaan *chisu* ja *kisu* ovat synonyymeja ja merkitsevät ‘nais puolista henkilöä’, ‘tyttöä/naista’. (Paunonen 2006 s.v. *chiken*: ‘tyttö’, US s.v. *chisu*; *kisu*.) *Chisu* voi olla syntynyt äänteellisen leikittelyn seurauksena tai jopa *chiken*-slangi-ilmausta johtamalla, mikä kuitenkin lienee epätodennäköisempää. Kolme-neljä äännevarianttia samasta sanasta on loppujen lopuksi vielä hyvin vähäinen määrä, kun puhutaan slangista; Helsingin slangin eniten eri äännevariantteja tiedetään vääntyneen sanasta *rigi* ‘puku’, josta niitä on yhteensä kaksikymmentä. (Paunonen 2006: 337.)

3.5. Lyhennesanat

Typistetyissä slangisanoissa typistetty osuus on usein yhdyssanan määräiteosana (ISK § 167). Aineistoni ainoa typiste on *vakipito*, ‘vakituinen tyttö- tai poikaystävä’ (US s.v. *vakipito*). *Vaki* on typiste sanasta *vakituinen*, *vakio*. *Pito* puolestaan viittaa seksuaaliseen kokeneisuuteen (Paunonen 2006: 352).

Kirjainsanat muodostetaan sanayhtymän alkukirjaimista. ‘Tyttöä’ merkitseviä kirjainsanoja on aineistossani neljä: *IPT*, *Lt*, *HH* sekä *EC*. Ilmaus *IPT eli* ‘ruma ilmapalloja imevä huora’ muodostuu yhdyssanan *ilmapallotyttö* kirjaimista *i*, *p* ja *t*. Lekseemiä *ilmapallotyttö* ei löydy minkäänlaisessa muodossa käyttämistäni sanakirjoista, joten on oletettavaa, että sana on pienen käyttäjäryhmän omaa slangia. Stadin slangissa (Paunonen 2006: s.v. *ilmapallo*) on tehty 1980-luvulla havainto *ilmapalloista* ‘rintojen’ nimityksenä, mutta US:n määritelmä ‘ruma ilmapalloja imevä huora’ ei käy yksiin sen kanssa.

Lt on Urbaanin sanakirjan mukaan ‘lyhenne "lesbotyttö"/"lesbot tytöt"'. Kirjainsana koostuu sanaliiton tai yhdyssanan ensimmäisistä kirjaimista. Esimerkissä (29) *lt* on halventavassa roolissa, jota tehostamassa on käytetty inhoa ilmaisevaa tokaisua *siis hyi*. US:n määritelmä ‘lesbotyttö/lesbot tytöt’ (KS s.v. *lesbo* ‘homoseksuaalinen nainen’) ei sellaisenaan viesti merkittävästä halventavuudesta tai ilmauksen käytöstä haukkumatarkoituksessa. Esimerkki:

(29) "*Siis hyi se on iha lt*" (US s.v. *Lt*)

Niin *IPT*, *Lt* kuin *HH*:kin ovat lyhennesanoja suomenkielisistä sanoista ja sanaliitoista. Ainoa englannista lyhennetty kirjainsana on *EC*, *elite crush*, joka merkitsee ‘eliitti tyttöä/poikaa, johon olet ihastunut’. *Elite* merkitsee Kielitoimiston sanakirjan määritelmän mukaisesti ‘valiojoukkoa’, ‘parhaimmistoa’ (KS s.v. *eliitti*) ja *crush* kääntyy ‘ihastukseksi’.

Koostesanoja Urbaanissa sanakirjassa ovat *miho* (30) ja *esty* (31) eli *minihoro* ja *esiasteinen tyttöystävä*, ‘vähemmän teinimäinen nimitys “sädölle”’ (US s.v. *esty*). Kumpikaan koostesanoista ei kuulosta erityisen pejoratiiviselta, *minihoro* esimerkissä (30) vain aavistuksen halventavalta: nuoret tytöt ovat ‘perus *mihoi*’. *Esty* puolestaan on neutraalisti ilmaistu tapaamisseurana (31). Esimerkkejä:

- (30) "Kuinkakohan nuorii tyttöi noi on?"
 "Emt varmaa jotai 16"
 "Aa eli perus **mihoi**" (US s.v. *miho*)
- (31) *En voi tulla tänä iltana, mulla on sovittu tapaaminen **estyn** kanssa.* (US s.v. *esty*)

3.6. Uudet, keksityt sanat

Esimerkiksi *gissa* on affektistettu uusi slang-ilmaus sanasta *kissa*. Vierasperäisillä äänneillä ja kirjaimilla saadaan luotua slangikelpoisempia sanoja ja affektia. Uudet sanat ovat usein kaksiosaisia, pitkiä sanoja. Sanoja on helpompi luoda jo olemassa olevia yhdistelemällä, kuin keksiä kokonaan uusia. Kaikista kahdeksasta uudesta sanasta ainoastaan *jööti love* on yhdistelmä, jonka alkuosan merkitys on hämärän peitossa.

Urbaani sanakirja tarjoaa *jöötille* runsaasti eri merkityksiä: ‘paskaa’, ‘järjettömän iso kokoisekseen’, ‘penis’ ynnä muuta (US s.v. *jööti*). *Jööti/jööti love* kuitenkin paljastaa, että *jööti* voi olla myös ‘ihana tyttö’ (US s.v. *jööti/jööti love*). Sanan primaarimerkityksestä ei siis ole löytynyt selvää vastausta. Sen vuoksi, että *jööti* vaikuttaa merkitsevän urbaanissa katukielessä monta eri asiaa, on todennäköistä, että merkitys on siirtynyt jostakin muusta sanasta ‘tyttöön’. Nähdäkseni sopivin *jöötin* merkityksistä tässä lienee ‘penis’, etenkin kun *jööti* saa ‘rakastavan’ jälkiosan *love*. Joka tapauksessa *love*-jälkiosa synnyttää mielikuvan siitä, että kyseessä on ‘tyttö, joka pitää jöödistä’ tai ‘tyttö eli jööti, joka on rakastettava’.

Oletettavasti tyttöjen itsestään käyttämä nimitys on *CODleski*, jollainen on COD-

tietokonepeliä paljon pelaavan henkilön puoliso, joka tunnetaan itsensä laiminlyödyksi tai toisarvoiseksi (vrt. Eronen 2007 s.v. *bittileski*). Sanan määriteosa *COD* on kirjainsana pelin nimestä *Call of Duty*.

Peikkometsän kuningatar on keksitty kaksiosainen nimitys, jossa jälkimmäisenä osana on feminiinijohtimen *-tAr* sisältävä *kuningatar* (VISK § 192). *Kuningatar* on yleiskielinen sana, josta naispuolisuus käy ilmi nimenomaan johtimen ansiosta. Nimitys merkitsee Urbaanin sanakirjan mukaan 'ei-niin-nättiä goottityttöä' (US s.v. *peikkometsän kuningatar*). *Kuningatar*-metaforan kanssa samaa sarjaa on *teiniprinsessa*. *Teiniprinsessa* on määritelmänsä perusteella rinnastettavissa *lissuun* ja *pissikseen*: 'Materialistinen, muodin ja toveripiirin suosion perässä juokseva tyttö. Yleensä ylikorostaa ulkonäköään'. (US s.v. *teiniprinsessa*.)

Surinasussu on *pärinäpojan* mallista kehittynyt tytön slanginimitys. Ääntä kuvailevaan deskriptiiviseen *surina*-alkuosaan (vrt. *pärinä*) on liitetty allitteraation *su-su* synnyttävä *sussu*. (Lehtilä 1986: 52.) Urbaani sanakirja selittää *surinasussun* olevan neutraalisti 'moottoripyöristä kiinnostunut tyttö' (US s.v. *surinasussu*). Niin ikään *sanaseija* on *sanasepon* eli 'uudissanojen sepittäjän, taitavan sanankäyttäjän' (KS s.v. *sanaseppo*, *sanaseppä*) rinnalle syntynyt feminiininen ilmaus (US s.v. *sanaseija*). Kuten *sanaseijassa* ja *surinasussussa*, naisen nimeä on hyödynnetty myös 'huoraa' merkitsevässä slang-ilmauksessa *pensasleena*. US:ssa *pensasleena* on määritelty kantaottamattomasti 'ilotyöksi' (US s.v. *pensasleena*). Useat 'huonomaineista naista' merkitsevät sanat ovat saaneet asenteellisesti värityttömät määritelmät Urbaanissa sanakirjassa, mikä on mielestäni hieman yllättävää sen vuoksi, että 'huoria' tai muuten 'huonomaineisia' tyttöjä voisi nimitellä rumastikin (ks. US s.v. *lunttu*; *vosu*; *pensasleena*). Sekä *surinasussu*, *sanaseija* että *pensasleena* ovat appellatiivistuneita propreja, jotka esiintyvät yhdyssanarakenteisina kuvastamassa tietynlaisia naishenkilöitä (Sivonen & Sarhema 2015: 196).

3.7. Vierasperäiset sanat

Vierasperäinen tutkimusaineistoni osa on tyypillinen esimerkki slangin vieraasta kielestä lainatusta aineksesta. Se sisältää osin runsaasti vierasperäisiä äännteitä kuten /f/ ja /g/ (*friidu, gimma, flamma*), ja osa sanoista on suoraan toisesta kielestä otettu ja mukautettu vain tarpeen vaatiessa suomen äänneasuun sopivaksi (*bambiino, bella, devotska, beibe*). Urbaanin sanakirjan ‘tyttöä’ merkitsevässä sanastossa on 31 vierasperäistä sanaa. Niistä osa on ruotsalaisperäisiä ja osa muista kielistä: englannista, venäjältä ja italiasta. Olen jakanut lainasanat alaryhmiin niin, että ruotsalaislainat käsittelen omana ja muunkieliset lainat omana kategorianaan.

3.7.1. Ruotsalaisperäiset sanat

Aineistossani on yksitoista ruotsalaisperäistä lainasanaa. Osan ruotsalaisperäisistä slangisanoista tiedetään olevan Tukholman slangista lähtöisin: *böönan, donnan* ja *jentan*. Viimeistään 1920-luvulla Helsingin slangiin lainattujen sanojen merkitys ‘tyttö, nainen’ on säilynyt lainanantajakielestä kohtalaisen muuttumattomana. (Lehtilä 1986: 64.) US:n *böönan* määritelmässä (‘tyttö’, ‘nainen’) huomautetaan, että slangisanaa ei käytetä “missään halventavassa mielessä!” *Donnan* kerrotaan olevan ‘nainen’ ja *jentan* ‘tyttö’, mutta *bööna* voi lisäksi olla myös *tyttö-* tai jopa *poikaystävä, mussu* tai *kulta*. (US s.v. *donna; jentta; bööna*.) Muut tutkielmassa käyttämäni sanakirjat eivät ole maininneet mahdollisuudesta käyttää *böönaa* myös miespuolisesta henkilöstä. *Bööna*-sanassa rikotaan slangin oikeuksilla vokaalisointu yhdistämällä etuvokaali *ö* takavokaaliin *a*. Vokaalisoinnuttomuus näkyy usein juuri ruotsalaisperäisissä lainoissa (*bööna* < ru. en *bön* ‘papu’, ‘ung (vacker) kvinna’) (Eronen 2001).

Gimma on ollut Stadin slangissa erittäin yleinen 1900-luvun alkupuolella, ja *kimma* soinnittomalla klusiililla on muodostunut sen rinnalle niin ikään 1900-luvun alussa yleistyen *gimmaa* aktiivisempaan käyttöön vuosisadan loppua kohti. (Paunonen 2006 s.v. *gimma*.) Soinnittomien ja soinnillisten konsonanttien käyttö samassa slangisanaassa on voinut vaihdella jopa saman puhujan käytössä (Paunonen 2006: 337). *Gimma*-sanan alkuperänä on ruotsin sana *gumma*, ‘eukko’. *Gimma* on slangissakin alunperin

tarkoittanut 'eukkoa' tai 'vanhaa naista', mutta sen merkitys on siirtynyt 'naisen' kautta 'nuoreen naiseen' ja 'tyttöön'. Vanhalle Stadin slangille on tyypillistä, että alkuperäissanat *u:n* tilalle on vaihtunut *i* (< ru *gumma*). (Paunonen 2016: 253–254.) Stadin slangin suursanakirjan (Paunonen 2006) mukaan *gimma* äännevariantteineen ja johdoksineen ei luo erityisiä assosiaatioita eikä niihin liity erityisen pejoratiivista tai myönteistä sävyä. On kuitenkin selvää, että Stadin slangin ulkopuolella käytettäessä ja muutenkin kontekstista riippuen sanat voivat saada aivan uudenlaisia sävyjä ja luoda uusia merkityksiä. US:n mukaan *gimma* on 'tyttö, nainen', ja sana on esitetty myönteisessä roolissa: "Makee gimma toi sun siskos!" (US s.v. *gimma*.)

Likka (< ru *flicka*) on asettunut Stadin slangiin 1900-luvulla ruotsalaisemman *flicka*-asun kautta. *Likka* on yleinen myös suomen murteissa, joista länsimurteissa tunnetaan myös *p*:llinen variantti *plikka* (vi *plika*). (Nirvi 1952: 61; SSA s.v. *likka*) Helsingin slangissa *likka* on alkujaan ollut jopa vähättelevä ilmaus 'pikkutyöstä' (Paunonen 2000 s.v. *likka*), mutta nykyisin ilmaus on neutraali, arkinen ja sekä *flicka* että *likka* ovat rinnakkain käytettäviä (KS s.v. *likka*, *flicka*; SSK s.v. *likka* ~ *flicka*). *Likka* 'tytön' synonyyminä on käytössä suomen länsimurteissa: Varsinais-Suomessa, Satakunnassa, Etelä-Pohjanmaalla, Hämeessä sekä läntisessä Keski-Suomessa ja osin Kymenlaaksossa (Vehmaskoski 2012; ks. Nirvi 1952: 61). Urbanissa sanakirjassa *likasta* todetaan: "Kun nuoret puhuvat likoista, he todellakin tarkoittavat tyttöjä. Vanhemmille naisille on varattu aivan toiset sanat. Vanheneva herrasmies voi, ilman minkäänlaista loukkaavaa merkitystä, käyttää termiä *likka* jopa keski-ikäisistä naisista." (US s.v. *likka*.) Kielikellon artikkelin (Vehmaskoski 2012) sekä Nirvin (1952: 61) mukaan *likkaa* voi käyttää vanhemmastakin naishenkilöstä, jos tämä on naimaton. 'Tytön' lisäksi *likan* merkityksiä ovat muun muassa 'tytär' ja 'piika, palvelijatar' tai itämurteenen 'lastenkaitseija' (Vehmaskoski 2012; Nirvi 1952: 61).

'Nuorehkoa tyttöä ja/tai naista' merkitsevä *brylle* on jäänyt etymologialtaan ja merkitykseltään epäselväksi. Lehtilän (1986) pro gradun aineistossa on mukana sana *bryga*, jonka tekijä (1986: 51) on tulkinnut retrogradisen derivaation seuraukseksi ruotsin kielestä peräisin olevasta slangiverbistä *brygata* 'rakastella', jolloin *brylle* voisi olla samasta verbistä peräisin. Retrogradinen derivaatio on johtamisen vastakkaisilmiö,

ja Lehtilän (1986: 51) mukaan hyvin vaikeasti tunnistettavissa. On todennäköistä, että *brylle* on samasta kannasta kuin muukin *bry*-sanasto, sillä myös Stadin slangissa on 1900-luvun puolella ollut käytössä *brygan* lisäksi ‘tyttöä’ merkitsevä *bryka*, sekä verbit *brykailla*, *bryykaa* ja *bryytaa* ‘naida, rakastella’ (Paunonen 2000 s.v. *bryka*, *brykailla*, *bryykaa*, *bryytaa*; SSK s.v. *brykata* ~ *brykaa* ~ *brykailla*, *bryynata*).

Flamma on ruotsin kielessä ‘rakastettua’ ja ‘mielitettyä’ merkitsevä sana (Lehtilä 1986: 59), joka on Lehtilän mukaan saanut myös lisämerkityksen ‘huora’. Karttusen (1979 s.v. *flamma*) mukaan *flamma* on slangissa sama kuin alkuperäiskielellään: ‘tyttöystävä, heila, sussu’, ja siinä merkityksessä se on Urbaaniin sanakirjaankin talletettu (US s.v. *flamma*). *Friidu* ja *skremma* perustuvat myös ruotsin kieleen (Lehtilä 1986: 60). *Friidun* etymologia on epäselvä, mutta Lehtilä (1986: 60) esittää arveluja sen juontuvan ruotsin verbistä *fria* ‘kosiskella’ tai adjektiivista *fri* ‘vapaa’. *Friidu* (US ‘tyttö’) on ollut Stadin slangissa 1900-luvun alusta alkaen merkityksessä ‘tyttö, neitonen, nuori nainen’. Yhtä vanhaa stadia on myös aiemmin mainitsemani *bööna*.

Skremma-sanan etymologiasta Lehtilä (186: 60) on epävarma, mutta itse pidän sitä melko selvänä, kun merkitys on muun muassa ‘huono nainen, vanha nainen’ (US s.v. *skremma*): ruotsin kielen *skrämma*-verbi [skremma] merkitsee ‘säikähdyttää, pelästyttää’. ‘Linnunpelätin’ on ruotsiksi *fågelskrämman*, ja Helsingin slangissa käytetään verbiä *skremmaa* merkityksessä ‘pelottaa’ (myös ‘pelätä’ ja ‘pelästyä’), joten näihin taustoittaen on selvää, mistä *skremman* – kuin myös *kremman* ja *gremman* – alkuperä on. 1900-luvun alkuvuosikymmenillä *skremman* merkitys on ollut niin ‘kevytkenkäinen nainen, naikkonen’, ‘ilotyttö’ kuin ‘vanha nainen, akka, muija’. Vaikuttaa siltä, että *skremma* on sopinut kuvaamaan tyttöä kuin tyttöä, sillä kautta aikain sitä on voitu käyttää myös ‘tytöstä, nuoresta naisesta’, ‘tyttöystävästä’ ja ‘vaimosta, eukosta’. (Paunonen 2000 s.v. *skremma*.) *Skremma*-sanan alussa on suomen yleiskielessä tapaamaton kolmen konsonantin yhdistelmä *skr*. Sanan käytössä vaihtelevatkin s:llinen ja s:tön muoto, joka aika ajoin on soinnillisella konsonantilla *gremma*, toisinaan taas soinnittomalla *kremma* (US ‘tyttö, tyttöystävä’). Kuten olen aiemmin todennut, konsonanttien laadun vaihtelu ei vaikuta sanan merkitykseen,

mutta eri käyttöyhteyksissä se voi kuulostaa eriltä. Esimerkissä (32) *gremma* on sen merkityksessä ‘tyttö, nainen’ tai ‘kevytkenkäinen nainen, naikkonen’ ja esimerkissä (33) *skremma* on ‘(vanha) tyttö, nainen’, joka saa lisämerkityksen adjektiivista *kauhee*. Paunosen (2006: 352) mukaan *skremmakin* on metaforinen ilmaus, mutta vanhan Helsingin slangin sanat harvoin ovat suomenkielisille olleet semanttisesti läpinäkyviä. Esimerkkejä:

(32) *Tolta gremmalta saa fjöösaa.* (US s.v. *gremma*)

(33) *“joku kauhee skremma tuli hakee mua joraan.”* (US s.v. *skremma*)

3.7.2. Muista kielistä lainatut sanat

Englannin kielestä slangiin on alettu lainata sanastoa 1900-luvun puolivälin tietämällä (Lehtilä 1986: 70). Englantilaisperäisiä sanoja aineistossani on viisitoista. *Beibe* on englannin tai amerikanenglannin slangista lainautunut varsin yleinen yleisslangin sana, jota käytetään ‘tytöstä, naisesta’ (Lehtilä 1986: 69; US s.v. *beibe*). *Beibiä* – kylläkin *i*:llä – on käytetty jo lainanantajakielen slangissa ‘tyttöä’ tai ‘rakastettua’ merkitsemässä (Paunonen 2006: 352). Karttunen (1979 s.v. *beibi*) määrittelee *beiben* synonyymien *beibi* ‘vauvan, pikkulapsen’ lisäksi ‘typykäksi, pimuksi; kullamuruksi, haniksi’, mutta myös ‘väheksyväksi puhuttelusanaksi’. SSK (s.v. *beibi~beibe*) ei mainitse väheksyvistä sävystä lainkaan.

Ruotsin kielestä on lainattu slangiin ‘huoraa’ merkitsevää sekä muuten halventavaa sanastoa. Englannin lainasanat ovat myönteisempiä, ja kuten Lehtilä (1986: 69) kirjoittaa, usein laulujen sanoituksissa tai elokuvissa käytettyjä. Tähän tekevät poikkeuksen *sidechick*, *toygirl* ja *hustleri*, joilla kullakin on lisämerkityksensä ‘tyttöön, naiseen’. *Toygirl* ja *sidechick* ovat suoraan englannin kielestä lainattuja, äänne- tai kirjoitusasun mukaan mukauttamattomia sanoja. *Toygirl* on ‘paljon vanhemman miehen iskemä ja naima (siis avioliittoon saattama) nuori tyttö’ (US s.v. *toygirl*).

Slangisanakirjoissa *toygirlia* ei tunneta, mutta sana on kenties Stadin slangin *toyboyn* ('poika' 1990–) rinnalle syntynyt ilmaus naispuolisesta henkilöstä. *Hustleri* on saanut loppuunsa *-i:n*. *Hustlerin* alkuperästä ei ole varmuutta, mutta on varsin todennäköistä, että sanan takana vaikuttaa yhdysvaltalainen pornolehti Hustler (US s.v. *hustler* 'herrasmieslehti'). *Hustleri* on US:n mukaan 'tyttö jolla on isot tissit tai hyvä perse', mikä vahvistaa myös sen yhteyttä pornolehteen (US s.v. *hustleri*). Suora käännöslaina englannin *valley girlista* on *laaksotyttö*. Sana on suomennettu US:aan 'bimbo, tyhmä blondi', ja Urbaania sanakirjaa vastaavassa englanninkielisessä Urban Dictionaryssa (UD) englanninkielinen kuvaus on 'teenage female who seems to have no idea where she is. – – seemingly beautiful in nature but truly idiotic.' (US s.v. *laaksotyttö*; UD s.v. *valley girl*.) Nimitys on mahdollisesti innoitettu samannimisestä Nicolas Cagen elokuvasta 1980-luvulta.

Suuri osa englantilaislainoista on mukautettu äänneasultaan suomen kieliasuun sopivaksi (vrt. kirjoitusasullinen mukautus sanassa *beibe*). (Lehtilä 1986: 69.) Pidän selvänä, että *tsiksi* ja *chicsi* ovat englannin kielen *chick*-sanan muunnelmia. *Tsiksissä* sananalkuiset konsonantit ovat muutettu englannin kielen mukaisesta kirjoitusasusta lausutun [tsik] kaltaisiksi. Kuten englantilaislainoille tavanomaista, sekä *tsiksi* että *chicsi* ovat saaneet sanan loppuun *-i:n* suomen fonotaksin mukaisesti. Koska sanat ovat samaa alkuperää ja eroavat vain kirjoitusasultaan, niitä voi väittää synonyymeiksi. Urbaanin sanakirjan määritelmät kuitenkin eroavat: *tsiksi* on 'nainen, tyttö' ja *chicsi* 'hyvännäköinen tyttö'. Ero on selitettävissä sillä, että eri ihmiset kirjoittavat sanakirjaan määritelmiä eri tarkkuudella. Urban Dictionary tukee US:n määritelmiä: *chick* on englannin slangissakin '(cute) girl, woman' (UD s.v. *chick*). Seksisanat-kirja sisältää ainoastaan Urbaanin sanakirjan määritelmän *chiksi* (SSK s.v. *chiksi~chigu*; Söderlund & Wahrman 2010 s.v. *chiksi*), eikä Stadin slangissa kumpaakaan sanaa tunneta lainkaan, ainoastaan *chiken*, 'tyttö' (Paunonen 2000). On siis oletettava, että juuri nämä *chick*-sanat ovat niin nuorta slangisanastoa, etteivät ne ole Stadin slangin suursanakirjan (Paunonen 2000) julkaisuaikaan vuosituhannen vaihtuessa vielä olleet pinnalla. Samaa *chick*-alkuperää voi olettaa olevan myös *zigun* (US s.v. *zigu*, 'tyttö, nainen') ja *chirbulan*. Vaikka juuri *zigu*-muotoa ei Stadin slangissa ole käytetty,

vanhaan slangikerrostumaan (1920–40-l.) sisältyvät muodot *tšigu* ja *tšiguli* (Paunonen 2000 s.v. *tsigu*, *tsiguli*). *Chirbula* lienee niin ikään sitä sanastoa, jota on vasta viime vuosikymmeninä johdettu vanhan Stadin slangin sanoista. *Chirbulaa* eli 'tyttöä' ei ole löydettävissä muista käyttämistäni sanakirjoista kuin US:sta (US s.v. *chirbula*).

Englannin lainaa ovat myös *blondi* sekä synonyymipesue *gögö*, *kökö* ja *kөгö*. Paunosen (2006: 350) mukaan *gögöä* on käytetty Stadin slangissa 1980-luvulta 1990-luvulle. *Kökö* ja *kөгö* ovat *gөгön* äänteellisiä muunnelmia. Gөгölle Stadin slangin suursanakirja (Paunonen 2000 s.v. *gөгö*) tarjoaa alueelliset variantit *gökö* ja *kökö*, mutta Urbaanin sanakirjan *kөгö* ei virallisesti ole ollut Helsingin slangia ainakaan Paunosen sanakirjan (2000) syntyaikana. Kuten slangin luonteelle on ominaista, sanasto elää ja uutta kehitetään tapauskohtaisesti ja tarpeeseen, joten *kөгö* voi olla *gөгön* rinnakkaisvariantti siinä missä Paunosen (2006) mainitsematkin. Mahdollista on myös esimerkiksi sanan Urbaaniin sanakirjaan lisänneen henkilön kirjoitusvirhe. Kaiken alkuperänä on englannin *girl* (Paunonen 2006: 352). Urbaanin sanakirjan mukaan *girlin* lausunta-asua mukailemalla lainatut sanat merkitsevät 'tyttöä', eikä sanojen käytöstä ole annettu lainkaan esimerkkejä. Voimakasta tunnelatausta *gөгöön*, *kököön* tai *kөгöön* ei siis liittyne, toisin kuin mahdollisesti referentin ulkonäön motivoimaan *blondiin*: *blondi* on 'vaaleahiuksinen tyttö, jota pidetään hyvin tyhmänä'. Englannin *blond*-sanasta ('vaalea') mukailtua sanaa on mahdollista käyttää 'vaalean tytön' nimityksenä (34) tai yleisesti ihmisten haukkumanimenä (35). Sama assosiaatio 'tyhmään' pätee myös englannin kielen sanan käytössä (UD s.v. *blonde*). Harvinaisuuksia englannin lainoina ovat *giltsi* ja *kiltsi*, sillä ne ovat *girl*-sanan johdoksia. Ruotsalaisperäisten sanojen johtaminen on tavanomaista, mutta englannin sanojen tapauksessa se on harvinaisempaa (Lehtilä 1986: 70). Esimerkkejä:

(34) *Iske toi blondi, siltä saa varmasti.* (US s.v. *blondi*)

(35) *Tä, et tajuu vai? Vitun blondi!* (US s.v. *blondi*)

Blondista on aineistossani myös määriteosallinen yhdyssanaversio *taskublondi*. *Tasku-*

määritteellä voidaan ilmaista ‘pienuutta, taskuun sopivuutta’. *Tasku-sanat* ovat käänöslainoja englannin slangista (*pocket girl* ‘small, cute, tiny girl/woman’) (UD s.v. *pocket girl*). *Taskublondi* kuin myös *taskuvenus* ovat molemmat pienikokoisia, mutta lisäksi ‘söpöjä’ ja/tai ‘seksikkäitä’ (US s.v. *taskublondi*; *taskuvenus*). Myös merkitys on siirtynyt suoraan slangista slangiin: Urban Dictionary määrittelee *pocket girlin*: ‘A girl so small, you just wanna grab her and put her in you’re pocket’ (UD s.v. *pocket girl*). *Taskublondi* on nimensä mukaisesti vaaleaverikkö, ja etuliite *tasku* viittaa henkilön ‘lyhyteen/pienuuteen’. Urbanin sanakirjan esimerkissä *taskublondia* kuvaillaan adjektiivilla *söpö* (US s.v. *taskublondi*). Kuvailevat adjektiivit *pienikokoinen*, *söpö* ja *seksikäs* paljastavat sekä *taskublondia* että *taskuvenusta* käytettävän nimenomaan viehättävistä ja pienikokoisista naishenkilöistä ja ennen kaikkea myönteiseen sävyyn. *Venus* merkitsee ‘vaginaa’ (US s.v. *venus*), joka synekdokeen omaisesti tässä slangimuokkauksessa on ‘tyttö’. *Venus* on historiallinen ja kansainvälinen käsite, joka liittyy naiseuteen ja rakkauteen.

Venäläisperäinen *devotska* on mukailtu ‘tyttöä, tyttöstä’ tarkoittavasta sanasta *dèvotška* ja ‘tyttöä, nuorta naista, neitosta’ tarkoittavasta *dèvuškasta* (Paunonen 2016 s.v. *dievuška*). Sana lienee tullut Stadin slangiin entisaikaisten venäläissotilaiden mukana, jotka Paunosen (2016) kertoman mukaan hokivat sanontaa “kuksi, kuksi dievuška!” eli ‘nai, nai tyttöä!’ *Bambiino* on peräisin italian sanasta *bambino*, ‘tyttölapsi, vauva, lapsi’. Se lienee nykykäytössä harvinaisempi, sillä se on ollut Stadin slangissa käytössä 1950–70-luvulla. Niin ikään italian laina *bella* (< it. *bella* ‘viehkeä, kaunis’) tarkoittaa US:n mukaan ‘tyttöä’, naista’, mutta Stadin slangisanakirjan (Paunonen 2000) ja SSK:n (2010) mukaan ‘ihastuttavaa nuorta naista, neitosta’ (Paunonen 2000, SSK s.v. *bella*). *Bella* on havaintojeni mukaan suhteellisen yleinen käsite ‘kauniista tyttöstä’.

Kehittyvä monikulttuurisuus mahdollistaa slangille yhä enemmän lainanantajakieliä, joten *bambiinon* ja *bellan* kaltaiset sanat voivat hyvinkin yleistyä tulevaisuuden yleisslangissa. Kuten Kari Nahkolan (1999: 623) koululaisslangin tutkimuksessa kävi ilmi, myös ‘tyttöä’ merkitsevän slangisanaston vierasperäinen aines on lähes

yksinomaan lyhyttä. Pitkät sanat kuten *bambiino* ja *sidechick* ovat englannin ja italian kielistä peräisin olevaa lainasanastoa – *bambiino* vanhaa (1950–70-l.) ja *sidechick* uutta, vielä sanakirjoista löytymätöntä – mutta etenkin ruotsalainen vanha slangisanasto on lyhyttä ja äänteellisesti tehokasta: *gimma*, *flamma*, *skremma*, *flikka*.

3.8. Muut sanat

Olen jäljittänyt tämän Muut-ryhmän sanoja muiden aineistoni sanojen tavoin suomen murteista, englannin ja suomen katukielisanastosta (US, UD) sekä slangisanakirjoista. En kuitenkaan ole löytänyt vastauksia, miksi näitä sanoja käytetään ‘tytöistä’ ja millaisista ‘tytöistä’, joten esittelen sanojen yhteydessä arvelujani slangisanojen taustalle joko faktatiedon tukemana tai ilman sitä. Yhteensä tässä kategoriassa on 18 sanaa.

Tsubu-sana ‘tyttöä’ merkitsemässä jäänee arvoitukseksi. *Tsubu* on vanha Stadin slangin sana, joka merkitsee ‘hattua’ ja muita erilaisia päähineitä. Se on alkujaan venäjän sanasta *tšub* ‘hiustupsu, hiustöyhtö, otsatukka, otsalle valahtanut hiustupsu’ (Paunonen 2016 s.v. *tšubu*, *tšupu*, *tsubu*, *tsupu*). Paunonen (2000 s.v. *tsuba*) on kuitenkin tallettanut Stadin slangin suursanakirjaan sanan *tsuba* ‘tyttö, nainen’, joka tosin merkitsee myös ‘kahvia’ ja ‘lippalakkia’. Karttunenkaan (1979) ei ole maininnut *tsubun* merkitykseksi mitään ‘tyttöön’ viittaavaa. Voi olla, että kyse on pienen piirin slangisanasta tai esimerkiksi typografisesta virheestä Urbaanissa sanakirjassa.

Muita mysteerejä ovat *räkli* ‘tyttö’, *möylä* ‘tyttöystävä, emäntä, säätö’ ja *moksu* ‘neitsyt tyttö, lutkahtava mutta ujo’, *märsti* ‘nainen, joka muistuttaa enemmän lehmää kuin ihmistä’ sekä oululaissanaksi väitetty *lämsä* ‘nainen, neito, tyttö, tyttökaveri’. (US s.v. *räkli*; *möylä*; *moksu*; *märsti*; *lämsä*.) Edellä lueteltuja sanoja ei löydy Suomen murteiden sanakirjasta eikä slangisanakirjoista. *Räkli* kuulostaa äänteidensä perusteella ruotsalaisperäiseltä, mutta minkäänlaista totuus pohjaa en oletukselleni ole löytänyt. *Märsti*, *moksu* ja *möylä* puolestaan ovat ääneasultaan samankaltaisia, mutta

yhteydet niiden välillä ja alkuperät ovat selvittämättömissä. Niin myös *lämsän*, jota en oululaisena tunnista oululaissanaksi, eikä sitä tiedä SMS:kaan.

Yhtä lailla arvailuun perustuu se, että *kiisperi* olisi äänteellisesti muunneltu johdos *kissa*-sanasta. Ainakin merkityksensä puolesta yhteys *kissa*-metaforiin sopisi, sillä *kiisperi* on 'erittäin hyvännäköinen ja seksikäs tyttö/nainen' (US s.v. *kiisperi*). Semanttisesti *kiisperi* on lähimpänä murreasana *kirsperiä*, 'kirsikkaa' (SMS s.v. *kirsperi*). Eräänlainen mysteerisana on myös *kenduke*. Ken Duke -niminen mies on yhdysvaltalainen ammattilaisgolfari, johon *kendukelle* tyypillinen "miehinen olemus" sopisi. Miehisen olemuksen lisäksi *kenduke* 'esiintyy kouluilla loimassa ja tyttöjen illoissa. Tyypillistä on päihteiden väärinkäyttö julkisille paikoille virtsaaminen'. (US s.v. *kenduke*.) Internet ei tarjoa golfari-Dukesta kyseenalaisia paljastuksia, joten jää hämärään peittoon, mistä *kenduke*-nimitys ja sille kuvatut ominaispiirteet ovat peräisin.

Merkitykseltään yleisesti tuttuja ovat hellittelynimitykset *hellu* ja *muru*. Ne sopivat käytettäväksi yhtä lailla mies- kuin naispuolisesta henkilöstä (US s.v. *hellu*; *muru*). Eräs Urbaanin sanakirjan määritelmä kertoo *hellua* käytettävän 'seurustelukumppanista' Pohjois-Suomessa, mutta SMS:n mukaan havaintoja on ympäri Suomen. SMS rinnastaa *hellun* *sussuun*. (SMS s.v. *hellu*.) US:n luoman vaikutelman perusteella *muru* on nykyaikaisempi ilmaus kuin *hellu*. Se on verrattavissa *haniin* ja *beibiin*. (US s.v. *muru*.)

Kirkiisi ja *dosse* ovat Urbaanin sanakirjan perusteella 'tyttöä' merkitseviä, mutta *dosseen* liittyy lisämerkitys 'nuori' (US s.v. *kirkiisi*, *dosse*). *Dosse* on Helsingin slangia 1980-luvulta, ja voi olla esimerkiksi *donnan* tai *dooriksen* johdos (US s.v. *donna*; *dooris*). *Kirkiisi* voi viitata 'kirgiiseihin' (käytetty myös *kirkiisi*-muotoa) eli kirgisialaisiin ihmisiin, mutta yhtä hyvin sana voi olla äänteellinen muunnelma ja juontaa juurensa jopa *girl*-sanaan. Urban Dictionary sisältää englanninkielisen slangisanan *kirgis*, jota voidaan vapaan käännöksen perusteella käyttää joko henkilöstä tai asiasta, joka on 'totally awesome/sexy' (UD s.v. *kirgis*). Suomen slangisana *kirkiisillä* voi olla yhteys tähän sanaan, mutta vastaavankaltaista 'mahtavuutta/seksikkyyttä' korostavaa määritelmää se ei US:ssa ole saanut (US s.v. *kirkiisi*).

Kaikki aineistoni sanat eivät ole puhtaasti slangia, mutta koska kyse on kansanlingvistiksestä tutkimuksesta, myös yleiskieliset sanat, joita suomenkieliset kertovat 'tytöstä' käyttävän, ovat osa tutkimusaineistoa. Tällaisia sanoja ovat *sotaleski*, *ilotyttö*, *päärynätyttö* ja *autotyttö*, sekä puhekielisemmät *heppätyttö* ja *parturitöttö*. Sanat ovat semanttisesti läpinäkyviä ja osoittavat esimerkiksi tarkoitteensa ammatin tai mielenkiinnonkohteita. 'Tytöä' merkitsevä *tötö* on suhteellisen uusi slang-ilmaus, jota käytetään havaintojeni mukaan etenkin nettikeskusteluissa.

Nimitys *päärynätyttö* on syntynyt tarkoitteensa ruumiinrakenteesta, sillä yleisesti tunnettu käsite päärynävirtalo tarkoittaa päärynän muotoista, leveälanteista mutta ylävartalostaan sirorakenteista naishenkilöä. *Päärynätyttöä* kuvaillaankin Urbanin sanakirjan esimerkissä juuri ruumiinrakenteen perusteella, kuten esimerkistä (36) näkee (US s.v. *päärynätyttö*). Esimerkki:

(36) *Pienet rinnat hänellä, ja kun mennään alas päin, hänellä on leveä perse. Hän on "päärynätyttö".* (US s.v. *päärynätyttö*)

4. KOKOAVAT HAVAINNOT

4.1. Stadin slangi osana 'tyttöä' merkitsevää sanastoa

Valtaosa tutkimukseni sanastosta on Helsingin slangia. Paunonen (2006: 360) on esitellyt pääpiirteittäin vanhan ja uudemman Stadin slangin ominaisuudet ja eroavaisuudet. Lisäksi hän on Stadin slangin suursanakirjaansa (2000) merkinnyt sanojen yhteyteen niiden käyttöajan vuosikymmeninä. Käyttöaika on arvioitu suuntaa antavasti aktiivisimmaksi sanan käytön ajankohdaksi. (Paunonen 2000: 12.) Olen kertonut Helsingin slangista ja sen murroksesta luvussa 2.3. Alla olevan taulukon 3 pylväsdiagrammien avulla havainnollistan Stadin slangin 'tyttöä' merkitsevien sanojen ikää.

TAULUKKO 3. Stadin slangin 'tyttöä' merkitsevien sanojen ikä.

Olen koonnut taulukoksi 3 kaikki aineistoni Stadin slangin sanat, jotka sisältyvät Stadin slangin suursanakirjaan eli ovat olleet stadinpuhujien huulilla vuoteen 2000 mennessä. Valtaosalle sanastosta Paunonen oli ilmoittanut myös aktiivisesta käytöstä poistumisen ajankohdan, mutta en ole pitänyt niitä merkityksellisenä, sillä ne kaikki ovat lisätty 2000-luvulla Urbaaniin sanakirjaan eli ovat laskettavissa käytössä olevaksi urbaaniksi

sanastoksi. Olen laskenut mukaan esimerkiksi 'ilotyttöä' merkitsevät sanat, mutta mikäli sanalla on ollut useita merkityksiä, olen valinnut niistä lähimmäksi 'tyttöä sellaisenaan' merkitsevän.

Taulukko 3 on koottu 74 sanasta, ja siitä on nähtävissä se, minkä ikäistä slangisanaston kerrostumaa nykypuhekielen suositaan, kun puhutaan 'tytöstä'. Helsingin vanhan ja uuden slangin taitekohta asettuu 1950-luvun tienoolle, ja kyseinen vuosikymmen erottuu piikkinä (15) edelleen käytettävän 'tyttö'-sanaston syntyajankohtana (*pensasleena, surinasussu, pärepillu*). Kuten hypoteesissani ennakoisin, myös vanha ja alkuperäinen slangisanasto elää osin edelleen: 1900-luvulta lähtöisin olevia sanoja on aineistossani yhdeksän (*bööna, friidu, gimma*). 1970-luvun puolivälissä Stadin slangi on alkanut eriytyä yhtenäisestä slangista, ja jälleen 1980-luvulla on nähtävissä uutta sanastoa syntyneen runsaasti (11) (*blondi, kaksnelonen, sakkoliha*) (Paunonen 2000: 17). 'Tyttöä' merkitsevää slangisanastoa on syntynyt muilla vuosikymmenillä tasaiseen tahtiin, ja syy 2000-luvun vain yhdelle merkinnälle lienee se, että sanakirja on painettu kyseisenä vuonna, eikä sanastoa ole ehditty tallettaa kirjaan enempää. Kuten taulukon 3 ulkopuolelle jääneestä runsaasta sanastosta voidaan todeta, slangisanastoa on syntynyt myös 2000-luvun jälkeen. Näen parhaakseni olla kommentoimatta sitä, ovatko sen jälkeen syntyneet ja Urbaaniin sanakirjaan talletetut sanat stadia vaiko slangia muuten, sillä elämme parhaillaan erilaisten nuorisokulttuurien aikaa, jonka ansiosta slangia on kaikkialla (Paunonen 2000: 17).

Nykyslangissa soinnittomalla konsonantilla varustetut nimitykset ovat soinnilliskonsonantillisia yleisempiä (NS 1979). Aineistossani on paljon äänteellisesti keskenään samankaltaisia sanoja: *gimma, mamma, flamma, mimmi*. Mallinmukaisuus voi olla yksi slangin sananmuodostuskeino, mutta lienee tässä tapauksessa pätemätön.

5.2. Murteet slangin värittäjänä

Slangisanojen murteellista alkuperää voi olla hankala saada tarkkaan selville, sillä usein sanat ovat käytössä laajalla alueella. Muun muassa *hilsu* ja *sussu* ovat likimain kaikilla suomen murrealueilla tavattavia sanoja (SMSA s.v. *hilsu*, Lehtilä 1986: 72). Murresanoja on siirtynyt pääkaupunkiseudulle muuttaneiden mukana, ja sen ansiosta Helsingin slangit on värittänyt sekä itä- että länsimurteiden piirteillä. Aineistossani kuitenkin oli runsaasti myös Helsingin slangiin kuulumattomia sanoja, ja koska sanoja on Urbaaniin sanakirjaan voinut lisätä kuka vain, on ymmärrettävää, että joukossa on myös sellaisia sanoja, joita ei löydy sanakirjoista ja jotka todennäköisesti ovat olleet vain hyvin pienen käyttäjäryhmän tiedossa.

Murteista slangiin lainatut sanat ovat Lehtilän (1986: 73) mukaan tyypillisesti deskriptiivisanoja ja asettuneet slangiin sellaisenaan. Pääasiassa lainautunut sanasto on joko 'huoraa' tai 'heilaa, morsianta' merkitsevää (Lehtilä 1986: 73). Sanojen merkitys on sen sijaan saattanut laajentua, mikä on huomattavissa esimerkiksi 'huoraa' merkitsevässä sanastossa – osa sanoista, kuten *vosu*, sopii tänä päivänä käytettäväksi 'tytöstä' kohtalaisen neutraalisti. Sanat sisältävät kuitenkin 'huoraan' viittaavia konnotaatioita – eli kuten *vosun* määritelmässä todetaan, "hieman vinoon katsovan vireen" – minkä vuoksi niitä ei voida käyttää synonyymisesti 'tytön' tai esimerkiksi 'gimman' kanssa (US s.v. *vosu*; ks. Lehtilä 1986: 75). Koska nuoriso eli slangin merkittävä käyttäjäryhmä on kautta aikain varonut näyttämästä liiallisesti myönteisiä tunteitaan, 'heila, morsian' -merkityksinen slangisanasto on saanut alatyylisen sävyn. Halventava sävy sopii slangiin, minkä vuoksi negatiiviset merkitykset ovat siirtyneet murteista sanojen mukana (*hilsu, heila*). (Lehtilä 1986: 76.)

5. PÄÄTÄNTÖ

Tässä sosio- ja kansanlingvistiksessä pro gradu -tutkielmassani olen tehnyt katsauksen Urbaanin sanakirjan ‘tyttöä’ merkitsevään sanastoon. Olen halunnut selvittää, millaisia nimityksiä ‘tytöistä’ käytetään 2000-luvun Suomen katukielessä. Esitin ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni, millaisia slang-ilmauksia ‘tytöstä’ käytetään Urbaanin sanakirjan mukaan. Koska kysymys on laaja, pyrin tässä päätäntöluvussa tutkimusta yhteen vetäessäni vastaamaan siihen useammasta eri näkökulmasta.

Tutkimustyöni aluksi olen valinnut Urbaanista sanakirjasta 176 sanaa pois lukien tutkimusaineistoksi kelpaamattomaksi näkemäni sisällön. Olen koonnut aineistoni *tyttö*-hakusanalla löytyneistä ‘tyttöä’ jollakin tavalla merkitsevistä sanoista. Aineistoni rakentuu sanoista, joista osa on olemassa olevia, joiden merkitystä tai äänneasua on muunneltu, osa on uusia, keksittyjä sanoja, osa vierasperäisiä. Osan alkuperänä on slang, osan murteet. Useat sanoista olisivat sijoitettavissa useaan kategoriaan, minkä vuoksi olen jättänyt tarkkojen taulukoiden lukumäärän työssäni minimiin. Siksi keskityn työssäni ennen muuta sanaston ja sen luonteen esittelyyn, ja kategorisointi on suuntaa antavaa.

Urbaani sanakirja sisältää kaupunkikieltä, jonka keskeinen käyttäjäryhmä on nuorisosa. Nuorisosa kiinnostavia aihepiirejä ovat muun muassa seksi, alkoholi ja juhliminen sekä vartalo (ks. Stenström & Hasund & Andersen 2002: 38–45). On selvää, että mielenkiinnon kohteet kuuluvat myös puheessa ja näin ollen myös ‘tyttöjen’ nimityksissä – ovathan ‘tytöt’ itsessään jo kiinnostava puheenaihe ainakin vastakkaiselle sukupuolelle, jonka käyttämää valtaosa tämän tutkielman aineistona olleesta sanastosta on. Kaarina Karttunen (NS: 7–8) kirjoittaa, että slang-ilmaus valitaan usein sen vuoksi, että se on tavallisen puhe- tai yleiskielen valintaa “kommunikoivampi ja tehokkaampi”. Tämän tutkielman paikoin ronskinkin sanaston parissa työskennellessäni olen huomannut, että arat puheenaiheet ovat huomattavasti helpommin puhuttavissa slangilla. Nirvin (1952) termi “synonyymiluonteinen” on ollut aktiivisesti käytössäni, sillä se on mielestäni erinomainen ‘tytöistä’ käytettävästä sanastosta puhuttaessa.

Työni tukena olen käyttänyt useita suomalaisia sanakirjoja sekä englanninkielistä Urban Dictionary -sanakirjaa, joka on vastaava sivusto kuin aineistoni lähde Urbaani sanakirja. Yritin säännöllisesti käyttää myös ruotsalaista Slangopedia-sivustoa sanojen alkuperäismerkityksiä jäljittäessäni, mutta se osoittautui hyödyttömäksi. Olen löytänyt kullanarvoista lähdekirjallisuutta (muun muassa Paunonen 2006, Lehtilä 1986, Lumme 1994), mutta valitettavasti yksi kiinnostavimmista (Leiwo 1967) ei ollut saatavilla.

Eräs tutkimuskysymykseni on "Mitkä ovat yleisimpiä sanastolähteitä 'tyttöä' merkitsevässä slangisanastossa?" Sanastontutkimustyötä tehdessäni olen analysoinut sanat sanastolähteittäin Kari Nahkolan (1999) mallin mukaisesti. Rakensin hypoteesini sille perustalle, että slangi on hyvin metaforista. Olen huomannut, että metaforisuus näkyy myös 'tytöistä' käytettävässä slangisanastossa, sillä metaforia on sanastossani yhteensä viisikymmentä eli 28,4 %. Osa sanastosta on semanttisesti läpinäkymätöntä, joten kaikki metaforat eivät välttämättä ole avautuneet sillä tavoin, millä perusteella ne vanhaan Stadin slangiin on luotu. Yleisimpiä metaforia ovat eläinmetaforat (22 %). Toiseksi yleisimpiä ovat esinemetatforat (20 %), joille ominaista on vahva seksistisyys. Liha-, huora- ja akkametaforia oli kutakuinkin saman verran (12 %, 14 %, 16 %), ja lintu- ja muita metaforia vähiten (8 %). Synekdokeita sanastossani on kahdeksan eli 4,5 %. Lisäksi aineistoni sisältää runsaasti appellatiivisesti käytettyjä etunimiä. Niiden osuus kokonaissanamäärästä on 19 eli 10,8 %. Johdoksia sanastossani on 29 (16,4 %), vartalon sisäisesti muunneltuja sanoja 1 (0,6 %), johdoksia, joissa sanan alkuosan äänteet muuttuvat 7 (4 %) ja lyhennesanoja niin ikään 7 (4 %). Lisäksi vierasperäistä sanastoa on 17,6 %: ainakin 11 ruotsalaisperäistä ja 20 muista vieraista kielistä lainautunutta slangisanaa. Uusia, keksittyjä sanoja olen työssäni listannut kahdeksan eli 4,5 % ja muita tapauksia 18 (10,2 %). Yleisimpiä sanastolähteitä ovat siis metaforat ja vierasperäiset sanat.

Vanhan stadin slangin tunnusomaisimpia piirteitä ovat olleet suomen kielen kannalta vieraat äänteet (Paunonen 2006: 360). Usein samasta sanasta on useampia variantteja, kuten s-alkuiset, soinniton- ja soinnilliskonsonantilliset, jotka varioivat keskenään. Olen

tutkimuksessani huomioinut nämä sanat aina toisistaan erillisinä.

Tutkimuskysymykseeni “Millainen sävy ‘tyttöä’ tarkoittavassa slangisanastossa on?” on liiki mahdoton antaa yksioikoista vastausta. Tunteiden ilmaisu vaikuttaa merkittävästi siihen, minkä sanan puhuja milloinkin valitsee. Synonyymien tai synonyymiluonteisten sanojen välillä voi todellisuudessa olla suuriakin eroja, kuten ‘tyttöä’ ja slangisanojen affektia tutkiessani olen huomannut. Nykysuomen sanavarat -teoksessa (1989: 193) todetaan seikka, jonka tämän tekemäni slangikatsauksen perusteella pystyn allekirjoittamaan: fiksuja, kiittäviä ja myönteisiä nimityksiä ei näemmä tarvita kielessä samassa mittakaavassa kuin halventavia ja alaspäin katsovia nimityksiä. Vaikka sävyn tutkiminen on vaikeaa, pidän lähes selvänä, että sellaiset slang-ilmaukset, jotka sisältävät jonkin naisen tai naisellisen ruumiinosan nimen, ovat sävyiltään halventavia ja arvottavia (*kirnupillu, reisi*). Toisaalta olen huomannut, että negatiivisen kaiun sisältäviä nimityksiäkin voi käyttää lähestulkoon myönteisesti, jos yhdistää siihen haluamansa kaltaisen affektisen adjektiivin: *Toi muija on muuten aika pähee koppelo*. Olen tullut siihen tulokseen, että slangin käytössä kaikki on mahdollista, sallittua ja yleensä toimivaa.

Vaikuttaa siltä, että usein sanat, joiden merkitys erikoissanastoissa (esim. seksisanasto) on räikeämpi, ovat Helsingin slangissa neutraalistuneet. Tällaisia ovat esimerkiksi lintu-metaforat *koppelo* ja *harakka*, jotka toisaalta merkitsevät ‘huoraa’ ja ‘sukupuolielintä’, mutta Helsingin slangissa niitä käytetään ‘tytöstä’ (SSK; Paunonen 2000 s.v. *koppelo; harakka*). Ajan mittaan rävätkin ilmaukset (*vosu, lunttu*) melioratiivistuvat merkitykseltään, ja niitä voidaan käyttää melko neutraalisti ‘tytöstä’. Yleisilmeeltään 176 sanasta koostuva aineistoni sävy on halventava, mutta kuten todettua, konteksti vaikuttaa ratkaisevasti siihen, minkä mielen käytetty sana kuulijalle jättää.

Ihmisistä käytetyt metaforat ovat usein affektisia. Kosken (1992: 21) mukaan tyypillisimminkin affektiivisia ovat eläinten ja kasvien nimitykset ihmisistä käytettynä. Niiden avulla tarkoitteita arvotetaan ja niiden ominaisuuksia kuvaillaan. Sanan

käyttökisteri vaikuttaa sen affektisuuteen, ja soljuvassa slangissa *vosu* tai *harakka* ei kalskahtane korvaan yhtä lailla kuin muilta osin korrektissa kielessä. (Koski 1992: 21.) Olen sisällyttänyt tutkielmaani 36 esimerkkivirkettä, joiden avulla pyrin havainnollistamaan erilaisten slang- ilmausten käyttöä.

Kaikkien aineistoni sanojen etymologiaa ja käyttöä en ole saanut selvitettyä. Osa sanastosta on voinut syntyä ilman suurempaa etymologista perustaa esimerkiksi muiden slangisanojen äänteellisenä mallinnoksena (*surinasussu, sanaseija*). Esimerkiksi Helsingin slangin sana *dosse* kuulostaa vieras- ja erityisesti ruotsalaisperäiseltä, mutta mitään faktatietoa siitä en ole löytänyt. Sana voisi olla esimerkiksi ruotsalaislangin 'poikaa, miestä' merkitsevän *bisse*-sanan rinnakkaisilmaus (Lehtilä 1986: 140).

Kansanlingvistisen sanakirjan (US) hyöty mutta myös heikkous on siinä, että kuka vain voi lisätä sinne mitä vain. Etenkin appellatiivisesti käytettävien etunimien parissa huomaisin, että useat nimet olivat lisätty sanakirjaan vain yhden henkilön perusteella, ja kuvailtu häntä. Olen karsinut niistä selkeimmät pois tutkielmastani kokonaan, koska en näe niillä minkäänlaista lisäarvoa tutkimukseni kannalta. On mahdollista ajatella niiden pois jättämisen vääristävän tutkimustuloksia, mutta näen vääristymisen todennäköisempänä siinä tapauksessa, jos ne olisi säilyttänyt tutkimusaineistossa. Osa tutkielmassani tutkituista sanoista on edelleen sellaisia, joiden luulen olevan melko suppean piirin käytössä tai kertakäyttöisiä (*jööti/jööti love, laaksotyttö*). Olen työtä tehdessäni arvioinut, että sanan vaikea rakenne tai ontuva käännös saa aikaan sen, että sen käyttöikä jää lyhyeksi, ellei se ole erityisen kuvaava tai muuten ainutlaatuinen (*CODleski, Tikkurilan mainos*).

Olen analysoinut suurimman osan sanastosta niin, että se on käytössä mieheltä naiselle. Osa sanoista on niin sanotusti sukupuolineutraaleja, kuten kumppanista käytettävät *pupu, muru, EC* ja *heila*. On pitkälti tulkinnanvaraista ja havaintoihin perustuvaa, mitä sanastoa voi ajatella käytettävän epäromanttisessa mielessä myös naispuolisten kesken. Akkametaforat – *muija, akka, ämmä* – lienevät yleisiä myös tyttöjen keskinäisessä puheessa, ja hyvää naispuolista ystäväänsä voi heterotyttö

kutsua huoletta *vaimokkeeksi*. Olen kuitenkin työtä tehdessäni todennut, että suurin osa myönteisistä metaforista soveltuu vain miesten suusta kuultavaksi. Tytöt harvemmin nimittävät toisiaan esimerkiksi myönteisten fyysisten ominaisuuksien perusteella (*kissa, minkki*), vaan huomio kiinnittyy negatiivisiin: *sotanorsu, meikkipossu*. Seksuaalisesti arvottavat nimitykset olen nähnyt nimenomaan miespuolisten käyttöön kuuluviksi (*vitunkantoteline, panopuu, sakkoliha*).

Tarkkaa lukumäärää tietynlaista tyttöä tai naista merkitseville sanoille on mahdoton antaa, sillä voi olla, että joidenkin sanojen merkitys on jäänyt saamatta selville. Ilmoitan lukumäärät sillä tarkkuudella, kuin olen ne itse selvittänyt. Koko aineistossani 'huoraa' merkitseviä sanoja on yhteensä kolmetoista, jonka lisäksi useita ilmauksia, jotka ovat selvästi synonyymisia mutta jotka eivät tarkalleen samassa asussa esiintyneet aineistossani kuin Seksisanat-kirjassa (2010) (esim. *vitunkantoteline* vrt. *makeankantoteline*). (SSK s.v. huora, siveetön nainen.) 'Puolisoa' – avo- tai avio – merkitseviä sanoja on viisi, ja ne kaikki ovat akkametaforia (esim. *akka, muija*), mutta 'koskematonta, neitsyttä' merkitseviä vain yksi (*flikka*). (SSK s.v. 'aviopuoliso, -mies, -vaimo; naimisissa oleva', 'avovaimo, vihkimätön vaimo; rakastajatar', 'koskematon, neitsyt'.) 'Tyttöä' merkitseviä aineistoni sanoja Seksisanat (2010) sisältää liki kuusikymmentä, mikä kertonee tyttöjen nimittelyn seksuaalisesta sävyttyneisyydestä. (SSK s.v. 'nainen, tyttö'.) Lehtilä (1986: 42) kirjoittaa, että osaa sanoista voidaan pitää synonyymeina, koska niille ei ole löydettävissä selviä merkityseroja, ja että niitä voidaan todennäköisesti käyttää yhtä lailla niin positiivisissa kuin negatiivisissa käyttötilanteissa. Lehtilä (1986) mainitsee esimerkkinä muiden muassa sanat *kiikku, kiltsi, skremma* ja *bööna*. On mahdollista, että Lehtilä (1986) on synonyymiudessa oikeassa, mutta uskon itse hiuksenhienoihin merkityseroihin, ja käyttämäni sanakirjat tarjoavat niitä uskomukseni tueksi: *kiikku* on 'tyttö' seksisanastossa, *skremma* 'pahamaineinen naisihminen', *kiltsi* 'tyttö' ja *bööna* 'tyttö' myönteisessä valossa. Vaikka merkitykset melioratiivistuvat, uskon vanhoista merkityksistä silti jäävän häivähdyksiä, minkä ansiosta ilmauksia ei voida käyttää puhtaasti synonyymeina.

Tutkimusta tehdessäni olen lukenut, ettei miespuolisista ole samoissa määrin slangi-

ilmauksia kuin naispuolisista. Esimerkiksi appellatiivisesti käytettäviä etunimiä on naisille enemmän kuin miehille, ja niitä on mahdollista käyttää myönteisemmin kuin vastaavia nimityksiä miespuolisilla. Olisi mielenkiintoista saada vastaavanlainen Urbaanin sanakirjan katsaus myös 'poikaa' merkitsevistä slangisanoista, sillä 2010-luvun slangi käsittää havaintojeni mukaan runsaasti herkullista sanastoa myös miespuolisista. On siis toivottavaa, että joku ottaa *salimaket* ja *ruikkureinot* tutkittavakseen (US s.v. *salimake*, *ruikkureino*).

Tämän tutkielman sisältämä slangiaines tuskin kokonaisuudessaan vastaa alkuperäisen Stadin slangin puhujien käsitystä siitä, mitä slangi on. Stadin slangi on kuitenkin vain murto-osa tätä tutkimusta: se vaikuttaa sanaston taustalla isossa roolissa, mutta Urbaanin sanakirjan sisältämä sanasto on maanlaajuista. Stadin slangin osuus sanastosta on vähintään 42 % eli 74 sanaa. Sanaston muuttuvuus, jatkuva johtaminen ja vääntely ovat myös aiheuttaneet sen, että tutkielmaa tehdessäni olen joutunut välillä vetämään tulkinnanvaraisia viivoja eri sanojen välille arvellen, mikä sana tai sanamuoto olisi todennäköisimmin seurausta mistäkin. Kuten Karttunen (1979: 15) kirjoittaa, "mikään kieli tai kielimuoto, jolla on aktiivinen puhujakuntansa, ei kuitenkaan voi jähmettyä muuttumattomaksi. Näin ei tapahdu vallankaan slangille, joka suorastaan keikaroi uusilla ilmauksilla. Slangi on laajentunut valtakunnalliseksi ja saanut sitä mukaa uuden ilmeen." Juuri nämä ominaisuudet – muuttuvaisuus ja uudet ilmaukset – tekevät slangista jatkuvasti ajankohtaisen ja alati kiehtovan tutkimuskohteen.

LÄHTEET

- AARNI, OLLI 2016: Kupa tässä kukkunoo. *Lintu-metaforat kalevalamittaisessa kansanrunoudessa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, suomen kielen oppiaine.
- AHONEN, RUUT 2002: *Sanojen akka, emäntä, nainen ja vaimo merkitykset ja niiden muuttuminen pohjalaismurteissa*. Oulun yliopisto, suomen kielen laitos.
- AINIALA, TERHI 2014: Tsiigaa tota tytsy! Mitä uutta koululaisslangissa? –*Kielikello* 2/2014. <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2711> (21.2.2017)
- DAVIDSON, DONALD 1984: *Inquiries Into Truth and Interpretation: Philosophical Essays*.
- ERONEN, RIITTA 2007: *Uudissanat rötösherrasta salarakkaaseen*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- ERONEN, RIITTA 2001: Slangin pikkujättiläinen. – *Kielikello* 1. <https://www.kielikello.fi/-/slangin-pikkujattilainen> (30.8.2018)
- GUMMERUS 2018: *Lolita*. <https://www.gummerus.fi/fi/kirja/9789512084432/lolita/#> (18.5.2018)
- JORONEN, PIIA 2008: “Tätä ärsyttävämpää ei ole! Hyi!” – *Kielikello* 1. <https://www.kielikello.fi/-/tata-arsyttavampaa-ei-ole-hyi-> (31.7.2018)
- KAIVOLA-BREGENHØJ, ANNIKKI 1992: *Kaksiselitteisyyden armoilla*. Toim. Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne, Tiina Onikki: Metafora – Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin s. 125–139. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura.
- KOSKI, MAUNO 1992: *Erilaisia metaforia*. Toim. Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne, Tiina Onikki: Metafora – Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin s.13–32. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura.
- KS = KIELITOIMISTON SANAKIRJA. www.kielitoimistonanakirja.fi (1.3.2017)
- KUIVANIEMI, SIRPA 1998: *Jyväskylän koululaisslangi: havaintoja peruskoulun yläasteikäisten slangisanastosta*.
- KURTTO, ARTO – LAINE, LASSE J. – PARKKINEN, SEPPO – VARJO, MARKKU 1994: *Suomalaisen luonto-opas*. Tammi: Sulkava.
- LEHTILÄ, PIRJO 1986: 'tyttöä', 'naista' sekä 'poikaa' tai 'miestä' tarkoittavat sanat

Helsingin slangista. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston suomen kielen laitos.

LEIWO, MATTI 1967: *Eräiden sosiaalisten käsitteiden ilmaiseminen koululaisslangissa*.

Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto: suomen kielen laitos.

LIPSONEN, LEO 1990: *Vankilasingin sanakirja*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

LUMME, HELI 1994: *Muijat ovat lautoja ja jätkät homoja*. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, suomen kielen laitos.

MALLAT, KAIJA 2007: Naiset rajalla – Kyöpeli, nainen, naara(s), neitsyt, morsian, akka ja ämmä Suomen paikannimissä. – *Virittäjä* 3 s. 1–5.

MIESVIRTA, EMMI — RANTALA, TANELI 2017: *Stadin daamit – Prostituutio 2010-luvun lopun Helsingissä*. Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyö.

NAHKOLA, KARI 1992: Kvantitatiivisia havaintoja eläinmetaforista nykyslangissa. Toim.

Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne, Tiina Onikki: *Metafora – Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin* s. 237–249. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura.

– – 1999: *Koululaisslangin sanastolähteistä*. – *Virittäjä* 4 s. 619–623.

<http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/kslangi.pdf>.

NIRVI, RUBEN ERIK 1936: Kansankielen synonyymeista ja synonyymiluonteisista sanoista. – *Virittäjä* 40 s. 24–45.

– – 1952: *Synonyymitutkimuksia sukulaisnimistön alalta*. Helsinki: SKS.

NS = KARTTUNEN, KAARINA 1979: *Nykyslangin sanakirja*. WSOY: Porvoo.

NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2000: Sociolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä. – Sajavaara

Kari, Piirainen-Marsh Arja (toim.) *Kieli, diskurssi & yhteisö 2000* s. 13–37.

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus.

PALANDER, MARJATTA 2001: Kansan käsityksistä lingvistiikkaa. – *Virittäjä* 1 s. 147–151.

PAUNONEN, HEIKKI & PAUNONEN, MARJATTA 2000: *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii – Stadin slangin suursanakirja*. Helsinki: WSOY.

PAUNONEN HEIKKI – PAUNONEN MARJATTA 2002: Stadilaisen nimipäiväkirja –

Uuno, uuno – mut mikä sun nimes on. Helsinki: WSOY.

PAUNONEN, HEIKKI 2006: Synonymia Helsingin slangissa. – *Virittäjä* 3 s. 336–364.

http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/2006_336.pdf

(16.2.2018)

- – 2014: Tyttikset, poikkikset, muidut ja chikat – Stadin slangi voi hyvin –
Kotuksen uutiset 2014.
https://www.kotus.fi/nyt/uutistekstit/kotuksen_uutiset/kotuksen_uutiset/2014/tyttikset_poikkikset_muidut_ja_chikat_stadin_slangi_voi_hyvin (24.4.2018)
- – 2016: *Sloboa Stadissa – Stadin slangin etymologiaa*. Helsinki: Docendo.
- PENTTINEN, ANTTI 1984: *Sotilasslangin sanakirja*. Juva: WSOY.
- PERSSON, GUNNAR — RYDÉN, MATS (edit.) 1996: *Male and Female Terms in English*. Proceedings of the Symposium at Umeå University, May 18–19, 1994. Umeå: The Printing Office of Umeå University.
- PIRKOLA, SAARA 2012: *Etunimien herättämät mielikuvat*. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto: Kielten laitos.
- SAANILAHTI, MARJA – NAHKOLA, KARI 1991: *Koululaisslangi Virroilla*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- SAANILAHTI, MARJA – NAHKOLA, KARI 2000: Suomalainen slangi kielellisenä ja sosiaalisena ilmiönä. – *Sananjalka* 42.
<http://scholar.google.fi/scholar?hl=fi&q=suomalainen+slangi+kielellisen%C3%A4+ja+sosiaalisena+ilmi%C3%B6n%C3%A4&btnG=> (1.3.2017). DOC-tiedosto.
- SARHEMAA, MARIA – SIVONEN, JARI 2015: *Suomen ja unkarin slangin appellatiivistuneet etunimiyhdyssanat*. http://finnugor.arts.unideb.hu/fud/fud22/fud22cikkek/15_sarhemaasivonen.pdf (26.8.2018)
- SIVONEN, JARI 2006: R. E. Nirvi sanasemantiikan tutkijana. – *Virittäjä* 3 s. 397–407.
- SMS = *Suomen murteiden sanakirja*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- SMSA = *Suomen murteiden sana-arkisto*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
- SPKS = JARVA, VESA — NURMI, TIMO 2009: *Oikeeta suomee. Suomen puhekielen sanakirja – Dictionary of Spoken Finnish*. Gummerus: Jyväskylä.
- SSA = *Suomen sanojen alkuperä: etymologinen sanakirja. 2 L–P*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 1992.
- SSK = JUSSILA, RAIMO — LÄNSIMÄKI, MAIJA. *Seksisanat – Suuri suomalainen seksisanakirja*. Uudistettu laitos. Espoo: Prometheus Kustannus Oy.
- STENSTRÖM, ANNA-BRITA — HASUND, INGRID KRISTINE — ANDERSEN, GISLE 2002:

Trends in Teenage Talk: Corpus Compilation, Analysis and Findings. Studies in Corpus Linguistics.

SÖDERLUND, MATS — WAHRMAN, NIKLAS 2010: *Urbaani sanakirja*. Helsinki: Tammi.

TERVEYSKIRJASTO 2015: *Vyöruusu*.

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk0055_4

(27.4.2018)

TIETEEN KUVALEHTI 2013: Onko totta, että harakka on heikkona kiiltävään? –*Tieteen kuvalehti*.

<http://tieku.fi/elaimet/linnut/onko-totta-etta-harakka-on-heikkona-kiiltavaan>

(1.3.2017)

UD = URBAN DICTIONARY. www.urbandictionary.com (31.7.2018)

US = URBAANI SANAKIRJA. www.urbaanisanakirja.com (31.7.2018)

VARIS, MARKKU 1998: *Sumea kieli. Kiertoilmauksen muoto ja intentio nykysuomessa*.

Pieksämäki: Rt-Print Oy.

VEHMASKOSKI, MAILA 2012: *Likka*. –*Kielikello* 2/2012. <https://www.kielikello.fi/-/likka>

(23.4.2018)

VESIKANSA, JOUKO 1989: *Nykysuomen sanavarat*. WSOY, Porvoo, Helsinki, Juva.

VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: SKS.

<http://scripta.kotus.fi/visk>

VÄESTÖLIITTO 2018: *Seksuaalisen kanssakäymisen suojaikärajat*.

http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_pariusteesta/tietoa_pariusteesta_hdeammattilaisille/asiakastyon_lakitietoa/suojaikarajat/ (26.4.2018)

VÄESTÖREKISTERIKESKUS 2018: *Etunimitilasto*.

https://verkkopalvelu.vrk.fi/nimipalvelu/nimipalvelu_etunimihaku.asp?L=1

(20.7.2018)

Liite. Tutkielman 'tyttöä' tarkoittava slangisana-aineisto

<i>nipsu</i>	<i>file~filee</i>	<i>koppelo</i>
<i>sorsa</i>	<i>fögeli</i>	<i>moby dick</i>
<i>lolita</i>	<i>kaksnelonen</i>	<i>tytsy</i>
<i>vaimo</i>	<i>kirkiisi</i>	<i>luntu</i>
<i>ämmä</i>	<i>hustleri</i>	<i>märsti</i>
<i>Tikkurilan mainos</i>	<i>pissis</i>	<i>mimosa</i>
<i>bambiino</i>	<i>lissu</i>	<i>hepsankeikka</i>
<i>piirakka</i>	<i>vosu</i>	<i>typy</i>
<i>diivamummo</i>	<i>bööna</i>	<i>lyyli</i>
<i>kökö</i>	<i>amis-/ ammaripatja</i>	<i>dosse</i>
<i>ponteva</i>	<i>teiniritsa</i>	<i>pulu</i>
<i>zigu</i>	<i>HH</i>	<i>joulukuusi</i>
<i>kiikku</i>	<i>panopuu</i>	<i>CODleski</i>
<i>lisbe</i>	<i>sotanorsu</i>	<i>hillopurkki</i>
<i>paisti</i>	<i>kissa</i>	<i>flamma</i>
<i>chisu</i>	<i>blondi</i>	<i>kimuli</i>
<i>kisu</i>	<i>beibe</i>	<i>mamma</i>
<i>soittis</i>	<i>teinihoro</i>	<i>gimuli</i>
<i>reisi</i>	<i>pikkupillu</i>	<i>räkli</i>
<i>pirkko</i>	<i>friidu</i>	<i>mirmeli</i>
<i>murikka</i>	<i>päärynätyttö</i>	<i>taskublondi</i>
<i>chicsi</i>	<i>purkkapillu</i>	<i>kiltsi</i>
<i>hilsu</i>	<i>gimma</i>	<i>akka</i>
<i>gissa</i>	<i>kimma</i>	<i>tytteli</i>
<i>gremma</i>	<i>vaimoke</i>	<i>toygirl</i>
<i>typykkä</i>	<i>teiniprinsessa</i>	<i>skremma</i>
<i>IPT</i>	<i>tsubu</i>	<i>kiisperi</i>
<i>niponänni</i>	<i>rynnäkkösika</i>	<i>kirnupillu</i>
<i>jentta</i>	<i>surinasussu</i>	<i>häkkiliha</i>
<i>Lt</i>	<i>minkki</i>	<i>sakkoliha</i>
<i>gögö</i>	<i>tyty-yde</i>	<i>tyde</i>
<i>filtsu</i>	<i>rekkis</i>	<i>tyttis</i>
<i>siideripissis</i>	<i>jakari</i>	<i>kremma</i>
<i>möylä</i>	<i>likka</i>	<i>pistorasia</i>
<i>gimatsu</i>	<i>mimmi</i>	<i>kenduke</i>
<i>harakka</i>	<i>hupakko</i>	<i>soiva peli</i>
<i>kinkku</i>	<i>bella</i>	<i>devotska</i>
<i>pensasleena</i>	<i>söpis</i>	<i>mirrku</i>
<i>peikkometsän</i>	<i>misu</i>	<i>nymfetti</i>
<i>kuningatar</i>	<i>sussu</i>	<i>jasperi</i>
<i>bimbi</i>	<i>taskuvenus</i>	<i>tytsä</i>
<i>vyöruusu</i>	<i>tissieläin</i>	<i>giltsi</i>
<i>kögö</i>	<i>muija</i>	<i>meikkipossu</i>
<i>pärepillu</i>	<i>mötkö</i>	<i>lämsä</i>
<i>broileri</i>	<i>flikka</i>	<i>kimatsu</i>

*muumi
moksu
sanaseija
chirbula
pamela
sidechick
sohvi
vahvareisinen
tsiksi
pommi
naaras
vitunkantoteline
miho
murbe
brylle
esty
liisi
tytski
laaksotyttö
oona
tähkäpää
vakipito
autotyttö
kovistyttö
pupu
EC
hellu
parturitötö
muru
eevi
aurora
oona
erika
jööti, jööti love
sara
annika
ilotyttö
heppatyttö
ona
sotaleski
iida
anni*